

การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะในหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะช่วงชั้นที่ 2
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
ยะซิด เกษตกาลาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2549

การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะในหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะช่วงชั้นที่ 2
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
ยะซิด เกษตกาลาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2549

ยะซิด เกษตกาลาม. (2549). การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. ปรินทิฟนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะ ปีการศึกษา 2548 จำนวน 27 คน โดยได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงเลือก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ หาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการบริหาร ครูผู้สอนสาระศิลปะ แสดงความคิดเห็นว่ามีการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. ด้านการนิเทศ ครูผู้สอนสาระศิลปะ แสดงความคิดเห็นว่ามีการนิเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
3. ด้านการสอน ครูผู้สอนสาระศิลปะ แสดงความคิดเห็นว่ามีการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก
4. ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ครูผู้สอนสาระศิลปะ แสดงความคิดเห็นว่ามีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก
5. ครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะโดยรวมอยู่ในระดับมาก

A STUDY OF TEACHER'S OPINIONS TOWARD ART TEACHING
UNDER THE NEW CURRICULUM FOR SECONDARY SCHOOL IN
BUNG-KUM DISTRICT,BANGKOK

AN ABSTRACT
BY
YAZEED KASEDKALAM

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Art Education
at Srinakharinwirot University
May 2006

Yaseed Kasetkalam. (2006). *A Study of Teachers' Opinion Toward Art Instruction According to 2004 Fundamental Education Curriculum of Schools under the Office of Bung – Kum District, Bangkok Metropolitan*. Mater thesis. M.Ed. (Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Wannarat Thungcharoen, Assist. Prof. Amnaj Yensabai.

This study aimed to investigate teachers' opinion toward art instruction according to 2004 Fundamental Education Curriculum of schools under the Office of Bung – Kum District, Bangkok Metropolitan. The subjects consisted of 27 teachers teaching art education in 2005 academic year of schools under the Office of Bung – Kum District, Bangkok Metropolitan through purposive random sampling. Questionnaire was administered. Then data were analyzed and presented by mean and standard deviation.

Major results revealed as follows:

1. On basis of administration, it was found that those of teachers' opinion toward art instruction were at a moderate level.
2. According to supervision, it showed that those of teachers' opinion toward art instruction were at a moderate level.
3. For teaching, it illustrated that those of teachers' opinion toward art instruction were at a high level.
4. When considered climate and environment, it revealed that those of teachers' opinion toward art instruction were at a high level.
5. According to art instruction, it was found that those of teachers' opinion toward art instruction were at a high level.

การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะในหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะช่วงชั้นที่ 2
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
ยะซิด เกษตกาลาม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2549
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยและสมบูรณ์ เพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตากรุณาเป็นอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อำนาจ เย็นสบาย กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์พฤทธิ สุข เศรษฐศิริ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลลออ ทินานนท์ กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำข้อเสนอแนะการปรับปรุงด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่ง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างสูงจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทางด้านศิลปศึกษาจนทำให้ผู้วิจัยสามารถค้นคว้าข้อมูลและจัดทำปริญญานิพนธ์ได้ประสบผลสำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ และเพื่อน ๆ น้อง ๆ ทุกคน ที่ได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนและให้กำลังใจเป็นอย่างดีเสมอมา

ยะซิด เกษตกาลาม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.....	6
แนวคิดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	6
หลักการ.....	9
จุดหมาย.....	10
โครงสร้าง.....	10
การจัดหลักสูตร.....	12
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.....	15
ความสำคัญ.....	15
วิสัยทัศน์.....	16
คุณภาพของผู้เรียน.....	16
สาระ.....	18
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน.....	19
แนวทางการจัดการการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.....	19
กระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.....	21
ยุทธศาสตร์การเรียนรู้กลุ่มศิลปะ.....	23
การวัดและประเมินผล.....	24
แนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ.....	24
การจัดกิจกรรมการสอนตามหลักสูตร.....	30
การบริหารหลักสูตร.....	30
การบริหาร.....	35

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

การนิเทศ.....	43
การสอน.....	52
บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม.....	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	64
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	64
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	64
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	81
สรุปผล.....	81
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	81
วิธีดำเนินการวิจัย.....	81
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	81
สรุปผลการวิจัย.....	82
อภิปรายผล.....	84
ข้อเสนอแนะ.....	89
บรรณานุกรม.....	90
ภาคผนวก.....	94
ภาคผนวก ก.....	94
ภาคผนวก ข.....	101
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	104

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

- 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนศิลปะในหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.....69
- 2 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูกลุ่มสาระศิลปะ
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านการบริหาร
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.....72
- 3 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มสาระ
ศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านการนิเทศโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร.....74
- 4 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มสาระ
ศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านการสอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร.....76
- 5 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มสาระ
ศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมโรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.....78
- 6 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม ตามความคิดเห็นของ
ครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระศิลปะ ตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนสังกัด
ส ำ ก น ั ก ง ำ น เ ข ต บ ี ง ก ุ ม
กรุงเทพมหานคร.....80

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วิกฤติเศรษฐกิจในสังคมไทย พุทธศักราช 2540 มิได้แสดงให้เห็นเพียงโดยเฉพาะวิกฤติเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิกฤติทางสังคม การเมือง และการศึกษามากด้วย กล่าวเฉพาะทางด้านการศึกษา เท่าที่ผ่านมามหาการศึกษาไทยไม่สามารถที่จะสร้างศักยภาพ สร้างการดำรงชีวิตที่สันติสุขและสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของไทยได้ เราไม่สามารถสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ คนไทยส่วนใหญ่ไม่รักการเรียนรู้ทำให้การพัฒนาประเทศ การบริหารจัดการงานและการตัดสินใจ มิได้อยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ เป็นด้านหลักการพัฒนาประเทศในทุกด้านจึงมักมีขีดจำกัดและเต็มไปด้วยปัญหา อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนก็ได้ประกาศ ใช้ และตามมาด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2546 : 4)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคล มีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและชุมชนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษา ภาคบังคับจำนวน 9 ปี ประกอบกับแนวคิดใหม่ของการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม สามารถพัฒนาตนเอง และสามารถร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ครูพึงยึดแนวปฏิบัติตามพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 ที่กำหนดว่าการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สนุกหริยภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อ

คุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นใจตนเองและแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนากระบวนการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวมการสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐาน ในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ด้วยการมีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัยสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ. 2545 : 1)

กรุงเทพมหานครเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบอื่น และเป็นศูนย์กลางความเจริญด้านต่างๆ ทั้งด้านการบริหารราชการ การเมือง สังคม การศึกษา และเศรษฐกิจ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ กรุงเทพมหานครยังรับผิดชอบ ทั้งด้านการจัดการศึกษาโดยมีโรงเรียนอยู่ในสังกัด จำนวน 435 โรงเรียน ซึ่งเป็นปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอน ในเรื่องการบริหารงาน การนิเทศ การสอนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าวโดยผู้วิจัยทำการศึกษาจากความคิดเห็นของครูกลุ่มสาระศิลปะ ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง ว่ามีความเห็นต่อกิจกรรมแต่ละด้านเป็นเช่นไร ข้อมูลที่ได้นั้นทำให้ทราบว่าการใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระศิลปะในแต่ละด้านนั้นประสบปัญหาหรือไม่ มากน้อยอย่างไร ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกระดับที่จะได้นำผลไปพิจารณาแนวทางปรับปรุงแก้ไขส่วนที่เป็นปัญหาได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนศิลปศึกษาบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรตามที่ต้องการต่อไปจากปัญหาที่ได้กล่าว แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามที่หลักสูตรมุ่งหวังได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยมากมายที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ดังนั้นไม่ว่าหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายไว้เช่นไรแต่ถ้าหากปัจจัยต่างๆ ไม่อยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยแล้ว ครูก็ไม่สามารถที่จะจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่หลักสูตรต้องการได้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสอนศิลปะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในด้านต่างๆ ดังนี้

- ด้านการบริหาร
- ด้านการนิเทศ
- ด้านการสอน
- ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและนำไปประกอบการพิจารณาหาแนวทางปรับปรุงการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละด้านให้ตรงกับปัญหา
2. เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาได้นำไปพิจารณาแนวทางปรับปรุงแก้ไข ให้การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะดำเนินไปตามแนวทางของหลักสูตรตามที่ต้องการ
3. เพื่อให้ได้ข้อมูล เสนอแนะต่อผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา นำไปประกอบการพิจารณาหาแนวทางปรับปรุงการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละด้านได้ตรงกับปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาจากความคิดเห็นของครูผู้สอนศิลปะ สำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูปฏิบัติการสอนสาระการเรียนรู้ศิลปะที่ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากจำนวนครูที่ปฏิบัติการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในช่วงชั้นที่ 2 สำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 27 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีจำนวนทั้งสิ้น 27 คน เป็นครูที่ปฏิบัติการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในช่วงชั้นที่ 2 สำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 โรงเรียนที่ได้มาจากจำนวนประชากรทั้งหมด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การใช้หลักสูตร หมายถึง การนำเอาหลักสูตรแกนกลางที่มีลักษณะเป็นกรอบและแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร พุทธศักราช 2544 ไปปฏิบัติให้เกิดผลบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งการปฏิบัตินั้นจะเกี่ยวข้องกับ กิจกรรม 4 ประการ ได้แก่ การบริหาร การนิเทศ การสอน บรรยายภาค และสิ่งแวดล้อม

2. การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หมายถึง กิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุนการใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้ศิลปะของครูศิลปะเป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ด้านได้แก่

2.1 การบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอนศิลปศึกษาในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ขวัญและกำลังใจ และอื่นๆ อันจะช่วยให้ครูกลุ่มสาระศิลปะสามารถดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรได้อย่างสะดวก

2.2 การนิเทศ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ แนะนำให้คำปรึกษาแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จากศึกษานิเทศก์ เพื่อให้การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การสอน หมายถึง ความรู้ความสามารถของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในการจัดกิจกรรม การใช้เทคนิค วิธีสอน จิตวิทยา และสื่อต่างๆ รวมทั้งการวัดผลประเมินผล เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.4 บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพของโรงเรียน ห้องเรียน บรรยากาศในโรงเรียนรวมทั้งความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่จะช่วยเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนสอนของครู กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

3. ครูผู้สอนรู้ศิลปะ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการบรรจุ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูหรืออาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

4. โรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 8 โรงเรียน ในสำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนคลองกุ่ม โรงเรียนวัดบางเตย โรงเรียนพิชัยพัฒนา โรงเรียนประสาทวิทยา โรงเรียนคลองลำเจียก โรงเรียนวัดนวลจันทร์ โรงเรียนแย้มจากดิชชาอนุสรณ์ และโรงเรียนวัดพิชัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นลำดับตามหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 1.1 หลักการของหลักสูตร
 - 1.2 จุดหมายของหลักสูตร
 - 1.3 โครงสร้างของหลักสูตร
 - 1.4 การจัดหลักสูตร
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
 - 2.1 ความสำคัญ
 - 2.2 วิสัยทัศน์
 - 2.3 คุณภาพของผู้เรียน
 - 2.4 สาระ
 - 2.5 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 2.7 แนวทางการจัดการเรียนรู้
 - 2.8 กระบวนการเรียนรู้
 - 2.9 ยุทธศาสตร์การเรียนรู้
 - 2.10 การวัดและการประเมินผล
 - 2.11 แนวทางการพัฒนาสื่อ
3. การจัดกิจกรรมการสอนตามหลักสูตร
 - 3.1 การบริหาร
 - 3.2 การนิเทศ
 - 3.3 การสอน
 - 3.4 บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

แนวคิดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิกฤติเศรษฐกิจในสังคมไทย พุทธศักราช 2540 มิได้แสดงให้เห็นเพียงเฉพาะวิกฤติเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิกฤติทางสังคม การเมือง และการศึกษาอีกด้วย กล่าวเฉพาะทางด้านการศึกษา เท่าที่ผ่านมามาศึกษาไทยไม่สามารถที่จะสร้างศักยภาพ สร้างการดำรงชีวิตที่สันติสุข และสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของไทยได้ เราไม่สามารถสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ คนไทยส่วนใหญ่ไม่รักการเรียนรู้ ทำให้การพัฒนาประเทศ การบริหารจัดการ การทำงาน และการตัดสินใจ มิได้อยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้เป็นด้านหลัก การพัฒนาประเทศในทุกด้านจึงมักมีขีดจำกัดและเต็มไปด้วยปัญหา อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ซึ่งถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนก็ได้ประกาศใช้ และตามมาด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้สะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิรูปสังคมในทุกด้าน รวมทั้งทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษาย่อมมีเสรีภาพในการเรียนการสอน การวิจัยการเผยแพร่ผลงานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามกฎหมายบัญญัติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลป วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

5. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย หรือร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดทำตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการวิชาชีพขั้นสูง และการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัวชุมชนองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 1.การจัดการศึกษาต้องถือหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมั่นว่าผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
- 2.การศึกษาต้องเน้นความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน
- 3.จัดกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดการศึกษาโดยเน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ และการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ
- 4.ประเมินผลการเรียนโดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรมต่างๆ
- 5.จัดการศึกษาโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม
- 6.จัดการศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน
- 7.พัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ในด้านหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่ยึดหลักความเป็นเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติและเป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่นกำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถความถนัดและความสนใจของผู้เรียน แต่ละกลุ่มเป้าหมาย (กรมวิชาการ. 2545 : 2-8) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนด หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1.1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

1.1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

1.1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

1.1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

1.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1.2.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

1.2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

1.2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์

1.2.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

1.2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

1.2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

1.2.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

1.2.9 รักประเทศและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

1.3 โครงสร้าง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรไว้ดังนี้

1.3.1 ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

1.3.2 สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1.3.2.1 ภาษาไทย

1.3.2.2 คณิตศาสตร์

1.3.2.3 วิทยาศาสตร์

1.3.2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1.3.2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

1.3.2.6 ศิลปะ

1.3.2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

1.3.2.8 ภาษาต่างประเทศ

1.3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.3.3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะ ทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพ ที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเอง สู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

1.3.3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง อย่างครบวงจรตั้งแต่ ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

1.3.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะคือ

1. มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

1.3.5 เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมงโดยเฉลี่ย วันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมงโดยเฉลี่ย วันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ย วันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

1.4 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มสาระเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ นอกจากนี้สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้นโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้างๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้ แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้ แต่ละกลุ่มสถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาความพร้อมเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

การจัดเวลาเรียนให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียนในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มและรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ในส่วน of โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนแต่ละชั้น สัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2544) กลุ่มวิชาทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์

สำหรับการศึกษาศาสนาบังคับ 12 ปี พิจารณาทั้งแนวคิด หลักการ จุดหมายและ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังคงสะท้อนความคิดเก่าจากหลักสูตรการศึกษาระดับ

ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 และ 2522 (ปรับปรุง 2533) ไว้พอสมควร
อาจมีกระแสผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระแสการพัฒนาคน กระแสชุมชน กระแสศิลปวัฒนธรรม
บ้าง

หลักสูตรการศึกษาพื้นฐานจะเป็นประกาศทางการศึกษาที่สวางไสวสอดคล้อง
เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ
การศึกษา พ.ศ.2542 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานรุกไปพร้อมกับการปฏิรูปการศึกษาใน
สังคมไทยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฉบับนี้จะมีแนวโน้มเป็นกลางสร้างมาตรฐานกลาง เพื่อให้
อิสระกับท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อลดกรอบที่จำเป็นและความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น ฯลฯ
ลดการรวบอำนาจทางความคิดและวิชาการไว้ที่ศูนย์กลาง แต่มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ก็
สะท้อนสภาพของกรอบความคิด นักวิชาการจากส่วนกลางเป็นศูนย์กลาง และสูตรสำเร็จทาง
วิชาการเป็นตัวตั้งโอกาสที่ท้องถิ่น โรงเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความแตกต่างของชุมชนและ
วัฒนธรรม ความรู้และวัฒนธรรมที่เป็นมิติซ้อนและเป็นพลวัตจะส่งผลกระทบ การกำหนด
หลักสูตรในลักษณะของมาตรฐานกลางเช่นนี้ เป็นกระแสสากลที่พัฒนากันขึ้น หลักสูตรกลาง
เป็นเพียง มาตรฐานร่วมที่สะท้อนวิสัยทัศน์ กระบวนทัศน์ ทิศทาง อุดมการณ์ สติปัญญา ของ
สังคมนั้น การศึกษาพื้นฐานคือหัวใจของทุกสังคม ทั้งศาสตร์และศิลป์ ทั้งสมองและจิตใจ

การกำหนดสาระการเรียนรู้ เป็นสาระการเรียนรู้แกนร่วม สาระการเรียนรู้แกนเลือก
และสาระการเรียนรู้เลือกเสรี โดยขยายสาระการเรียนรู้แกนเลือกให้เด็กมีโอกาสเลือกมากขึ้น
นับว่าน่าสนใจ แต่ทั้งนี้เปอร์เซ็นต์ที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงชั้น ควรจะยืดหยุ่นได้พอสมควร
เพื่อเปิดโอกาสในการพัฒนาอัตลักษณ์ทางการศึกษาและวิชาการสูงขึ้น พร้อมกันนั้น ในทาง
ปฏิบัติโอกาสและเสรีภาพในการเลือกในแกนเลือกและเลือกเสรี ผู้เรียนควรได้มีโอกาสคิดและ
เลือกมากกว่า “เสรีภาพภายใต้เพดานความคิดของครู

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ว่าด้วย กลุ่มวิชาทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์การให้
ค่าน้ำหนักหรือการให้ความสำคัญกับกลุ่มวิชาศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ มีความน่าสนใจในฐานะ
ของวิชาและในเชิงดุลยภาพที่จะให้ศาสตร์ต่างๆ ร่วมพัฒนาหรือผลักดันสังคม 1 ใน 8 กลุ่มวิชา

ข้อสังเกตเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรฉบับนี้ ที่แยกออกเป็นสาระการ
เรียนรู้แกนร่วม แกนเลือกและเลือกเสรีเป็นสิ่งดี แต่ละแกนมีปรัชญา มีเป้าหมายมีหลักการที่
ต่างกัน สาระการเรียนรู้ แกนร่วมมีความผสมผสานสัมพันธ์ของความรู้ ความเข้าใจความสามารถ
ในการสร้างสรรค์เป็นการพัฒนาในแนวนอน ส่วนแกนเลือกเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้สนใจ
ตลอดจนถึงผู้มีความสามารถพิเศษเป็นการพัฒนาในแนวตั้ง

สาระการเรียนรู้ทั้งแกนร่วมและแกนเลือก ทั้งทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์
เหมือนกัน แสดงว่า การร่างหลักสูตรหรือมาตรฐานกลางนี้ ไม่ได้ตอบสนองปรัชญาของหลักสูตร
หรือโครงสร้างหลักสูตรตามที่ควรจะเป็นไป

หลักการอีกด้านหนึ่ง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มวิชาทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ฉบับนี้ ไม่ได้แสดงหลักการหรือแสดงภาพให้ชัดว่า ได้ทำความเข้าใจกับพหุศิลปศึกษา (Art Education) “Arts” ที่ไม่ใช่เพียง “Art” พหุศิลปศึกษาที่พัฒนาสอดคล้องกับลัทธิสมัยใหม่ (Postmodernism) สอดคล้องกับสหวิทยาการและการศึกษาแบบองค์รวม (Interdisciplinary and Holistic Approach) ไม่ได้แสดงนัยของการบูรณาการ สื่อร่วมและสื่อแยก ความคิดร่วมและความคิดแยก ความรู้ร่วมและความรู้แยก รวมทั้งดีกรีของบูรณาการ ที่สอดคล้องกับวุฒิภาวะในแต่ละช่วงชั้นและอายุ

ปัจจุบันภูมิปัญญาได้พัฒนาไปมาก หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2544) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา อาจพิจารณาข้อต่อไปได้ 3 ด้าน

1. ขนาดมิติของความก้าวหน้าที่จะปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กระแสปฏิรูปการศึกษา ขณะนี้ ขาดพลังในเชิงรุกที่จะปรับเปลี่ยนให้ศิลปศึกษาหรือทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เป็นฐานพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ วัฒนธรรม บูรณาการ สุนทรียะ ฯลฯ ของทุกคนในสังคมไทย ขาดความสัมพันธ์ทั้งแนวคิดในเชิงการศึกษาที่เปลี่ยนไปมาก การศึกษาที่พัฒนาคนและโลกศิลปะที่ก้าวไปไกลเกินกว่าศิลปะหลักวิชาและศิลปะสมัยใหม่ แม้ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะประเพณีนิยมก็ไม่แสดงนัยให้ชัดเจน

นอกจากนั้นแล้ว กระแสศิลปะที่ผสมกับสภาพการรู้คิด (cognition) และความก้าวหน้าในการค้นคว้าเรื่องการพัฒนาศิลปะให้สัมพันธ์กับศักยภาพของสมองซ้ายและขวาก็ไม่แสดงอาการอะไรให้เห็นในหลักสูตรดังกล่าว อีกด้านหนึ่ง ในโลกของความเป็นจริง ศิลปะที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการออกแบบ (design) ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบสื่อสาร การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบอุตสาหกรรม การออกแบบดิจิทัล ฯลฯ ก็ไม่มีกระแสคิด ไม่มีการปูพื้นไปสู่ความรู้ความเข้าใจในสังคม หรือเพื่อเตรียมการไปสู่การศึกษาทางด้านนี้ สำหรับผู้มีความสนใจพิเศษแต่อย่างใด

2. ขาดมิติของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น และ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมหลักสูตรทางด้านทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ฉบับนี้ ไม่แสดงนัยยะที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและความจำเป็นดังกล่าวที่เป็นวิชาสามัญ วิชาที่สร้างเสริมคุณภาพของคนทุกคนในสังคมจะเป็นเพียงสิ่งสวยงามและความไพเราะเท่านั้น คงอ่อนด้อยเกินไป

3. ขาดมิติของแนวคิดหรือทฤษฎีสันับสนุนซึ่งปัญหานี้ทำให้หลักสูตรทางด้านทัศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ดังกล่าว แสดงรายละเอียดที่ขาดหลักคิดและเป้าหมาย จับไม่ได้ว่าศิลปศึกษาในระบบโรงเรียนฉบับนี้หลักคิดอะไร อิงหลักการอะไร เพียงแต่อธิบายไปตามความรู้ กว้าง ๆ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2548 : 102 – 108)

สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2544) กลุ่มวิชาทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เราจะต้องทำให้มีคุณค่าในเชิงพัฒนาสำนักต่อสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณะ

การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ความรัก และห่วงใยในศิลปวัฒนธรรม ความเร็ว และความห่วงใยในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

2.1 ความสำคัญ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สนุกสนาน มีความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้นกิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองและแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์พัฒนากระบวนการรับรู้ทางศิลปะการเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

วิรุณ ตั้งเจริญ (2548 : 47 – 54) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ก็ต้องรับผิดชอบปัญหาเหล่านี้ด้วย มิใช่เป็นเพียงการเรียนการสอนที่อยู่ในกรอบจำกัดทางศิลปะเท่านั้น ซึ่งเราอาจกำหนดฐานความคิดไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ฐานความรู้ (Knowledge based) สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society) สร้างภูมิปัญญา สร้างความรู้ที่บูรณาการเข้าด้วยกัน สร้างการเป็นผู้แสวงหา ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้
2. ฐานนักเรียน (students based) การศึกษาที่ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเริ่มที่ผู้เรียน พัฒนาผู้เรียน ครูต้องตระหนักว่าโลกและสังคมวันข้างหน้าเป็นของนักเรียน เขาต้องมีพลังที่จะพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ด้วยตัวของเขาเอง ครูเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นต้นแบบ และมีกระบวนการเรียนการสอนที่มีพลังกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง
3. ฐานชุมชนและสังคม (Community and society based) กระบวนการเรียนการสอนต้องเชื่อมโยงและมีสาระประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม อาจเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ดึงดูดความรู้จากชุมชนและนำความรู้ไปพัฒนาชุมชน
4. ฐานอนาคต (future based) การศึกษาทุกด้าน รวมทั้งศิลปะต้องมุ่งเน้นการสร้างสรรค์ไปสู่อนาคต ชีวิตของผู้เรียนในอนาคต นำอดีตมารับใช้ปัจจุบันและอนาคต อนุรักษ์เพื่อเป็นฐานของปัจจุบัน มิใช่เพียงอนุรักษ์เพื่อการอนุรักษ์
5. ฐานจริยธรรม (ethic based) โลกจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม จริยธรรม ความดีงาม การมีชีวิตเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม เพื่อโลกและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ย่อมมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ระบบบ้าน ระบบโรงเรียนและระบบสังคมต้องร่วมกันรับผิดชอบ

สรุปได้ว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะนั้นต้องบูรณาการภายในต้องมีสภาพเป็นวิทยาการเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นๆ ความรู้ขึ้นมากขึ้น สิ่งที่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าครูได้พัฒนาตนเอง

พัฒนาวิสัยทัศน์ พัฒนาความรู้ ความสามารถ พัฒนาการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้นเพียงใด
 ล้ำหลังหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของโลก ครูต้องเป็นต้นแบบในการเปลี่ยนแปลง นำสังคม
 ไปสู่ความรู้ ความสามารถที่ดียิ่งขึ้น เป็นผู้จิตสำนึกสาธารณะ

2.2 วิสัยทัศน์

การเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุ
 เป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทาง
 วัฒนธรรม ค้นหาว่า ผลงานศิลปะ สื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจ
 ส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความ
 ซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัวพัฒนาเจตคติสมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ
 กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของ
 ศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณา
 ว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิกิริยาตอบสนองต่องานศิลปะช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลก
 ทัศน์กว้างไกลช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจมิติทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต
 สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อความศรัทธาทางศาสนา ด้วย
 ลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจน
 การเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้คิดริเริ่ม
 สร้างสรรค์ จัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรีย์ภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและ
 สากล

จากการศึกษาเอกสารสรุปได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิต
 มนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีความตั้งใจที่ดีงาม สมาธิแน่น สุขภาพกายและ
 สุขภาพจิต มีความสมดุลเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพ
 ชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม

2.3 คุณภาพของผู้เรียน

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพ
 จิตใจที่งดงาม มีสุนทรีย์ภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรู้อย่าง
 พินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจน
 ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทาง ภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบ ศักยภาพความ
 สนใจของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ
 ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิ
 ในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

เมื่อจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นผู้เรียนจะมีคุณภาพ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ อธิบายเกี่ยวกับผลงานของตนให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
2. รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ เล่าให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
3. ระบุสิ่งแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะได้
4. ใช้ความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ในการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
5. สนใจในการปฏิบัติงานศิลปะ ฟังพอใจ สนุกเพลิดเพลิน รับผิดชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
6. สังเกตรับรู้สนใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น

ช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4-6

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้
2. รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้
3. ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประวัติศาสตร์ หรือ เหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้
4. นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
5. สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น
6. ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะโดยเลือกและประยุกต์ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะพื้นฐานให้ได้ผลตามที่ต้องการ ตลอดจนสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจ ผลงานของตนเองได้

2. รู้ว่าการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ จะช่วยให้งานศิลปะสามารถสื่อความคิดความรู้สึกได้และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้

3. บรรยายและอธิบายงานศิลปะสาขาต่างๆ ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยอภิปรายเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากยุคสมัย วัฒนธรรมต่างๆ และให้ความสำคัญในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม

4. นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น ๆ

5. เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ เชื่อมั่น ภาคภูมิใจในการแสดงออกรับผิดชอบ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น

6. ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รักหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6

1. สร้างนำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะโดยเลือกใช้การผสมผสานของทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะทางเทคนิคให้ได้ผลตามที่ต้องการ ประเมินผลงานของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ได้

2. วิเคราะห์เทคนิคการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ที่มีผลต่อการสื่อความคิดความรู้สึก และผลกระทบต่องานศิลปะสาขาต่าง ๆ และอธิบายหลักและความงามของศิลปะในการสร้างงานศิลปะได้

3. วิเคราะห์งานศิลปะสาขาต่างๆ โดยวิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างของงานศิลปะจากกาลเวลา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อธิบายเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่องานศิลปะได้

4. นำความรู้ศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ รับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะร่วมกับผู้อื่น

6. เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก หวงแหน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล การสืบทอดงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

2.4 สาระ

สาระที่ 1 ทัศนศิลป์

สาระที่ 2 ดนตรี

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

สาระการเรียนรู้และองค์ความรู้

1. ความรู้ ขอบข่าย สัญลักษณ์ แนวคิดทางศิลปะ
2. การสร้างสรรค์ และการแสดงออก
3. การวิเคราะห์ วิจารณ์งานศิลปะ และสุนทรียภาพ
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ทางศิลปะ
5. ศิลปะกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ไทยและสากล ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.5 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาระดับพื้นฐาน

สาระที่ 1 ทศศิลป์

มาตรฐาน ศ.1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิดต่องาน ศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ.1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ทัศนศิลป์ศึกษา

2.6 แนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยให้รู้จักแสวงหาความรู้ และประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้อย่างเพียงพอ และเกิดการเรียนรู้ให้ได้มีการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ทั้งใน และนอกห้องเรียน รวมทั้งนอกสถานศึกษาด้วย เช่น ในชุมชนใกล้ๆ บริเวณสถานศึกษา ตลาด วัด หรือสถานที่สำคัญๆ ในชุมชน กลุ่มศิลปะมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ และสามารถคิดสร้างสรรค์และวิเคราะห์ วิจารณ์แก้ปัญหา และทำสิ่งที่แตกต่างให้ดีขึ้น (กรมวิชาการ. 2544 : 126)

การกำหนดจุดประสงค์ทางการเรียน

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545 : 49) กล่าวว่า

การกำหนดจุดประสงค์ทางการเรียนนี้จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมในหมวดของความรู้ ความเข้าใจและการวิเคราะห์นั้นโดยทั่วไปถือเป็นการรู้คิด (cognitive) ซึ่งเป็นพฤติกรรมในหมวดของพุทธิหรือพุทธิสัยแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมนุษย์เป็นสิ่งที่ชีวิตที่ละเอียดอ่อน บางครั้งยากที่จะจับเอาพฤติกรรมของมนุษย์มาตัดแบ่งประเภทได้ แต่นักจิตวิทยาพยายามจัดประเภทหรือหมวดต่างๆ ขึ้นก็เพื่อให้เข้าใจที่จะเรียนรู้และเข้าใจมากที่สุด การประเมินผลนั้นเป็นพฤติกรรมและความสามารถที่เป็นได้ทั้งสองหมวด คือ ถ้าประเมินเชิงปริมาณด้วยเหตุผลผ่านการวิเคราะห์ที่เป็นระบบ ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่อาศัยพุทธิปัญญา (cognitive) แต่ถ้าเป็นการประเมินเชิงคุณภาพจากความรู้สึก ทักษะ รสนิยมเป็นเรื่องของจิตใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นจิตพิสัย (affective) ส่วนพฤติกรรมในหมวดการนำไปใช้ หรือประยุกต์ใช้กับหมวดการสังเคราะห์นั้น ทฤษฎีในปัจจุบันถือว่าเป็นบูรณาการระหว่างการใช้ซึ่งอยู่

ในพุทธิพิสัย ความรู้สึกซึ่งอยู่ในจิตพิสัย และความสามารถในการกระทำซึ่งอยู่ในทักษะพิสัย (psychomotor) เพราะพฤติกรรมในสองหมวดหลังนี้ต้องอาศัยทั้งการกระทำหรือแสดงออกหรือปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม รวมทั้งความสามารถในการโยกย้ายสิ่งหนึ่งไปผสมผสานกับอีกสิ่งหนึ่งกลายเป็นสิ่งใหม่ขึ้นหรือกลายเป็นสิ่งที่ดัดแปลงให้ต่างไปจากเดิมในระดับตั้งแต่น้อยไปจนถึงมากจนเข้าขั้นที่เรียกว่า สร้างสรรค์ จำเป็นต้องอาศัยการคิดค้นคว้าหาหนทางด้วยสติปัญญา ควบคู่ไปกับความใส่ใจ จดจ่อเนื่องจากมีความสนใจ อาจถึงขั้นเห็นค่าหรือซาบซึ้งในสิ่งที่สร้างทำนั้น โดยเฉพาะในการสร้างทำผลงานที่เป็นศิลปะแขนงต่าง ๆ แล้วจึงต้องอาศัยประเด็นหลังเป็นอย่างยิ่งเพราะศิลปะมีรากฐานทางจิตพิสัยอยู่แล้วตาม ธรรมชาติ

เนื้อหาทางศิลปะ

เมื่อครูจะวางแผนเนื้อหาที่ตนจะสอน ในจุดนี้ควรหันกลับไปพิจารณาว่าข้อกำหนดของขอบข่ายสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นมีเช่นไร เช่น ประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเนื้อหาเช่นไรดังนั้นในแต่ละชั้นปี ในหลักสูตรประเภทนี้ถ้าสามารถวางแผนเป็นโครงการใหญ่ครบถ้วนทั้งสามชั้นได้ก็จะเป็นเครือข่ายที่ดี มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบระเบียบ ยิ่งถ้าครูศิลปะแต่ละชั้นต่างคนกัน การร่วมกันช่วยวางแผนจะดีที่สุด แต่ส่วนใหญ่แล้วในโรงเรียนระดับประถมทั่วไปครูศิลปะมักเป็นคนๆ เดียวกันทุกชั้นทั้งสองช่วงชั้น ดังนั้นการวางแผนโครงการอย่างน้อยเป็นชั้น แต่การวางแผนเนื้อหาเป็นคาบ ๆ ไปดังเช่นในหลักสูตรแบบเดิมที่เน้นแต่ประสบการณ์ด้านศิลปะปฏิบัติแต่อย่างเดียวนั้นมิใช่สิ่งที่ควรทำ เนื่องจากจะทำให้การวางแผนขาดระบบ ขาดความเชื่อมโยงหรือการดำเนินการเป็นเครือข่ายและขาดความสอดคล้องกันตั้งแต่ต้นจนปลาย ทำให้ความรู้ ข้อมูล และประสบการณ์การเรียนรู้แต่ละคาบที่ให้แก่เด็กกระจัดกระจายแตกแยกไปคนละทิศละทาง ในจุดของการออกแบบจัดเนื้อหา นี้ ถ้าครูวางแผนเป็นโครงการโดยรวมเสียครั้งหนึ่งแล้วก็ใช้การไปได้นาน

ดังนั้นกล่าวอย่างง่าย ๆ เนื้อหาสาระทางศิลปะนั้นไม่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแต่กิจกรรมการเรียนและสื่อการเรียนต้องได้รับการพิจารณา ปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะ ๆ ตามแต่ความจำเป็นและความเหมาะสมด้านคุณภาพและประสิทธิภาพในการเรียนรู้

กระบวนการเน้นที่ทัศนวิเคราะห์ คิดไตร่ตรองในระดับง่าย ๆ เปิดโอกาสให้แสดงการตอบรับด้วยการพูดโต้ตอบแสดงความคิดเห็นสอดแทรกการแสดงออกหรือถ่ายทอดในด้านศิลปะปฏิบัติและสอดแทรกประสบการณ์ในด้านจิตพิสัย เปิดโอกาสให้แสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองแต่ประเด็นของความรู้สึกนั้นมักจะเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งความสามารถนี้จะเหมาะแก่เด็กในช่วงวัยประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไปมากกว่าดังนั้นการให้ประสบการณ์ด้านจิตพิสัยในช่วงวัยนี้จึงเป็นเพียงการถาม – ตอบถึงความรู้สึกชอบหรือพึงใจในคุณสมบัติหนึ่งๆ ในผลงานของตนเองหรือผู้อื่นเป็นหลัก

จากการศึกษาเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาศึกษาสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นความร่วมมือร่วมใจกันระหว่าง ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา ครูผู้สอน

ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทั้งนี้โดยมุ่งหวังให้หลักสูตรสถานศึกษาของตนนั้น เป็นหลักสูตรที่สนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่นโดยแท้จริง และสามารถพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน ตามความมุ่งหวังของโรงเรียน ของชุมชน และของชาติต่อไป

2.7 กระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

การจัดการเรียนรู้กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะ ต้องการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ให้ครบถ้วนด้วยสมอง ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ผู้เรียนขวนขวายหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบกล้าแสดงออกและเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น กลุ่มศิลปะจึงเพิ่มประสบการณ์การทำงานจริงตามสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้นไปตามช่วงชั้น

ในการจัดการเรียนรู้จะเน้นผู้เรียนสำคัญ พัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ให้เห็นคุณค่าของตนเองเพื่อการแสดงออกอย่างอิสระเพิ่มการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้จริงเพิ่มโครงงานตามศักยภาพเพื่อให้ ผู้เรียน มีความสุข มีเสรีภาพในการเรียนและแสวงหาความรู้ได้ตามความต้องการ (กรมวิชาการ. 2544 : 126)

รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน

ผู้เรียนศิลปศึกษาโดยส่วนใหญ่มีธรรมชาติรูปแบบการเรียนรู้ (Learning style) ด้วยภาพซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มรูปแบบการเรียนรู้แบบ Visual / Spatial Intelligence ในรูปแบบการเรียนรู้กลุ่มดังกล่าว David Lazear (1991) ได้อธิบายว่าเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยความรู้สึกของการมอง และความสามารถในการรับรู้ภาพ วัตถุต่างๆ รวมถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ภาพในความคิด กลวิธีในการสอนจะต้องนำเสนอความคิดด้วยลักษณะการสร้างสรรค์เกิดความประทับใจ โดยใช้การออกแบบที่มีสีสัน ลวดลาย รูปร่าง และรูปภาพที่มีความแปลกใหม่ และสามารถทำให้เกิดมโนภาพเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างภาพต่างๆในจินตนาการของผู้เรียน

ความสามารถของผู้เรียนในกลุ่ม Visual / Spatial Intelligence

- มีพฤติกรรมในการสร้างมโนภาพ
- สามารถสร้างรูปแบบภาพในความคิด
- มีความสามารถในการผสมผสานภาพ
- มีความสามารถในการนำเสนอภาพกราฟิก
- เข้าใจความสัมพันธ์ต่างๆ ของวัตถุในที่ว่าง
- มีการรับรู้และเข้าใจที่ถูกต้องแม่นยำเมื่อมองวัตถุในมุมที่แตกต่างกัน

วิธีสอน

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545 : 32) พูดถึงวิธีสอนไว้ว่า

วิธีสอนนั้นมีหลากหลาย บางวิธีก็เกิดจากการผสมผสานหรือบูรณาการวิธีการสอนมากกว่าหนึ่งวิธีเข้าด้วยกัน บางวิธีก็ดัดแปลงหรือประยุกต์วิธีสอนหนึ่งๆ ให้เพิ่มประสิทธิภาพขึ้น ครูสามารถนำแนวทางและกระบวนการในด้านวิธีสอนไปพิจารณาใช้ให้เหมาะกับกาลเทศะหรือเหมาะกับการสอนมโนทัศน์หนึ่งๆ รวมทั้งตัวของครูเองก็สามารถค้นหาวิถีทาง ออกแบบวิธีสอนในแนวทางของตนเองได้อย่างอิสระครูต้องตระหนักว่าตนเองก็มีความสามารถมีวิจรรณญาณในการพิจารณาถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพของการสอนของตนมีภูมิปัญญาและอิสระที่จะคิดสร้างสรรค์กระบวนการของตนเอง ครูไม่จำเป็นต้องผูกติดอยู่กับระบบที่เป็นมาตรฐานหรือทฤษฎีจนเกิดความเกร็งที่จะคิดจะทำ อย่าลืมนะว่าประสบการณ์และความชำนาญที่ผ่านมามีคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อผู้เรียนเสมอ ประเด็นของวิธีสอนนั้นจริงอยู่แม้มีระบบที่ออกแบบและได้รับการยอมรับอยู่มากมาย ก็เชื่อว่าครูจะไม่มีโอกาสมีส่วนเป็นผู้สร้างหรือออกแบบตามแนวความคิดของตนเอง ทฤษฎี ซึ่งในที่นี้คือวิธีสอนต่างๆ มีไว้เสนอแนะและนำแนวทาง มิใช่เป็นกฎหมายที่ห้ามละเมิด ทฤษฎีมิใช่ข้อเท็จจริงเป็นเพียงความคาดหมาย ทฤษฎีจะเป็นจริงได้ต้องมีการปฏิบัติให้เห็นจริง พิสูจน์ว่าได้ผลตามที่ทฤษฎีคาดหมายไว้ ดังนั้นเราต้องไม่กลัวทฤษฎี แต่ให้ทฤษฎีหรือระบบความรู้ต่างๆ เป็นเพื่อนร่วมหนทางในการปฏิบัติงานของเรา ให้ข้อเสนอแนะเรา แต่เราเองก็ต้องแสวงหาหนทางของตัวเอง เพื่อพัฒนางานของเราอย่างมีปัญญาไปพร้อมๆ กันด้วย

จะเห็นได้ว่า การสอนนั้นมีอยู่หลายวิธีครูต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเนื้อหาอื่นๆ ที่ง่าย หรือเทคนิคขั้นตอนที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก ดังนั้น ครูควรมีความรู้พื้นฐานถึงวิธีสอนนี้หลากหลาย

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (E – Education) พัฒนาและเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ในทุกะดับของประเทศ เพื่อรองรับการพัฒนาสู่การเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรที่มีอยู่แล้ว การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกันเพื่อลดความซ้ำซ้อนของการลงทุนพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และด้วยต้นทุนที่เหมาะสมและวางแผนการก้าวกระโดดในระยะยาว

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาจึงต้องหาวิธีการที่จะนำประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ของเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจากคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในการศึกษาทุกระดับชั้น ด้วยความสามารถของเทคโนโลยีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เป็นการสนับสนุนการจัดการด้านการศึกษา ซึ่งไม่ว่า ผู้เรียนจะอยู่ที่ใดก็สามารถเรียนได้ ทั้งยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษา การเดินทางเพื่อการศึกษา รวมถึงแนวทางที่จะสนับสนุนนโยบายการศึกษาของชาติที่ต้องการให้มีการจัดการศึกษาที่เท่าเทียมกันทั่วประเทศ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เปรียบเสมือนอุปกรณ์

เครื่องมือทางการศึกษาที่วงการศิลปศึกษาไทย ครูสามารถศึกษาวิเคราะห์และเลือกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมากมายต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ปัจจุบันเราจะพบการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ โดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การสอนผ่านเว็บ (WBI) ซึ่งเป็นการเรียนการสอนผ่านทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) ประเภทหนึ่ง รวมทั้งรูปแบบทรัพยากรสนับสนุนต่างๆ เช่น แหล่งข้อมูลศิลปศึกษาดิจิทัล(DARE-The Digital Art Resource for Education) หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น พิพิธภัณฑ์และห้องแสดงงานศิลป์แบบออนไลน์ ประวัติและผลงานของศิลปิน เทคนิควิธีการในการสร้างงานศิลปะและออกแบบข้อมูลแหล่งความรู้เหล่านี้ล้วนเอื้อประโยชน์ให้กับครูผู้สอนศิลปศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อการสอนต่างๆ มาใช้ในการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้นมีหลากหลายวิธี โดยแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนกำหนด ทั้งนี้การออกแบบการเรียนการสอนจะต้องศึกษาบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น จึงควรศึกษาถึงบริบทต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนศิลปศึกษาในยุคสังคมสารสนเทศ

2.8 ยุทธศาสตร์การเรียนรู้กลุ่มศิลปะ

2.8.1 การเรียนรู้แบบพัฒนาความสามารถในกระบวนการคิดของผู้เรียนเป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ ที่ผู้เรียนต้องการใช้ข้อมูลทางศิลปะกับกระบวนการคิดของตนเอง และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการตัดสินใจ เลือกยุทธศาสตร์ กระบวนการ/ประเมินตนเอง วางแผน ปฏิบัติงาน ลงมือปฏิบัติงาน ตรวจสอบและปรับปรุงผลงานอยู่เสมอ

1. คิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ด้วยการสร้างแนวคิดใหม่ แสวงหาพิจารณาทางเลือกอย่างหลากหลายประยุกต์ปรับเข้าหาแนวทางสำรวจทางเลือกที่เหมาะสม ตั้งข้อ ตกลงร่วมกัน

2. คิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ด้วยกระบวนการตรวจสอบทำให้ชัดเจน จัดระบบ ให้เหตุผล วิเคราะห์ ทำให้กระจ่างชัด ตั้งสมมติฐาน ทำนาย ประเมิน สังเคราะห์

3. คิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) วิธีนี้จะคิดด้วยการตั้งคำถามถามตนเอง เชื่อมโยงความคิดก่อนหน้าความคาดหวังและประสบการณ์ปัจจุบันเข้าด้วยกัน ประเมินวิเคราะห์ตั้งสมมติฐาน แสวงหาพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

2.8.2 การเรียนรู้แบบการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้โดยการปฏิบัติเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยการปฏิบัติทดลอง หาเหตุผลด้วยตนเอง สัมผัสจริงด้วยตนเอง สรุปด้วยตนเองเป็นประสบการณ์ตรง

2.8.3 การเรียนรู้แบบการประเมินตนเอง (Self Assessment) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ ที่มีการลำดับขั้นตอนไว้ชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง หรือประเมินเพื่อน ในชั้นเรียน อย่างมีเหตุผล

2.8.4 การเรียนรู้แบบเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหา (Problem - based Learning) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเอง หาทางแก้ปัญหาด้วยตนเองตั้งแต่การกำหนด ปัญหาและ ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีการและขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

2.8.5 การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงบูรณาการความรู้สหสาขา (Multidisciplinary Approach) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการทั้ง ในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระ (กรมวิชาการ. 2544 : 125 - 126)

2.9 การวัดและประเมินผล

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่ม สาระการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตนได้และใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริงด้วยวิธีการประเมินผล ที่หลากหลาย มีการบันทึกผลการประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา ผู้เรียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานจึงจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม (กรมวิชาการ. 2544 : 128)

2.10 แนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ

ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ ผู้สอนสามารถใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งสื่ออุปกรณ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สื่อเทคโนโลยี บุคลากร ฯลฯ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นสื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการ เรียนรู้และมีทักษะกระบวนการในการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้ศิลปะได้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้เต็มตามศักยภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กรมวิชาการ. 2544 : 128)

สื่อที่ครูเลือกใช้ในการสอนนั้นมีบทบาทเป็นอย่างมากต่อทิศทางของการวางแผน เลือกสรรและจัดกิจกรรมรวมทั้งกระบวนการสอนของครู ดังนั้นสื่อที่เลือกสรรอย่างระมัดระวัง ย่อมสามารถทำให้ครูวางแผนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ สื่อไม่จำเป็นว่า จะต้องเป็นสิ่งพิเศษหรือของมีราคาสูงหรือทางโรงเรียนจะต้องสรรหาหรือซื้อหามาให้สิ้นเปลือง เสมอไป ถ้าเราเปิดโอกาสให้สื่อต่างๆ ที่ล้อมรอบตัวเรามีส่วนในการให้ประสบการณ์และความรู้ แก่เด็กอย่างหลากหลาย ก็จะสามารถให้ประสบการณ์และการเรียนรู้มีทัศนคติต่างๆ อย่าง

กว้างขวางเช่นกัน เพียงครุ่นมองรอบๆ บ้านและโรงเรียนหรือชุมชนที่เด็กอยู่ ครูสามารถเลือกสรรสื่อการสอนได้มากมาย ของใช้ที่อยู่ในครัวจำนวนมากสะท้อนผลงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านของบรรพบุรุษไทย ในการแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต ถ้าสื่อชิ้นหนึ่งหาได้ง่าย ในบ้านหรือท้องถิ่น สามารถถ่ายทอดให้เห็นถึงสติปัญญาของผู้คนในท้องถิ่น สามารถสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจให้กับผู้เรียนบางสื่อก็สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เรียนบางสื่อก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงจิตใจของผู้คนในท้องถิ่น วัฒนธรรม หรือชนชาตินั้นๆ สื่อนั้นสามารถสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในงบประมาณที่ประหยัดได้ และการเรียนการสอนศิลปะของครูก็ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในการสร้างเสริมพัฒนาเยาวชนให้มีคุณสมบัติตามที่ชาติตนแม้แต่ชาติอื่นๆ ก็ต้องการ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545 : 82) กล่าวว่า

ประเด็นของวัสดุและอุปกรณ์นั้นเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาและจัดการไปตามอัตภาพ เพราะนั่นคือสภาพและความเป็นจริงที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ และครูทุกคนต่างก็รู้ดี เพียงแต่จะต้องพยายามทำทุกอย่างให้ดีที่สุดเท่าที่สภาพและสถานะของจะเอื้อได้ ชาวอีสานไม่ได้เป็นโรคขาดแคลนเชื่อมโยงอย่างหนัก เนื่องจากไม่มีโอกาสดีมีนม แต่ก็สามารถทดแทนด้วยการกิน ปลา ร้า ปลา ชิว ปลา สร้อย ที่กินอยู่ในพื้นบ้านก็เป็นชุมแห่งแคลเซียมและโปรตีน สร้างทัศนคติแบบพึ่งตนเองขึ้นมาได้ ไม่ว่าเราจะอยู่ในที่ใด สภาพใด เราก็จะสรรหาหนทางที่จะสร้างคน พัฒนา เยาวชนของบ้านเราให้ได้รับคุณค่าอาหารสมองที่ดีที่สุดให้จงได้ พระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้นน่าจะเป็นสิ่งสะกิดเร้าเตือนใจพวกเราทุกคนให้ตระหนักถึงความเป็นจริงของชีวิตที่เราต้องเผชิญอยู่ และสำนึกว่าบรรพบุรุษของเราจำนวนมาก ทุกท้องถิ่นเคยดำเนินชีวิตในแบบนี้อย่างมีความสุขไปพร้อมๆ กับการสร้างรากฐานและหลักฐานตามอัตภาพของตนเองและสภาพแวดล้อมให้กับลูกหลานของตน รากฐานเช่นนี้น่าจะมีความมั่นคงแข็งแรงต่อบุคคลทั้งร่างกายจิตใจ และในที่สุดต่อเศรษฐกิจของชุมชนและชาติมากกว่าการไขว่คว้าสร้างภาพของความเท่าเทียมกันซึ่งมักเป็นของเทียมเช่นกัน ครอบครัวที่มาจากคนที่สุขภาพดีทั้งกายใจ น่าจะทำให้มีปัญหาในการพัฒนาชุมชนที่ตัวอยู่และประเทศก็เจริญขึ้นจากรากฐานที่มั่นคง

อินทิรา พรหมพันธุ์ (2548 :12 - 14) ได้กล่าวว่า

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศได้เปิดการเรียนรู้ของมนุษย์ออกไปอย่างไร้ขีดจำกัดนำไปสู่การปฏิวัติการศึกษาของมนุษยชาติโดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 21 (เริ่มจาก ค.ศ.2001 พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป) จะเกิดเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่าเศรษฐกิจแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge based Learning Economy) จะมีผลให้ประเทศไทยซึ่งมีทรัพยากรบุคคลอันมีความรู้เป็นพื้นฐานสามารถจะพัฒนาล้ำหน้าประเทศอื่น ๆ ที่ด้อยในส่วนนี้อย่างมาก การพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร (ICT – Information and Communication Technology) เป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความพยายามในการนำเทคโนโลยีด้านต่างๆ เหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา โดยมี

เป้าหมายในการสร้างความพร้อมของทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมดของประเทศ เพื่อช่วยกันพัฒนาให้เกิดสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เป็นการตอบรับนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ ระยะ พ.ศ. 2544 – 2553 ของประเทศไทย

นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมของภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สำหรับช่วงเวลา พ.ศ. 2544–2553 ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักสามองค์ประกอบ ได้แก่

1. การลงทุนในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ที่เหมาะสมและทันกาล
2. การส่งเสริมให้มีนวัตกรรมที่ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในระบบเศรษฐกิจ และสังคม
3. การลงทุนและการส่งเสริมให้มีโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศ และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศภาคการศึกษาจะมีความหมายครอบคลุมถึง การพัฒนาและการประยุกต์สารสนเทศและความรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาทรัพยากรให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงและการรับบริการการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีข้อเสนอเพื่อการพัฒนาอยู่ 6 ประการ คือ

1. การบริหารนโยบายและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ร่วมกัน ลดความซ้ำซากของการลงทุน โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศเพื่อการศึกษา โดยเร่งพัฒนาและให้บริการโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศให้ทั่วถึงและเท่าเทียม
3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพรวมถึงมีการปรับกระบวนการพัฒนาด้านการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สนับสนุนให้มีการผลิตบุคลากรขั้นสูงและช่วงเทคนิคด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรองรับความต้องการของตลาดสนับสนุนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในวัยทำงานให้เป็นแรงงานที่มีความรู้
4. การพัฒนาสาระทางการศึกษาและการสร้างความรู้ สนับสนุนให้ผู้ที่เป็นเจ้าของเนื้อหาความรู้และผู้ที่มีความสามารถในการผลิตข้อมูลความรู้ เร่งสร้างและเผยแพร่ความรู้ ออกสู่สาธารณะ ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เร่งจัดหาสื่อและทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีการพัฒนา อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์เพื่อการศึกษา
5. ประโยชน์สาระการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ มุ่งเน้นการสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษาที่มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ เนื้อหาความรู้เพื่อการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม

ทางด้านการเรียนรู้ที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา เช่น การพัฒนาวิทยาลัยเสมือนจริง

6. การสร้างเครือข่ายความรู้ สร้างเครือข่ายความรู้ในกลุ่มวิชาต่างๆ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถทางวิชาการให้กับครู โรงเรียนและนักเรียน โดยเฉพาะในชนบท ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวิชาการสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันความรู้ที่สนับสนุนชุมชน อุตสาหกรรมและสังคมในการพัฒนาสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

การออกแบบและสร้างสื่อคอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนศิลปศึกษา

โปรแกรมสร้างเว็บ (Web editor) ที่มีอยู่มากมายในขณะนี้มีความซับซ้อนน้อยลงกว่าแต่ก่อนมากช่วยผู้สอนและผู้เรียนสร้างเนื้อหาสื่อประสมได้ด้วยตนเอง สามารถนำเสนอข้อมูลที่หลากหลายวิธี เป็นประโยชน์ให้ผู้ชมเลือกดูส่วนต่างๆ จากจอภาพซึ่งมีรูปแบบของการเชื่อมโยงข้อมูลไปสู่รายละเอียดทั้งข้อความภาพและเสียง เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างจินตนาการใหม่ๆ ตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนศิลปศึกษาในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคข่าวสารและข้อมูล Marchalek (2002) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างสื่อคอมพิวเตอร์ในงานศิลปะไว้ว่าควรคำนึงถึงการออกแบบใน 3 ด้าน คือ

1. รูปภาพ (Image) การใช้รูปภาพควรคำนึงถึงความสำคัญในการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น“ภาพ” นับเป็นสื่อที่ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้น การจดจำภาพและการเรียนรู้ก็มีความสำคัญ โดยมีวิธีการที่สามารถยกระดับความจดจำภาพและเกิดการเรียนรู้ได้โดยใช้การออกแบบหน้าจอช่วยดังต่อไปนี้

1.1 วิธีการเปรียบเทียบเป็นคู่เป็นการเปรียบเทียบภาพสองภาพที่มีความแตกต่างหรือตรงกันข้ามกัน

1.2 ใช้รูปเดี่ยวและบรรยายแนวความคิดรวบยอดอย่างละเอียด โดยวาดภาพตรงกลางและอธิบายอย่างละเอียด

1.3 แสดงภาพหลัก ภาพที่อยู่ตรงกลางจะเปรียบเทียบภาพข้างๆ ทั้งสองด้านอาจเป็นแนวตั้งหรือแนวนอน เพื่อเป็นการจัดลำดับของความหมาย และความสำคัญเป็นการพัฒนาความคิดจากสิ่งที่เรียบง่ายไปถึงสิ่งที่ซับซ้อน

2. ตัวหนังสือ (Text) ควรออกแบบโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และความคิดรวบยอดของเนื้อหา รวมทั้งหลักการออกแบบกราฟิกซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการออกแบบลักษณะของข้อมูล ซึ่งมีวิธีการจัดตัวหนังสือดังต่อไปนี้

2.1 การลำดับข้อมูลควรคำนึงถึงโครงสร้างของการออกแบบก่อนเพื่อให้มี

ความสวยงามกลมกลืน และความสัมพันธ์กับทัศนธาตุอื่นๆ โดยเริ่มจากสิ่งที่สำคัญที่สุดและส่วนที่สำคัญรองลงมาจนถึงส่วนสำคัญน้อยที่สุด และต้องคำนึงถึงขนาดและรูปแบบตัวอักษรที่อ่านง่าย

2.2 ความน่าอ่าน ควรออกแบบให้สามารถอ่านได้ดี ให้ความรู้ได้ดีและใช้การออกแบบช่วย เช่น การใช้ความหลากหลายของตัวอักษร ความหนา และน้ำหนักตัวอักษร

2.3 ความคิดรวบยอด ข้อมูลควรมีระดับความสำคัญ 3 ระดับ คือส่วนนำ เป็นภาพรวม ข้อความรู้พื้นฐานและส่วนลึกที่เป็นลักษณะเฉพาะส่วนต่างๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกส่วนที่ต้องการได้จากการออกแบบ

3. เครื่องมือกราฟิก (Graphic tools) เป็นวิธีที่ผู้ใช้สามารถมีปฏิสัมพันธ์และเข้าถึงข้อมูลได้ เป็นผลมาจากการออกแบบโครงสร้าง ลักษณะโครงสร้างมี 3 แบบด้วยกันคือ แบบเส้นบน-ล่าง (Top – down) แบบสาขา (Branching) และแบบเส้นตรง (Linear structure) ในการออกแบบผู้เรียนจะต้องสามารถรับรู้ถึงวิธีที่จะเข้าถึงข้อมูลได้โดยการใช้เมาส์ (Mouse) เพียง 2 – 3 ครั้ง หรือภายใน 2 – 3 หน้าจอ

ดังนั้น ในการออกแบบให้หน้าจอมีประสิทธิภาพมากที่สุดผู้ใช้จะต้องเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ด้วยลำดับขั้นตอนที่น้อยที่สุด ขนาดของภาพควรมีความสัมพันธ์กับหน้าจอใช้หน่วยความจำที่เหมาะสมต่อการเรียกดูในเวลาอันรวดเร็ว กล่าวคือ ควรเป็นภาพที่มีขนาดเพียงพอต่อความเข้าใจ หากในกรณีที่ต้องการแสดงรายละเอียดอื่นใด ควรจะเชื่อมโยงไปสู่ภาพที่มีขนาดใหญ่กว่า และอาจนำเทคนิคอื่นๆ ในซอฟต์แวร์ตกแต่งภาพสำหรับเว็บไซต์มาช่วย เช่น Image Map , Rollover และ GIF Animation เข้ามาช่วยในการออกแบบหน้าจอด้วย

สื่อเทคโนโลยีในศิลปศึกษาโดยมากจะอยู่ในรูปแบบของสื่อประสม (Multimedia) ที่มีลักษณะสร้างความหลากหลายในการใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียง ข้อมูล ฯลฯ ให้กับผู้เรียนและครู มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กว้างขึ้น สามารถทำให้ครูและนักเรียนเป็นทั้งผู้รับและผู้แสดงออก เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษาก่อให้เกิดโลกทัศน์ใหม่สำหรับนักการศึกษา สื่อประสมดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงแหล่งข้อมูลเท่านั้น แต่สามารถสร้างจินตนาการให้กับผู้เรียนจากการใช้สื่อเหล่านี้อย่างไม่มีการสิ้นสุด (อินทรา พรหมพันธ์ 2548 : 145 – 153)

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการเรียนการสอนศิลปศึกษา

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาเข้ามาใช้ประกอบการเรียนการสอนสามารถทำได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. สื่อเสริม (Supplementary media)

หมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ประกอบการเรียนการสอน คือ ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาเดียวกันในลักษณะอื่นๆ เช่น จากเอกสารประกอบการสอน จากวีดิทัศน์ การใช้ e – learning ฯลฯ ในลักษณะนี้เท่ากับว่าผู้สอนเพียงต้องการจัดหา

ทางเลือกใหม่อีกทางหนึ่งสำหรับผู้เรียนในการเข้าถึงเนื้อหา เพื่อให้ประสบการณ์พิเศษเพิ่มเติมแก่ ผู้เรียนเท่านั้น

2. สื่อเติม (Complementary media)

หมายถึง การนำเทคโนโลยีเข้าไปใช้ในลักษณะเพิ่มเติมจากวิธีการสอนลักษณะอื่นๆ เช่น นอกจากบรรยายในห้องเรียนแล้ว ผู้สอนยังออกแบบเนื้อหาให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ที่ผู้สอนสร้างขึ้นเช่น WBI , e – learning , CAI , DARE เป็นต้น ดังนั้นหากจะลงทุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนศิลปศึกษาควรจะต้องตั้งวัตถุประสงค์อย่างน้อยในสื่อเติมมากกว่าเป็นแค่สื่อเสริม โดยผู้สอนจะต้องแนะนำและปลูกฝังผู้เรียนให้มีความใฝ่รู้โดยธรรมชาติ ปัจจุบันมีแหล่งข้อมูลเชื่อมโยงเกี่ยวกับศิลปะและการออกแบบที่สามารถช่วยผู้สอนหาแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมนอกจากบทเรียนที่ผู้สอนสร้างขึ้นดังนั้นผู้สอนจะต้องจัดเตรียมทรัพยากรและแหล่งเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเพื่อทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการสืบค้นตามความสนใจของตนเอง โดยมีผู้สอนคอยแนะนำช่วยเหลือ

3. สื่อหลัก (Comprehensive replacement media)

หมายถึง การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสร้างบทเรียนในลักษณะที่แทนการบรรยายในห้องเรียน ผู้เรียนจะต้องศึกษาเนื้อหาทั้งหมด เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบ e-learning ส่วนใหญ่ในต่างประเทศจะได้รับพัฒนาขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้เป็นสื่อหลักสำหรับแทนครูในการสอนทางไกล ด้วยแนวคิดที่ว่ามัลติมีเดียที่นำเสนอทาง e-learning สามารถช่วยในการถ่ายทอดเนื้อหาได้ใกล้เคียงกับการสอนจริงของครูผู้สอนโดยสมบูรณ์ได้

การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนเป็นรูปแบบการเรียนที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองการเรียนใน 2 ลักษณะ คือ

1. ผู้เรียนปกติ (Resident Students)

หมายถึง ผู้เรียนที่เดินทางมาเรียนในสถานที่และเวลาเดียวกัน ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี จะต้องพิจารณาให้มากในเรื่องของการออกแบบเนื้อหาการสอนให้มีความน่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนอาจมีทางเลือกอื่นๆ ในด้าน การสื่อการสอน หรือติดต่อสื่อสารกับเพื่อนหรือครู การเข้าชมผลงานศิลปะและออกแบบ นอกจากนี้ยังควรพิจารณาให้เหมาะสมในด้านของระดับการนำไปใช้ เนื่องจากหากใช้ในลักษณะสื่อเสริมเท่านั้นผู้เรียนก็สามารถพิจารณาเลือกศึกษาเนื้อหาเดียวกันโดยการใช้สื่ออื่น ๆ ได้

2. ผู้เรียนทางไกล (Distant Learners)

หมายถึง ผู้เรียนที่สามารถเรียนจากสถานที่ซึ่งต่างกันรวมทั้งเวลาที่ต่างกันได้ด้วย (Anywhere , Anytime) ดังนั้นผู้เรียนจะมีอิสระหรือความยืดหยุ่นในด้านของสถานที่และเวลาการเข้าถึงเนื้อหาที่ต้องการศึกษามากกว่าผู้เรียนปกติแต่ในขณะเดียวกันก็จะมีข้อจำกัดด้านการติดต่อกับเพื่อนหรือครู ดังนั้นในการออกแบบนอกจากความน่าสนใจแล้ว สิ่งที่ต้องให้

ความสำคัญคือความสมบูรณ์ (Self – contained) ของตัวสื่อการเรียนการสอน เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านการติดต่อ สื่อสารกับผู้สอน วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคหรือเพื่อนร่วมชั้น

สรุปได้ว่า แนวทางในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษาในสังคมสารสนเทศ ครู และผู้เรียนศิลปศึกษาจึงต้องทำความเข้าใจกับการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน เพื่อสามารถประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนการสอนศิลปศึกษาอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ โดยจะต้องคำนึงถึงความสมดุลในการใช้เทคโนโลยีให้การเรียนการสอนมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เกิดจากการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มสาระศิลปะมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ มีสภาพจิตใจที่งดงาม มีสุนทรียภาพ รสนิยม รักสวยรักงาม เห็นคุณค่าทางศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกและภูมิปัญญาของคนในชาติให้คงอยู่คู่ชาติไทยสืบไป ซึ่งนักเรียนในระดับประถมศึกษาชั้นสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นไปตามผลที่คาดหวังได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. การจัดกิจกรรมการสอนตามหลักสูตร

3.1 การบริหารหลักสูตร

หากเข้าใจความหมายและความสำคัญของหลักสูตรและมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการบริหารและการบริหารการศึกษาและนำความรู้ที่วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วสามารถสรุปความหมายของคำว่า การบริหารหลักสูตรได้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การจัดการและการดำเนินการ การควบคุมดูแลส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาให้ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยใช้ทรัพยากรบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัดในสถานศึกษานั้นให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น การบริหารหลักสูตร ให้ประสบผลดีจึงต้องเอาจุดมุ่งหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในแต่ละระดับเป็นเป้าหมายที่สำคัญ การดำเนินการหรือการจัดกิจกรรมทุกอย่างต้องนำไปสู่เป้าหมายนั้น จะเห็นได้ว่าการบริหารหลักสูตรจะเกี่ยวพันกับบุคคลและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนหลายๆ ด้าน

ดังนั้นการบริหารหลักสูตรจึงเป็นการให้ความรู้จัดให้มีการอำนวยความสะดวกส่งเสริมให้ใช้ควบคุมดูแลประเมินผลในเรื่องที่ครอบคลุมหรือสัมพันธ์กับการจัดการให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรในด้านต่อไปนี้

1. การวางแผนการบริหารหลักสูตร
 2. ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการวัสดุหลักสูตรและการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
 3. การรับนักเรียน การจัดชั้นเรียน การจัดแผนการเรียน การจัดตารางเรียนและตารางสอนการใช้อาคารสถานที่ การงบประมาณทางวิชาการ การเลือกแบบเรียน การใช้ทรัพยากรและแหล่งความรู้ในท้องถิ่น การประเมินผลการเรียน
 4. งานบริการเสริมงานวิชาการ สื่อการสอนและห้องสมุด การแนะแนว การพัฒนาบุคลากรทางการสอน การนิเทศ การพัฒนาและปรับปรุงงานวิชาการ
 5. การพัฒนางานวิชาการและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**
- วัชรีย์ บุรณสิงห์ (2542 : 18) กล่าวว่า

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรมีอยู่หลายระดับทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษา หากพิจารณาจากผู้ที่มีขีดขอบในระดับกว้างลงไปจนถึง ผู้ปฏิบัติในโรงเรียน จะเห็นว่า รัฐมนตรีและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวง เป็นผู้บริหารระดับกระทรวงทำหน้าที่บริหารหลักสูตรในด้านกำหนดนโยบาย ปรัชญาการศึกษาและกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาแต่ละระดับ การกำหนดงานต่างๆ เหล่านี้จะกำหนดขอบเขตอย่างกว้างๆ เป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มรองลงมาได้แก่ ผู้บริหารระดับกรม เช่น กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา ฯลฯ จะรับนโยบาย ปรัชญา เป้าหมายจากกระทรวง มาจำแนกประเภทกำหนดวิธีการและหลักการต่างๆ ออกเป็นกฎ ระเบียบหรือแนวปฏิบัติต่างๆ และมอบหมาย ให้โรงเรียนนำไปปฏิบัติ ผู้บริหารหลักสูตรกลุ่มที่สามได้แก่ ระดับโรงเรียนซึ่งจะต้องรับหลักการ กฎ ระเบียบ หรือแนวปฏิบัติการต่างๆ มาแปลงให้อยู่ในรูปของกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและชุมชน จัดดำเนินการและควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่กำหนด กลุ่มสุดท้ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารระดับหมวดวิชาระดับชั้น หรือระดับรายวิชาจะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดและให้สอดคล้องกับจุดหมายและหลักการของหลักสูตรและผู้นำหลักสูตรไปใช้โดยตรงได้แก่ ครูผู้สอน

ถ้าพิจารณาถึงผู้บริหารหลักสูตรในระดับโรงเรียนจะพบว่าประกอบไปด้วยหัวหน้าสถานศึกษา ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาหรือหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์และผู้สอน เป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง ผู้บริหารเหล่านี้จะมีหน้าที่ในการบริหารหลักสูตรมากน้อยเพียงไรจะขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียนและทรัพยากรที่มีอยู่ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของ ผู้บริหารหลักสูตรและผู้สอนในโรงเรียนระดับต่างๆ มีดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบจัดดำเนินการและควบคุมกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียน ทั้งในเรื่องการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารอาคารสถานที่ การบริหารธุรการและการเงิน การบริหารกิจการนักเรียน และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำงานทั้งหมดนี้ด้วยตัวเองทุกอย่าง อาจจะมอบอำนาจหน้าที่ให้ผู้ช่วยหัวหน้าหมวดหรือบุคคลอื่นรับผิดชอบรองๆ อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาก็ยังต้องสอดส่องดูแลให้งานทุกด้านดำเนินไปให้ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

งานด้านการบริหารหลักสูตรที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับครูนักเรียน การจัดการเรียนการสอน งานบริการเสริมวิชาการ การพัฒนางานวิชาการและหลักสูตรท้องถิ่นเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติเป็นประจำ นอกจากนี้ยังมีงานที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบซึ่งเป็นงานที่เกิดโดยระเบียบคำสั่งหรือแนวปฏิบัติที่หน่วยเหนือกำหนดให้เป็นหน้าที่โดยตรง เช่น การอนุมัติผลการเรียน การจบหลักสูตร เป็นต้น

เนื่องจากงานบริหารหลักสูตรเป็นหัวใจของสถานศึกษาและมีใช้เพียงแต่จะจัดการต่างๆ ให้นักเรียนมีความรู้ตามที่กำหนดเท่านั้น แต่จะต้องให้นักเรียนมีการพัฒนาตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบ รวมทั้งเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีบรรยากาศและเปิดโอกาสในการเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์และสามารถพัฒนาตน พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคมได้ การบริหารหลักสูตรจึงมีขอบข่ายกว้างมาก การบริหารงานแต่ละด้านจึงต้องใช้เทคนิคและหลักการที่แตกต่างกัน แต่หลักการที่สำคัญที่สามารถนำไปใช้ร่วมกันได้พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. จัดแผนงานวิชาการให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การบริหารงานมุ่งการร่วมมือกันทำงาน
3. ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติงาน
4. ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานได้ปรับปรุงตนเองในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านวิชาการ
5. ริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานวิชาการ
6. สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน
7. ใช้คำชี้แนะทำเป็นตัวอย่างให้ดูมากกว่าการสอนโดยตรง

เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดหมายปลายทางที่ต้องการได้อย่างแท้จริงโดยอาศัยหลักสูตรเป็นเครื่อง ชี้นำที่สำคัญจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรมีดังนี้

1. ต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรแม่บทและหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ให้ชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวกับ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ การวัดและประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการและจุดมุ่งหมาย ซึ่งโรงเรียนจะต้องยึดเป็นหลักสำคัญเพื่อให้การจัดกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนได้ตอบสนอง และบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
2. ต้องเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรไปใช้ จัดประชุมเพื่อวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ดูแลดำเนินการ ประสานงานการดำเนินการใช้หลักสูตร ประชุมผู้เกี่ยวข้องและครูผู้สอนเพื่อชี้แจง

แนะนำบททวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรก่อนเปิดภาคเรียนและก่อนลงมือปฏิบัติ

3. จัดหาหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร (คู่มือการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ คู่มือการจัดการแนะแนว คู่มือการประเมินผลการเรียน คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน คู่มือครู คู่มือนักเรียน คู่มือผู้ปกครอง ให้เพียงพอและครบถ้วนทุกระดับชั้นและทุกหมวดวิชา
4. เตรียมครูให้พร้อมที่จะใช้หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรใหม่ อบรมครูให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรและวิธีการใช้หลักสูตรให้สัมฤทธิ์ผลตามหลักสูตรกำหนด
5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจเพื่อผู้ปกครองจะได้ร่วมมือและช่วยส่งเสริมให้การใช้หลักสูตรเกิดผลดีแก่ตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้น
6. จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และให้จัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ
7. จัดสถานศึกษาให้เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น ห้องเรียน ห้องวิชาการต่าง ๆ ห้องสมุด ห้องเรียนรวม ห้องโสตทัศนศึกษา แปลงเกษตร ฯลฯ สภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศวิชาการและส่งเสริมการเรียนรู้
8. จัดให้มีการบริการการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียนในทุกด้านรวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ และการจัดทำโครงการตามสาระการเรียนรู้
9. นิเทศการใช้หลักสูตรและนิเทศการสอน และจัดให้มีการนิเทศและติดตามผลอย่างเป็นระบบ

2. ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ

ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการต้องประสานงานทั้งในแง่นโยบายและแนวปฏิบัติกับหมวดวิชา และหน่วยงานอื่นๆ ในโรงเรียนซึ่งได้แจกแจงงานไว้ดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน
2. เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับงานวิชาการ
3. ควบคุมการเรียนการสอน จัดตารางสอบ จัดครูเข้าสอนในชั้นต่างๆ
4. ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยเหมาะสมกับท้องถิ่นทุกสาขาวิชา
5. นิเทศการสอนและประสานงานงานกับหัวหน้าวิชาทุกวิชาในด้านการสอนการวัดการประเมินผล
6. ประเมินผลงานทางวิชาการ พร้อมทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคส่งผู้บริหาร
7. วางแผนงานด้านวิชาการ
8. ควบคุมการสอนทุกวิชาและตรวจสอบความถูกต้อง
9. เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน
10. วางแผนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิชาการตามหลักสูตรและความต้องการของนักเรียน
11. เป็นหัวหน้าส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของนักเรียนเช่นกิจกรรมยุวกาชาด ลูกเสือ เนตรนารี ฯลฯ
12. ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อศึกษาปัญหาเยาวชนในด้านต่างๆ
13. ประสานงานกับกรมหรือองค์การในด้านบริหารงานวิชาการ
14. ปฏิบัติงานในหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะทำงานได้สำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติส่วนตัว ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ ความขยันและความเอาใจใส่ในการทำงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์วิสัยทัศน์และการเปิดความคิดกว้าง ฯลฯ

3. หัวหน้าหมวด

การบริหารหลักสูตรในระดับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจะมีลักษณะต่างกัน เนื้อหา วิชาส่วนใหญ่ในระดับประถมศึกษาจะมีลักษณะเป็นพื้นฐานความรู้ทั่วไปและมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ การจัดหมวดประสบการณ์ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จึงจัดเป็นกลุ่ม ได้แก่กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพและกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ตามที่กำหนดในโครงสร้างหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) การจัดการเรียนการสอนจึงใช้ครูคนเดียวสอนเกือบทุกวิชา ยกเว้นวิชาที่มีลักษณะเฉพาะจริงๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ พลศึกษา ภาษาอังกฤษหรือคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนที่มีหลายห้องจึงต้องมีการมอบหมายงานให้มีหัวหน้าระดับชั้นเรียนหรือหัวหน้ากลุ่มวิชา ส่วนในระดับมัธยมศึกษา เนื้อหาวิชาที่สอนมีลักษณะเฉพาะและมีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ผู้สอนจะต้องมีความรู้เฉพาะด้าน จึงแบ่งแยกเป็นหมวดวิชาต่างๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชานั้นไปได้อย่างดีและมีคุณภาพ หน้าที่โดยทั่วไปของหัวหน้าหมวดวิชามีดังนี้

1. วางแผนการสอนร่วมกับครูในหมวดวิชาให้สอดคล้องกับหลักสูตร
2. ให้คำแนะนำหรือนิเทศครูในหมวดวิชา
3. ควบคุมดูแลการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาที่รับผิดชอบ
4. จัดแบ่งภาระหน้าที่ทั้งการสอนและที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนภายในหมวดวิชา
5. ประชุมครูในหมวดวิชาโดยสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละครั้ง
6. ช่วยปกครองครูในหมวดวิชาที่รับผิดชอบและทำงานธุรการของหมวดวิชา
7. กำหนดมาตรฐานและวิธีการประเมินผลการเรียนในหมวดวิชา
8. ประสานงานกับผู้บริหารและหัวหน้าหมวดวิชาอื่น ๆ
10. จัดทำ สร้าง หรือดัดแปลงอุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีใช้ในหมวดวิชา
11. ส่งเสริมให้ครูในหมวดวิชาได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
12. จัดนิทรรศการ โครงการหรือกิจกรรม
13. สรุปรายงานการปฏิบัติงานของครูในหมวดวิชา
4. ผู้สอน

ผู้สอนเป็นบุคคลที่ปฏิบัติการสอนให้แก่ผู้เรียนโดยตรง เป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ หน้าที่ของผู้สอนในด้านวิชาการมีดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างดี
2. เตรียมการสอนอย่างเป็นขั้นตอน เลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและเลือกใช้อุปกรณ์การสอนได้อย่างเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและเนื้อหา

3. ดำเนินการสอนอย่างมีระบบและเป็นลำดับขั้นตอน
4. ประเมินผลการเรียนได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง
5. สละเวลาในการสอนซ่อมเสริมและอุทิศเวลาสอนให้แก่นักเรียน
6. ควบคุมชั้นเรียนได้อย่างดี
7. รักษาเวลาในการสอน
8. ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
9. ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

การบริหารหลักสูตร เป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการดำเนินการในทุกด้านจึงจะบรรลุจุดหมายของหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตรในสถานศึกษาได้แก่ หัวหน้าสถานศึกษา ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดและครูสอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร และจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามจุดหมายของการศึกษาที่กำหนด (วัชรบุรณสิงห์, 2542 : 28)

3.2 การบริหาร

ทวน พินธุพันธ์ (2548 : 3-9) ได้ให้ความหมายของคำว่าบริหารการศึกษาไว้ว่า

การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน

ความแตกต่างของการบริหารการศึกษากับการบริหารอื่นๆ โดยวิเคราะห์จากทฤษฎี 4 Ps

1. Purpose (ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์)
2. People (บุคคล)
3. Process (กรรมวิธีในการดำเนินงาน)
4. Product (ผลผลิต)

ถ้าหากจะแบ่งการบริหารออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การบริหารราชการแผ่นดิน (Public Administration)
2. การบริหารธุรกิจ (Business Administration)
3. การบริหารการศึกษา (Education Administration)

1. Purpose (ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์) การบริหารราชการแผ่นดิน มี

ความมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข การบริหารธุรกิจ มีความมุ่งหมายเพื่อต้องการกำไรเป็นตัวเงิน แต่การบริหารการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ไม่หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน

2. People (บุคคล)

2.1 ผู้ให้บริการ บุคคลที่เป็นผู้ให้บริการในการบริหารการศึกษา คือ ครูอาจารย์ ผู้อำนวยการโรงเรียน อธิการบดี ตลอดจนผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพเป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับบริการหรือนักเรียน ซึ่งเป็นบุคคลที่แตกต่างไปจากผู้บริหารหรือบุคคลที่เป็นผู้ให้บริการในการบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารธุรกิจ

2.2 ผู้รับบริการ บุคคลที่เป็นผู้รับบริการในการบริหารการศึกษาส่วนมากเป็นผู้เยาว์ หรือเด็กที่ต้องพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อไป แต่บุคคลที่เป็นผู้รับบริการในการบริหารราชการแผ่นดินและการบริหาร ธุรกิจ ส่วนมากเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะหรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว

3. Process (กรรมวิธีในการดำเนินงาน)

การบริหารการศึกษามีกรรมวิธีที่ละเอียดอ่อน มีกรรมวิธีในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่หลากหลาย และแตกต่างกับกรรมวิธีของการบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารธุรกิจอย่างสิ้นเชิง นอกจากนั้นการบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารธุรกิจจะนำกรรมวิธีทางการบริหารการศึกษาไปใช้ไม่ได้อีกด้วย

4. Product (ผลผลิต) ผลผลิตทางการบริหารการศึกษา คือ ใต้คนที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นนามธรรม คือ เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนแล้วสำเร็จการศึกษาออกไป จะได้เด็กที่มีความรู้ มีความคิด มีความสามารถ และเป็นคนดี ซึ่งจะมองเห็นได้ยากเพราะเป็นนามธรรม แต่ผลผลิตทาง การบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารธุรกิจ เป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ง่าย เช่น มีถนนหนทาง มีคลองระบายน้ำ มีไฟฟ้า มีน้ำประปาใช้ มีผลผลิตทางการเกษตร มีผลกำไรเป็นตัวเงิน หรือเมื่อนำผลไม้เข้าไปในโรงงานจะได้ผลผลิตที่ออกจากโรงงานเป็นผลไม้กระป๋อง เป็นต้น

ภารกิจทางการบริหารการศึกษา หรือ งานบริหารการศึกษาโดยทั่วไปจำแนกออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันคือ

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การทำแผนการสอนการปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมิน ผลการวัดผลและการนิเทศการสอน เป็นต้น การบริหารการศึกษาเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คนจะมีคุณภาพคือมีความรู้ ความสามารถ ความคิด และความเป็นคนดีได้ จะต้องมีการเรียนการสอนหรือจะต้องมีการบริหารงานวิชาการนั่นเอง การบริหารงานวิชาการจึงถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษาคงไม่ผิดนัก ในสถาบันการศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนต่างๆ จะมีฝ่ายวิชาการด้วย ซึ่งจะเรียก ชื่อต่างๆ กันไป เช่น รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ , รองคณบดีฝ่ายวิชาการ , ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ เป็นต้น

2. การบริหารงานธุรการ เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับงานการเงิน วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ งานสารบรรณ งานรักษาพยาบาล และงานบริการต่างๆ เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่สนับสนุนงานวิชาการอย่างมาก เช่น งานวิชาการจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีอาคารสถานที่ มีห้องเรียน มีห้องปฏิบัติการ มีโต๊ะเก้าอี้ มีสื่อการสอนต่างๆ มีงานบริการให้ความสะดวกต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทของการบริหารงานธุรการ นั่นเอง การบริหารงานธุรการ จึงมีส่วนช่วยให้การพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้อย่างมาก

3. บริหารงานบุคคล เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับบุคคล เริ่มตั้งแต่ การสรรหาบุคคลมาทำงาน หรือมาเป็นครู การจัดบุคคลเข้าทำงาน การบำรุงรักษาและการสร้างเสริมกำลังใจในการทำงาน การพัฒนาบุคคล และการจัดบุคคลให้พ้นจากงาน เป็นต้น การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่มีส่วนในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพอย่างมาก เช่นกัน เพราะในการสรรหาบุคคลมาทำงาน ถ้าสรรหาบุคคลที่เป็นคนเก่งคนดีมาเป็นครู จัดครูเข้าสอนตามความรู้ ความสามารถและความถนัดของเขา ย่อมจะสอนนักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นถือว่ามีส่วนในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั่นเอง
4. การบริหารกิจการนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับนักเรียน เช่น การปฐมนิเทศนักเรียน การปกครองนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การบริหารเกี่ยวกับสุขภาพนักเรียน การจัดกิจกรรม และการบริการต่างๆ เป็นต้น การบริหารกิจการนักเรียนถือว่าการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดี คนเก่ง ได้อย่างมากเช่นกัน เช่น การปกครองให้เด็กมีระเบียบวินัย การจัดกิจกรรม กีฬา กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางวิชาการ การจัด บริการแนะแนว เหล่านี้ล้วนทำให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง ยิ่งขึ้น
5. การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น การสอนให้นักเรียนนำความรู้ที่เรียนไปใช้ที่บ้านที่ชุมชน และเผยแพร่แก่คนรอบข้างคนในชุมชนด้วย การเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นต้น การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนี้ จะช่วยพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพได้เช่นกัน เพราะการให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ที่บ้านและในชุมชน จะมีคุณภาพดีกว่าการเรียนเพื่อรู้อย่างเดียว การเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน หรือการให้นักเรียนเข้าไปเรียนหรือฝึกงานในชุมชน ย่อมจะทำให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น

จึงกล่าวได้ว่า การกิจในการบริหารการศึกษาโดยทั่วไปจำแนกเป็น 5 ประเภทด้วยกัน คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารธุรการ งานบริหารงานบุคคล งานบริหารกิจการนักเรียน งานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547 : 169) กล่าวว่า ในการจัดการศึกษามีใช่เพียงผู้ปกครองจะต้องทำความเข้าใจกับสถานศึกษาเท่านั้น แต่สถานศึกษาก็ต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองด้วย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำความเข้าใจกับบทบาทหน้าที่ของตนเองเสียก่อนที่จะบริหารงานใด ๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

- 1.งานวิชาการ
- 2.งานบุคลากร
- 3.งานด้านงบประมาณ
- 4.งานบริหารทั่วไป
- 4.1 งานกิจการนักเรียน

4.2 งานความสัมพันธ์กับชุมชน

4.3 งานธุรการ

4.4 งานอาคารสถานที่

จาก 4 งานที่กล่าวมานี้ งานวิชาการถือว่าเป็นงานหลัก ส่วนงานอื่นๆ อีก 3 งานถือว่าเป็นงานสนับสนุน

นอกจากผู้บริหารสถานศึกษา จะมีบทบาทรับผิดชอบในงานประจำตามที่กำหนดไว้แล้ว ยังต้องมีบทบาทหน้าที่อื่น ๆ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษา
2. บทบาทเกี่ยวกับกรรมการสถานศึกษา
3. บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
4. บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหารมืออาชีพ

บทบาทในฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษา

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้แต่ละสถานศึกษามีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. บริหารกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการและของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ รวมทั้งนโยบาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ
2. ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมดูแลบุคลากรการเงิน การพัสดุ สถานที่และทรัพย์สินอื่นของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ
3. เป็นผู้แทนของสถานศึกษาหรือส่วนราชการในกิจการทั่วไปรวมทั้งการจัดทำนิติกรรมสัญญาในราชการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาหรือส่วนราชการได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ
4. จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา
5. อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิปัตร์ของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด
6. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการ คณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงมอบหมาย

บทบาทเกี่ยวกับกรรมการสถานศึกษา

นอกจากผู้บริหารสถานศึกษาจะมีบทบาทหน้าที่ดังกล่าวมาแล้ว ยังต้องเกี่ยวข้อง กับงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษาโดย ตำแหน่ง ซึ่งงานเลขานุการนั้นเกี่ยวกับการจัดการประชุม เช่น กำหนดวันประชุม จัดทำวาระ ทำหนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม จัดสถานที่ประชุม ให้เรียบร้อย เป็นต้น นอกจากนี้ยัง ทำทะเบียนประวัติกรรมการไว้เป็นหลักฐาน เพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน

2. งานปฐมนิเทศกรรมการสถานศึกษา เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ชุดใหม่ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการปฐมนิเทศชี้แจงทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ บทบาทหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษา ซึ่งในการนี้อาจเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ การ สร้างความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ดังกล่าว จะทำให้บรรยากาศของการทำงานเป็นไปอย่าง ราบรื่นและบังเกิดผลดี

3. ดำเนินการสรรหาเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น ประกาศรับ สมัครประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้สมัครอย่างทั่วถึง ตรวจสอบคุณสมบัติ ร่วมดำเนินการคัดเลือก กรรมการสถานศึกษาแต่ละองค์ประกอบจนครบเป็นคณะกรรมการ แล้วนำรายชื่อเสนอต่อ ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง ตลอดจนเสนอใบลาออก ของกรรมการต่อผู้มีอำนาจอนุญาต

4. กรณีกรรมการสถานศึกษาว่างลงจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ตามระเบียบต้องมีการ คัดเลือกกรรมการทดแทน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการสรรหาภายในระยะเวลาที่ ระเบียบกำหนด

5. ประสานงานกับคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อดำเนินกิจกรรมตามภาระหน้าที่ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ งานดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ริเริ่ม กระตุ้น และมีการประสานงานกับคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น ให้ข้อมูลข่าวสาร การเสนอ แผนหลักสูตร การรายงานผลการปฏิบัติงาน การจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

การดำเนินการตามบทบาทของกรรมการสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและเกิดขึ้น ได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการติดต่อประสานงานและอำนวยความสะดวก เช่น การให้ ข้อมูลข่าวสาร การรายงานผล การปฏิบัติงานของกรรมการสถานศึกษา การจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

6. งานประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบการสร้างความมั่นใจให้แก่สังคม หรือชุมชน ว่าสถานศึกษาของชุมชนได้รับการพัฒนาถึงเกณฑ์มาตรฐาน สามารถจัดการศึกษา ให้แก่ลูกหลานของชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่ กำหนดไว้

สาเหตุที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายประกันคุณภาพการศึกษา ก็เพราะค่านิยมทางสังคมของผู้ปกครอง ซึ่งบางคนที่มีฐานะครอบครัวดีนิยมส่งบุตรหลานของตนไปศึกษาในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง เพราะมีความเชื่อถือว่าสถานศึกษาดังกล่าวมีอุปกรณ์เพียบพร้อม ครู อาจารย์จบปริญญา มีความรู้ความสามารถ คงจะทำให้บุตรหลานเป็นคนเก่ง และมองว่าสถานศึกษาในชุมชนที่ตนอยู่มีความด้อยกว่า จึงเป็นภาระแก่ผู้ปกครองเหล่านี้ที่จะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูงแม้สถานศึกษาที่มุ่งหวังไว้จะอยู่ไกลก็ตาม ดังนั้นจึงมีการแก้ไขปัญหานี้ด้วยการพัฒนาสถานศึกษาในชุมชนให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานเท่าเทียมกับสถานศึกษาในชุมชนที่เจริญแล้ว เพื่อให้ผู้ปกครองเกิดความมั่นใจและไว้วางใจในสถานศึกษาทุกสถานศึกษาว่ามีมาตรฐานการศึกษาเท่าเทียมกัน

บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

เป็นที่ทราบกันดีว่าสถานศึกษาเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่พึ่งพาระบบอื่นโดยเฉพาะระบบของชุมชนนั้นไม่ได้ เมื่อสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งสองจึงต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ผู้บริหารซึ่งเป็นระดับผู้นำของสถานศึกษาที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่จุดหมายปลายทาง จะต้องให้ความสำคัญต่องานด้านนี้ มิใช่เห็นว่างานด้านวิชาการหรืองานสนับสนุนที่กำหนดไว้สำคัญเพียงอย่างเดียว เพราะงานด้านชุมชนจะเป็นปัจจัยเสริมให้การพัฒนาศึกษาสัมฤทธิ์ผล โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ซึ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะมีบทบาทดังนี้

1. เป็นผู้นำในการริเริ่มสิ่งใหม่ โดยนำวิทยาการเทคโนโลยี หรือกิจกรรมแปลกใหม่มาสร้างสรรค์ให้สถานศึกษาและชุมชนเจริญก้าวหน้า เช่น จัดให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน เป็นศูนย์วัฒนธรรมของชุมชน เป็นศูนย์พัฒนาชุมชนและอาชีพในชุมชน เป็นต้น

2. มีความตั้งใจและบริสุทธิ์ใจที่จะร่วมกับชุมชนในการพัฒนาศึกษาข้อนี้ ผู้บริหารจะต้องสร้างความเชื่อถือและความมั่นใจให้ชุมชนไว้วางใจ ซึ่งจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการร่วมมือร่วมใจกับสถานศึกษา

3. สถานศึกษาต้องมีนโยบายที่จะ “เปิดประตูสถานศึกษา” ให้เป็นศูนย์กลางในการบริการทางวิชาการและบริการสังคม โดยเฉพาะให้ชุมชนเห็นว่าทรัพยากรบางอย่างชุมชนมีสิทธิ์ใช้สอยได้ ในทางตรงกันข้ามหากสถานศึกษามีท่าทีแฝงไว้ว่า “ปิดประตูสถานศึกษา” ความสัมพันธ์กับชุมชนจะไม่เกิดขึ้น และอาจเกิดเป็นภาพลบในสายตาของคนทั่วไป ด้วยเหตุนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้ยากเช่นกัน

4. จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในบางโอกาสที่อยู่ในสภาพที่พอเหมาะพอควร เช่น การพบปะสังสรรค์กับผู้ปกครอง – ศิษย์เก่า จัดกิจกรรมวันประเพณีของไทยหรือไปร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การทำบุญกลางบ้าน งานบวช งานกฐิน ผ้าป่า เพราะการก้าวเข้า

ไปหาชุมชนจะทำให้เกิดผลด้านจิตวิทยา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ที่สังคมยกย่องให้เกียรติมาร่วมในกิจกรรมบรรดาผู้ที่พบเห็นก็จะเกิดความผูกพันและประทับใจต่อสถานศึกษา

5. การประเมินผล ผู้บริหารควรศึกษารายละเอียดจากการที่สถานศึกษามีกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่ผ่านมาว่าประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรที่จะต้องนำมาแก้ไขปรับปรุง การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะชุมชนประกอบไปด้วยบุคคลกลุ่มบุคคล ที่มีพื้นฐานทางการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกัน ดังนั้นการสรุปผลอะไรจะต้องวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ จึงจะได้คำตอบที่ถูกต้อง

บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหารมืออาชีพ

มีคำกล่าวว่า “ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร” จากคำกล่าวนี้ บ่งบอกว่าผู้บริหารจะต้องมีความสามารถระดับมืออาชีพ จึงจะสามารถนำพาให้องค์การอยู่รอดและมีความเจริญก้าวหน้า เช่นเดียวกับผู้บริหารการศึกษาในยุคสมัยนี้ก็ต้องมีฝีมือระดับอาชีพจึงจะสามารถบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้

เหตุที่ผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นมืออาชีพ สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในภาวะของการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน จึงทำให้เกิดการแข่งขัน ซึ่งไม่เพียงแต่ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ในด้านการศึกษาที่มีการแข่งขันเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือนอกประเทศ ดังนั้นหากครูอาจารย์และผู้บริหารการศึกษายังไม่สนใจ และให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนยังทำงานด้วยวิธีการดั้งเดิมแล้ว ย่อมเป็นคนที่กำลังล้าหลังและนำองค์กรไปสู่ความล้มเหลวได้ในที่สุด

องค์กรต่างๆ ในอนาคตจะประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ (Core Competence) และจะต้องคิดใหม่ในการทำงานกับเครือข่ายต่างๆ (Network) ก็เพราะนิยามของการทำงานกำลังเปลี่ยนไป องค์กรจะมีขนาดเล็กลง และมีความยืดหยุ่นสูง บางครั้งการทำงานจะมีทั้งแบบรวมอำนาจและกระจายอำนาจในเวลาเดียวกัน

ในการปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้บัญญัติให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาต้องมีใบประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษานี้ต้องการให้ผู้บริหารทางการศึกษาเป็นมืออาชีพ (Professional) ที่ประกอบไปด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. ประกอบอาชีพตามวิชาชีพที่ได้ศึกษามา
2. มีการศึกษาหรืออบรมและพัฒนาวิชาชีพนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง
3. สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการบริหาร จนมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญ
4. ได้รับการรับรองมาตรฐานแห่งวิชาชีพ เช่น ใบรับรองหรือใบอนุญาตประกอบอาชีพจากองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ
5. มีจรรยาบรรณในวิชาชีพอย่างเคร่งครัด

คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาวิชาชีพ

นอกจากผู้บริหารจะต้องได้รับใบประกอบวิชาชีพผู้บริหารการศึกษาตามที่กำหนดแล้ว ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งจากเกณฑ์มาตรฐานของคุรุสภาและรูปแบบจากการศึกษาวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้นำของการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะทั้งการเป็นผู้บริหารและเป็นผู้นำด้วย การทำงานจึงจะประสบผลสำเร็จ เช่น กล้าคิดกล้าทำในการเปลี่ยนแปลงสภาพเพื่อพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ต้องมีวิสัยภาวะในการคิดนอกกรอบ (Think out of the box) ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความรอบรู้และมากด้วยประสบการณ์ ตลอดจนการมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม

ผู้บริหารการศึกษาในวันนี้ต้องเป็นผู้นำองค์กรในอนาคตที่จะต้องสร้างความสำเร็จในการทำงาน และจะต้องเป็นผู้นำแห่งหลักการ (Principle – Centered – Leader) ใช้หลักการกระจายอำนาจการตัดสินใจเมื่ออยู่ในยุคของการกระจายอำนาจ ท่านจะต้องแสดงบทบาทกระจายอำนาจให้เป็นตัวอย่างไม่ยึดกฎระเบียบแบบหมุมหมิม โดยมุ่งความสำเร็จของงานและมีการเพาะสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ดีให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

2. เป็นผู้นำทางวิชาการ การที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ให้สำเร็จได้ ผู้บริหารนับว่า มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะจะต้องมีความรอบรู้ในด้านวิชาการต่างๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตร เทคนิค การเรียนการสอน การประเมินผล ฯลฯ นอกจากนี้ผู้บริหารจะต้องมีศักยภาพในการนิเทศการเรียนการสอนของครูผู้สอนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. เป็นผู้มีความสามารถในการบริหาร โดยต้องมีความรู้ทางด้านทฤษฎีสามารถวางแผนการนำแผนและนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้เป็นอย่างดี สามารถใช้ภาวะผู้นำไม่ว่าจะเป็น การประสานงาน การบริหารตามสถานการณ์ การใช้วิทยาการสมัยใหม่ เช่นการสร้างทีมงาน การบริหารแบบมีส่วนร่วม การสร้างกลุ่มคุณภาพงาน (Q.C.C) เป็นต้น

4. เป็นผู้นำทางเทคโนโลยี แม้ว่าผู้บริหารจะไม่มี ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ และสนับสนุนให้สถานศึกษามีอย่างพอเพียง เพราะว่าเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญในการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก

5. ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นที่ยอมรับแล้วว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นในลักษณะขององค์กรคณะบุคคล ในรูปของกรรมการ หรือในลักษณะใดก็ตาม จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะเป็นการระดมความคิด ทรัพยากร ตลอดจนมีการตัดสินใจร่วมกันโอกาสที่จะผิดพลาดจึงมีน้อย นอกจากนี้ยังเกิดผลในด้านความภูมิใจร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน มีความผูกพันกับกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ซึ่งจะเป็นผลให้การพัฒนามีความเข้มแข็งและยั่งยืน

6. การพัฒนาองค์การและบุคลากร องค์การและบุคลากรจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ทันต่อวิทยาการใหม่ๆ ที่มีมาอย่างรวดเร็ว ดังนั้นผู้บริหารจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนด้วยการจัดให้มีการฝึกอบรมหรือสัมมนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2547 : 169 - 175)

ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องทำความเข้าใจกับบทบาทหน้าที่ของตนเองแล้ว ยังต้องเข้าใจบทบาทเกี่ยวกับกรรมการสถานศึกษา การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในฐานะที่เป็นผู้บริหารมืออาชีพ

จากการศึกษาการบริหารสามารถสรุปได้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานในทุกด้านบรรลุจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือ สนับสนุน และมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร และกิจกรรมต่าง ๆ อันจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3.3 การนิเทศ

การนิเทศมีความหมายกว้างขวางและแตกต่างกันไปตามความรู้ ประสบการณ์ และทักษะของ นักการ-ศึกษา ขึ้นอยู่กับแนวคิด ระดับการปฏิบัติในการนำการนิเทศไปใช้ ทั้งนี้ก็เพราะผู้นิเทศมีหลายระดับ ในระดับกรมที่เรียกว่าศึกษานิเทศก์ จะมีบทบาทและหน้าที่ในการให้การนิเทศการศึกษาโดยตรง ส่วนในระดับวิทยาลัยหรือโรงเรียนนั้นจะมีผู้ที่ได้รับแต่งตั้งหรือผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศรวมทั้งความเข้าใจของครูเอง ซึ่งอาจเข้าใจการนิเทศในอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างกันไป (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2538 : 1)

เบอร์ตัน และ บรูดเนอร์ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2538 : 2; อ้างอิงจาก Burton ; & Bruckner. 1955. Supervision : A Social Process. 3rd.ed. pp. 11) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า การนิเทศคือการให้บริการเกี่ยวกับความชำนาญทางเทคนิคด้านวิชาการในการเรียนการสอน และการปรับปรุงสภาพการเรียนรู้และความเจริญเติบโตของผู้เรียน

ชาญชัย อาจิณสมจาร (2525 : 12) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า

เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำและการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเอง แก่ครูและนักเรียน เพื่อการปรับปรุงของเขาและสภาพการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับสันติ ธรรมบำรุง ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า เป็นการช่วยเหลือ การแนะนำ การชี้แจง การบริการ การปรับปรุงที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอนในการที่จะส่งเสริมให้ครูปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น และนิกร เพ็ญเวียง (2537 : 13) ได้ให้ความหมายของการนิเทศว่า เป็นการนิเทศโดยมีผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือ ร่วมใจกันปรับปรุงและพัฒนากระบวนการการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2547 : 1 – 5) ได้กล่าวว่า

การนิเทศงานเป็นความคิดรวบยอดที่มีความสำคัญเท่ากับประสิทธิผลของหน่วยงาน การแข่งขันในเชิงบริหารทั้งในภาครัฐและเอกชน ก่อให้เกิดความต้องการคุณลักษณะของการบริหาร ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ประสิทธิภาพในการผลิต คุณภาพงาน รวมทั้งความพึงพอใจของบุคลากรในหน่วยงาน และความพึงพอใจของผู้รับบริการ การนิเทศงานเป็นนวัตกรรมเชิงระบบที่ผู้ใช้สามารถสร้างพฤติกรรมการทำงานให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าวได้ การนิเทศงานเป็นการสร้างความเข้าใจพฤติกรรมของบุคลากรในหน่วยงาน เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในองค์กรให้ส่งเสริมการปฏิบัติงาน การนิเทศงานเป็นการสร้างศักยภาพของบุคลากร และเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรให้เป็นไปเพื่อการแข่งขัน หากนวัตกรรมเชิงระบบคือการนิเทศงานอ่อนแอหรือมีประสิทธิภาพต่ำ ประสิทธิผลของหน่วยงานก็จะต่ำตามไปด้วย ในทางตรงข้ามหน่วยงานที่มีระบบการนิเทศงานที่เข้มแข็งต่อเนื่องและครอบคลุมองค์ประกอบของคุณลักษณะการบริหารงาน หน่วยงานนั้นย่อมมีประสิทธิผลดี

การนิเทศงานเป็นศาสตร์ที่ประยุกต์ใช้ทฤษฎีบริหาร ลักษณะการประยุกต์เป็นการสร้างและการติดตามคุณลักษณะของการบริหารงาน ทั้งในด้านประสิทธิภาพในการผลิต คุณภาพของผลผลิตความพึงพอใจของบุคลากรในองค์กร และความพึงพอใจของผู้รับบริการ กล่าวคือในด้านประสิทธิภาพในการผลิต การนิเทศงานจะให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานตามขั้นตอนเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการตามที่กำหนดไว้ ในกระบวนการทำงานแต่ละขั้นตอนนั้นทรัพยากร หลักตามทฤษฎีบริหารคือ บุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และการบริหารจัดการ การนิเทศงานจะมุ่งเน้นที่ลักษณะการบริหารจัดการ กล่าวคือ ในส่วนของตัวบุคลากร การนิเทศที่ดีผู้นิเทศจะมีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรในองค์กร ใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของบุคลากร เข้าใจสภาวะของกลุ่มย่อยในองค์กร ยอมรับความคิดเห็นและให้ความสำคัญกับบุคลากรทุกคน ในส่วนของการให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมการทำงานของบุคลากรผู้นิเทศจะจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทั้งด้านกายภาพ ผู้นิเทศจะสร้างบรรยากาศการทำงานให้กับบุคลากรมีความสุขกับการทำงาน ลักษณะการสร้างสภาพจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน ผู้นิเทศจะต้องสร้างความอบอุ่นทางใจ โดยการสร้างความเป็นกันเองช่วยเหลือบุคลากรทั้งในด้านการปฏิบัติงานและในด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว ยอมรับศักยภาพของบุคลากรพร้อมกับมอบหมายงานที่มีความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากร เมื่อมอบหมายงานให้แล้วยังคอยติดตามช่วยเหลือจนกระทั่งงานประสบผลสำเร็จ ความสำเร็จของงานจะทำให้บุคลากรเกิดความภูมิใจ เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ ทำให้เกิดความท้าทายอยาก ทำงานอื่นๆ ที่ยากกว่าเดิม ในขณะที่เดียวกันบุคลากรจะมีความสุขกับการทำงาน หรือมีความพึงพอใจในการทำงาน ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าสภาพแวดล้อมทางจิตใจ ลักษณะการบริหารจัดการที่ผู้นิเทศนำมาใช้สอดแทรกในกระบวนการปฏิบัติงานกับบุคลากร คือ การนำอำนาจการนิเทศ มาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพงานและผู้ปฏิบัติ

จากความตระหนักของผู้มีหน้าที่ให้ความสำคัญกับบุคลากร สภาพแวดล้อมการทำงาน สภาพจิตใจของบุคลากร เชื่อว่าจะทำให้กระบวนการทำงานหรือกระบวนการผลิต มีประสิทธิภาพ ทรัพยากร การบริหารที่เป็นงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ก็เช่นกัน มีความสำคัญ ต่อกระบวนการทำงานตามขั้นตอน กล่าวคือ เป็นทั้งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เป็นทั้งวัสดุที่ใช้ นำเสนอผลงานและ เป็นทั้งอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกในการทำงาน การนิเทศที่เกี่ยวข้อง กับวัสดุอุปกรณ์คือ การตรวจสอบทั้งปริมาณและคุณภาพให้เพียงพอกับการอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้กระบวนการปฏิบัติงานหรือการผลิตดำเนินไปอย่างราบรื่น จาก ความเชื่อของทฤษฎีระบบทำให้น่าเชื่อว่า เมื่อกระบวนการผลิตมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมส่งผล ต่อผลผลิตให้มีคุณภาพ และส่งผลให้บุคลากรพึงพอใจในผลงานของตนเองทำให้ทำงานอย่างมีความสุข โดยสรุปจะเห็นว่าการนิเทศงานเป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีบริหาร เพื่อสร้างทรัพยากร คนให้มีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จและมีความสุขกับการทำงานขณะเดียวกัน ผู้ให้บริการจากผลผลิตที่มีคุณภาพก็ย่อมมีความพึงพอใจตามไปด้วย

ลักษณะการนิเทศงานแบบวิทยาศาสตร์ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารหรือผู้นิเทศงานจำเป็นจะต้อง นำเสนอแนวคิด เทคนิควิธีใหม่ๆ เพื่อให้บุคลากร รับทราบและนำไปปฏิบัติการนำเสนออาจใช้วิธีการบรรยาย การสาธิต หรือวิธีการอื่นๆ จัดได้ ว่าเป็นการ “บังคับ” ให้บุคลากร “ยอมรับ” ความคิดเห็นของผู้บริหารหรือผู้นิเทศ โดยไม่มี ข้อโต้แย้งเมื่อบุคลากรยอมรับไปปฏิบัติแล้ว ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจะให้ความช่วยเหลือดูแล จนกระทั่งงานสำเร็จทำให้ได้ผลงานอย่างรวดเร็ว แต่มีจุดอ่อนคือ บุคลากรจะเป็นฝ่ายรับ ตลอดเวลา ดูคล้ายจะเป็นผู้ปฏิบัติตลอดการในการแก้ไขจุดอ่อนนี้ จึงจำเป็นต้องใช้การนิเทศ งานแบบ มนุษยสัมพันธ์เข้ามาช่วย กล่าวคือ เมื่อบุคลากรรับงานไปปฏิบัติแล้ว ผู้บริหารหรือ ผู้นิเทศ จำเป็นต้องคอยให้กำลังใจ ยอมรับความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของบุคลากร รวมทั้ง ให้ ความเป็นกันเอง ใกล้ชิด ช่วยแก้ปัญหาให้จนกว่าจะสำเร็จด้วยดีและเมื่องานสำเร็จแล้วก็ ประชาสัมพันธ์ผลงานของบุคลากรให้แพร่หลาย จะทำให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจและภาคภูมิใจที่ ผลงานของตนมีผู้รับรู้กันอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตามการมอบหมายงานและการช่วยเหลือให้ บุคลากรทำงานสำเร็จตามแนวการนิเทศงานแบบวิทยาศาสตร์และแนวการนิเทศงานแบบมนุษย สัมพันธ์ ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงเกิดแนวคิดในการนิเทศงานแบบพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งมีความเชื่อว่าจะทำให้บุคลากรทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2547 : 1-5) กล่าวว่า

ภาวะผู้นำของผู้บริหารหรือผู้นิเทศเป็นพลังผลักดันและดึงดูดใจบุคลากรที่มีอำนาจมาก ผู้บริหาร หรือผู้นิเทศที่มีภาวะผู้นำในตนเองสูง บุคลากรในองค์กรจะรักและเคารพและยินดีปฏิบัติตามโดยไม่ มีข้อ ต่อรอง การสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารหรือผู้นิเทศคือการสร้างวิสัยทัศน์ บุคลิกภาพ ศักยภาพ ในการปฏิบัติและบริหารงาน รวมทั้งการสร้างค่านิยมพื้นฐานที่ถูกต้องและเหมาะสมกับองค์กรหรือ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่ง ลีเคอร์ท ได้อธิบายว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูง คือ ผู้ที่มีความผูกพันและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรทุกคนในหน่วยงาน ให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านส่วนตัวและการทำงาน มีความ คิดพื้นฐานว่าบุคลากรทุกคนในหน่วยงานมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่ง เพราะบุคลากรคือแก่นของหน่วยงาน ภาพลักษณ์ของหน่วยงานเกิดจาก พฤติกรรมของบุคลากร ผู้นำหน่วยงานจึงต้องผูกพันและนำบุคลากรทุกคน จากแนวคิดของลีเคอร์ท ผู้บริหารหรือผู้นำเทศจึงต้องสร้างและใช้ภาวะผู้นำเป็นพลังให้บุคลากรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปใน ทิศทางที่พึงประสงค์

สรุปได้ว่า การนิเทศมีความสำคัญต่อการบริหารงาน เพราะเป็นการประยุกต์ทฤษฎีบริหารมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพงานเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ผู้ใช้บริกรมมีความพึงพอใจ กระบวนการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจและรักองค์การ ซึ่งความเชื่อของผู้บริหารในการนิเทศพัฒนาตามยุคสมัยของทฤษฎีการบริหารคือทฤษฎีบริหารแบบวิทยาศาสตร์ มนุษยสัมพันธ์ และพฤติกรรมศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวความเชื่อใหม่คือการนิเทศเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มทฤษฎี 4 กลุ่มคือ การจัดสภาพแวดล้อม การใช้ภาวะผู้นำ ความเข้าใจธรรมชาติของบุคลากร และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2543 : 5) ได้กล่าวเกี่ยวกับ การนิเทศกับการบริหารการศึกษา ไว้ว่า

การที่จะพิจารณาแยกการนิเทศการศึกษาออกให้เห็นแตกต่างจากการบริหารการศึกษา โดยถือพื้นฐานของการปฏิบัติงานนั้นเป็นการทำได้ยาก บางคราวมีส่วนที่เหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนกันอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และจำเป็นต้องให้มีอยู่ การปฏิบัติอย่างเดียวกันอาจเรียกได้ว่าเป็นทั้งการนิเทศและการบริหาร สดแล้วแต่ ผู้ปฏิบัติจะมีเหตุผลหรือเจตนาไปในทางใด

การนิเทศการศึกษานั้นเป็นการดำเนินงานโดยเฉพาะเพื่อปรับปรุงการสอน ซึ่งมีมูลเหตุหรือปัจจัยหลายประการที่ต่อเนื่องกัน นับตั้งแต่ครู นักเรียน หลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน การบริหารการศึกษามีจุดประสงค์เช่นเดียวกับการนิเทศการศึกษา หากเป็นไปโดยทางอ้อม เช่น การจัดงบประมาณการใช้จ่าย การก่อสร้างอาคารสถานที่ การบริหารบุคลากร ซึ่งทั้งหมดนี้ก็ย่อมมีผลต่อเนื่องที่จะทำให้การศึกษาของเด็กได้ผลและเกิดผลเช่นเดียวกับการนิเทศการศึกษา หากแต่เป็นไปโดยปริยาย

จะเห็นได้ว่าการกิจทางด้านการบริหารเกี่ยวข้องกับความสะดวกในการใช้อาคาร วัสดุ อุปกรณ์ และการปฏิบัติงานภายในโรงเรียน ส่วนภารกิจทางด้านการนิเทศการศึกษานั้นเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการสอนและสภาพการเรียนรู้ของนักเรียน อย่างไรก็ตามการบริหารการศึกษามีความสัมพันธ์กับการนิเทศการศึกษาอย่างใกล้ชิด เพราะลักษณะงานทั้งหมดฝ่ายคล้ายกัน และเป็นงานที่คู่กัน ความเจริญก้าวหน้าของวงการศึกษาจะขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียไม่ได้ ผู้บริหารที่ดีควรรู้หลักการนิเทศการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ที่ถี่ถี่ควรจะต้องรู้หลักการบริหารการศึกษา การทำงานของทั้งสองฝ่ายจะได้ประสานกันได้ดี

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคน (ครู) พัฒนางาน (การเรียนการสอน) ให้ได้ผลงาน (เด็ก) ที่มีคุณภาพสูง มีการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจในการทำงาน

ดังนั้น การนิเทศจึงหมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพ ของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา การนิเทศถือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะกระบวนการนิเทศที่จัดว่าเป็นศาสตร์ก็เพราะกระบวนการนี้ เป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริง ความรู้และคุณค่าในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาส่วนที่ว่าเป็นศิลป์ก็เพราะต้องอาศัยเทคนิค วิธีและมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นการติดต่อประสานงาน การจูงใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา การนิเทศยังเป็นรูปแบบของการบริหารการศึกษา ที่ต้องการการมีส่วนร่วมของบุคคล เป็นลักษณะของการบริหารตามรูปแบบประชาธิปไตยเพราะการนิเทศใช้หลักการต่างๆ ของประชาธิปไตยมาดำเนินการ ได้แก่ การเคารพซึ่งกันและกัน การประชุมปรึกษาหารือกัน การให้ความร่วมมือและประสานงาน การร่วมมือแก้ปัญหา

ลักษณะงานนิเทศการสอน

งานที่ปฏิบัติในสถานศึกษาเป็นงานที่มีเป้าหมายอยู่ที่การเรียนการสอนซึ่งก็คืองานนิเทศการสอน ลักษณะงานนิเทศการสอนตามที่แอริส ได้แบ่งไว้ 10 ประการ คือ

1. งานพัฒนาหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน งานหลักสูตรช่างเทคนิคควรจะได้พิจารณาถึงความต้องการของตลาดแรงงานความต้องการของอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียนประกอบด้วย
2. การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้การแปลความหมายของหลักสูตร เป็นพฤติกรรมการเรียนการสอน การแนะนำการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้องเหมาะสม
3. การเลือกสรรบุคลากร เป็นการจัดให้มีคณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้ง การคัดเลือกบรรจุ ทดสอบและการพัฒนาบุคลากร
4. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ การจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนให้พอเพียงตามความจำเป็นต่อการใช้ในการเรียน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ
5. การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ การคัดเลือกและการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการเรียนการสอน

6. การจัดอบรมประจำการ จัดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความก้าวหน้า และก้าวหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

7. การปฐมนิเทศจัดให้มีความรู้เบื้องต้นแก่ครู ใหม่เพื่อให้สามารถเข้าใจและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ในการปฏิบัติงาน

8. การบริการพิเศษ เป็นการจัดบริการอื่นๆ เพื่อสนับสนุนการสอนรวมทั้งงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักการณ์นโยบาย แนวปฏิบัติในการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียน

9. งานสัมพันธ์กับชุมชน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนให้มีความเข้าใจรวมทั้งการดำเนินการด้านบริการการศึกษาให้กับชุมชน

10. งานประเมินผล เป็นการประเมินผลการสอนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังเรียนเพื่อนำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

ความมุ่งหมายของการนิเทศการสอน

ความมุ่งหมายของการนิเทศการสอนเป็นการมุ่งปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีดังนี้

1. เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

1.1 การนิเทศการสอนให้ข้อมูลแก่ครูในด้านการสอนเพื่อครูจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนของตน

1.2 การนิเทศการสอน ช่วยให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการสอน

1.3 การนิเทศการสอนช่วยส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพการสอนของครู

2. เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน

2.1 เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อคุณภาพของนักเรียน

2.2 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพงานวิชาการในโรงเรียน

3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอน

4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2543 : 2 – 4) กล่าวว่า

การนิเทศการศึกษา มีความมุ่งหมายที่จะช่วยครูให้เป็นครูที่สอนดียิ่งขึ้น ช่วยเด็กได้เรียนดีขึ้น และปรับปรุงโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจ ถ่องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหน้าที่ โดยเฉพาะของโรงเรียนที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษา ภารกิจของผู้นิเทศ นอกจาก จะเน้นในเรื่องเทคนิคและการสอน การคิดค้นวิธีสอนแล้วยังต้องมุ่งเสริมสร้างความเจริญเติบโตของนักเรียนทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย สังคม สุนทรียภาพ มโนภาพ และ

ด้านสร้างสรรค์ ช่วยให้ครูได้เห็นและเข้าใจในความต้องการของเยาวชนและปัญหาต่างๆ ของเยาวชน และช่วยจัดสนองความต้องการของเยาวชนอย่างดีที่สุด ศึกษานิเทศก์จะต้องพยายามช่วยกระตุ้นเตือนให้ครู รู้จักให้กำลังใจแก่เด็กนักเรียนเข้าใจปัญหาของเด็กวัยต่างๆ และเข้าใจความต้องการของเด็กด้วย ช่วยสร้างครูให้มีคุณลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ ช่วยส่งเสริมความสามัคคีและรู้จักทำงานร่วมกับครู ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ช่วยเสริมขวัญของคณะครูให้อยู่ในสภาพที่ดี และรวมหมู่คณะให้เป็นทีมที่ปฏิบัติงานร่วมกันด้วยกำลังสติปัญญาอันสูงเพื่อบรรลุจุดประสงค์อันเดียวกัน ช่วยพิจารณาความเหมาะสมของงานให้ถูกต้องกับความสามารถของครูแต่ละคน และช่วยให้ครูได้ใช้ความสามารถของตนปฏิบัติงานนั้นให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อย ๆ ค้นหาคุณลักษณะที่ดีเด่นในตัวครูแล้วส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น ช่วยครูให้พัฒนาการสอนของตน สนับสนุนให้ครูได้พิจารณาวิธีสอนและกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้อยู่ว่าตรงไหนเข้มแข็งดี และตรงไหนเป็นส่วนอ่อนซึ่งจะต้องแก้ไข ข้อควรระวังในเรื่องนี้คือ

1. ไม่พยายามยึดเยียดความคิดเห็นที่ตนนิยมให้ครูจำต้องยอมรับ ไม่พยายามฝืนให้ครูต้องทำตามแบบที่ตนชอบ ศึกษานิเทศก์จึงควรจะทำงานร่วมกับครูโดยช่วยให้ครูได้รู้จักใช้ความสามารถของตนเอง
2. หลีกเลี่ยงการกรอกคำแนะนำต่างๆ ในการปรับปรุงการสอนจนครูรับไม่ไหว คือ ทั้งมากและทั้งยาก
3. ช่วยฝึกครูใหม่ให้เข้าใจงานในโรงเรียนและงานของอาชีพครู การช่วยฝึกครูใหม่อาจจะทำก่อนโรงเรียนเปิด โดยให้ความเข้าใจงานทั้งด้านธุรการ การปกครองชั้น รวมทั้งด้านสังคมและการทำงานร่วมกัน
4. ช่วยประเมินผลงานของครูโดยอาศัยความเจริญงอกงามของเด็กไปตามแนวทางที่ได้ตกลงกันเอาไว้ นำข้อมูลจากการวัดประเมินผลมาวิเคราะห์หามูลเหตุ หาทางแก้ไขแต่ละมูลเหตุ เพื่อให้การเรียนรู้นักเรียนดีขึ้นเป็นลำดับ
5. ช่วยให้ครูรู้จักค้นหาจุดลำบากในการเรียนรู้นักเรียนแต่ละคน และช่วยครูวางแผนการสอนให้เหมาะสม
6. ช่วยในด้านประชาสัมพันธ์ บอกเล่าและชี้แจงให้ราษฎรในท้องถิ่นทราบถึงความเคลื่อนไหวของการศึกษาที่โรงเรียนในท้องถิ่นได้ดำเนินการไปแล้วทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรเข้าใจและให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียน
7. ช่วยหยิบยกปัญหาต่างๆ ของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถจะแก้ไขได้โดยลำพัง เสนอขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้บริหารตามลำดับที่จะแก้ไขให้ลุล่วงไป
8. ช่วยป้องกันครูให้พ้นจากการถูกใช้งานจนเกินขอบเขต และช่วยป้องกันครูจากการถูกตำหนิติเตียนหรือถูกลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม

จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาดังกล่าวนี้นี้เป็นหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาสำหรับหน่วยงานที่มีภารกิจการนิเทศการศึกษา คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ได้กำหนดความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2. เพื่อแก้ปัญหา ให้ความร่วมมือและให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหาร ผู้สอน และบุคลากรของโรงเรียน ในสังกัดงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยี รูปแบบการเรียนการสอน และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

4. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานดังกล่าวได้ รวมทั้งให้มีขวัญกำลังใจในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

5. เพื่อให้คำปรึกษาและประสานงานทางวิชาการแก่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานองค์การระหว่างประเทศ

6. เพื่อประสานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานศึกษาธิการเขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ดำเนินโครงการและงานพัฒนาต่างๆ ที่กระทรวง และกรมมอบหมายไปยังเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ / กิ่งอำเภอ

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษานั้น เป้าหมายหลักอยู่ที่การพัฒนาครูให้มีความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพ มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ให้ได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเพิ่มขึ้นเพื่อการปรับปรุงการสอนของตนเอง รวมทั้งเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุปก็คือ มุ่งทั้งการพัฒนาคนและการพัฒนางานนั่นเอง

ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา

ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาเกิดจากสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพการนิเทศการศึกษา จึงมีความจำเป็นต่อการศึกษาด้วยเหตุผลความจำเป็นดังนี้ สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความรู้ในสาขาต่างๆ เพิ่มขึ้น และเทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว บุคลากรทางการศึกษา จำเป็นต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่ง

การนิเทศการศึกษาก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

1. การนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการช่วยเหลือและสนับสนุนให้กระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนมีคุณภาพและบรรลุเป้าหมาย
2. การนิเทศการศึกษามีขอบข่ายการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการรักษาควบคุมมาตรฐานการศึกษาของประเทศ
3. การประสานงานที่จะให้เกิดการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา การประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงาน และการรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อให้ความช่วยเหลือตามสภาพที่เหมาะสม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้กิจกรรมการนิเทศ เป็นตัวกระตุ้นหรืออำนวยความสะดวก หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้วยวิธีการที่เหมาะสม

หลักการนิเทศการสอน

หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการสอน มีดังนี้

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงาม
2. การนิเทศมีความเป็นประชาธิปไตย
3. การนิเทศเป็นกระบวนการสร้างสรรค์
4. การนิเทศยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์
5. การนิเทศเพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ
6. การนิเทศเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน
7. การนิเทศเป็นการประชาสัมพันธ์ระหว่างงานนิเทศกับงานอื่นๆ

การนิเทศเป็นการจัดการบริหารการศึกษาด้านหนึ่ง เพื่อการชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุง การเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา ส่วนการนิเทศการสอนเป็นส่วนย่อยของการนิเทศเพื่อมุ่งปรับปรุงและพัฒนาการสอนในโรงเรียน โดยมุ่งที่พฤติกรรมของครูที่จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ลักษณะงานของการนิเทศการสอนจะมีงานพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การเลือกสรรบุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการวัสดุอุปกรณ์ การจัดอบรมประจำการ การประชุมนิเทศ การบริการพิเศษ งานสัมพันธ์กับชุมชนและงานประเมินผลโดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูและคุณภาพของนักเรียน หลักการนิเทศการสอนที่ควรยึดถือ คือหลักแห่งการส่งเสริมความเจริญงอกงามให้ครูและนักเรียน หลักการจัดอย่างเป็นประชาธิปไตย หลักการสร้างสรรค์ หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ หลักการสร้างขวัญและกำลังใจหลักการปรับปรุงการเรียนการสอน และการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น

จากการศึกษาแนวทางการนิเทศสามารถสรุปได้ว่าการนิเทศเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง เพื่อปรับปรุง ชี้นำแนวทางให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน สร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นตรงตามเป้าหมายของการศึกษา

3.4 การสอน

นักการศึกษาได้พยายามจัด หรือจำแนกการสอนแบบต่างๆ ของบุคคลหลาย อาชีพด้วยกันที่มีหลักการเป้าหมาย หรือจุดเน้นที่มีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ เข้ามาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยจัดหรือจำแนกเข้าเป็นกลุ่ม หรือตามหมวดหมู่ และหน้าที่ให้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ด้วยกันดังนี้

1. รูปแบบการสอนที่เน้นบุคคล (personal models) รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ออกแบบมาเพื่อที่จะเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ เช่น ในด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การยอมรับความสามารถของตนเอง และรู้จักศึกษาค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของตนเองตลอดจนสามารถปรับตนเองให้อยู่รอดในสังคมได้ทุกรูปแบบภายใต้สถานการณ์ต่างๆ

2. รูปแบบการสอนที่เน้นพฤติกรรม (Behavioral models) รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ออกแบบมาเพื่อที่จะเน้นในเรื่องการนำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ โดยนำทฤษฎีของนักจิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรมนิยมมาเป็นแนวทางให้เกิดการเรียนรู้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเน้นการนำทฤษฎีพฤติกรรมมาใช้ในการปรับพฤติกรรม โดยใช้สิ่งเร้ากับการเสริมแรงเข้ามาช่วย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้

รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการความรู้ (Information processing models) รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ออกแบบมาเพื่อที่จะเน้นเกี่ยวกับสมรรถภาพทางด้านวิชาการ กระบวนการทางความคิด สามารถจำแนกแยกแยะข้อมูลต่าง ๆ ได้ตลอดจนการพัฒนาและวิเคราะห์ มโนทัศน์

4. รูปแบบการสอนที่เน้นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction models) รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ออกแบบมาเพื่อที่จะเน้นความสำคัญในด้านการมีมนุษย์สัมพันธ์ สามารถปรับตนเองให้เข้ากับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถพัฒนาจิตใจ พัฒนาตนเอง และใฝ่ใจศึกษาหาความรู้เพื่อให้เกิด การเรียนรู้ในเนื้อหาสาระด้วย

รูปแบบการสอนใหญ่ๆ ทั้ง 4 กลุ่มหรือทั้ง 4 รูปแบบ ตลอดจนรูปแบบการสอนซึ่งรูปแบบการสอน แต่ละรูปแบบอาจจะมีเจ้าของทฤษฎีเกิน 1 คน ก็ได้แต่ละรูปแบบก็มีความสำคัญต่อนักออกแบบการสอนที่จะต้องตัดสินใจว่าจะนำรูปแบบใดมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอน ทุกรูปแบบที่กล่าวมานี้ จำเป็นที่นักออกแบบจะต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและผู้สอนให้

มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งรูปแบบการสอนทั้งหมดนี้ ผู้ออกแบบการสอนอาจจะนำหลายๆ รูปแบบมาบูรณาการ หรือผสมผสานกันเพื่อก่อให้เกิดเป็นรูปแบบการสอนที่ดีที่สุด

3.4.1 หลักการออกแบบการสอน

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533 : 81) กล่าวถึงหลักการออกแบบการสอนไว้ดังนี้

1. ต้องเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียน
 2. ผู้เรียนจะสนใจเรียนเมื่อมีการชี้แนะ
 3. ต้องให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
 4. ต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขตนเอง
 5. ต้องให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำ ๆ หรือฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ
1. ต้องเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียน ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการออกแบบการสอน ผู้เรียนแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นในการเตรียมผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้รับรู้ และเข้าใจถึงจุดประสงค์ในการเรียน วิธีการเรียน และผลของการเรียนแล้ว จะเป็นแรงจูงใจหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากเรียน และเรียนด้วยความตั้งใจ ก็จะทำให้การดำเนินงานทุกอย่างสำเร็จราบรื่น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผู้เรียนจะสนใจเรียนเมื่อมีการชี้แนะ ในการเรียนการสอนปัจจุบันนี้ ผู้สอนหรือครูเป็นแต่เพียงผู้ชี้แนะ การที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเองโดยผู้สอนเป็นแต่เพียงผู้ชี้แนะจะเป็นการดีสำหรับผู้เรียน ดังนั้นการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และมีส่วนร่วมกับผู้เรียนด้วยกัน จะทำให้มีความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบสำนึกในหน้าที่ ปฏิบัติงานทุกอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
3. ต้องให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ในการเรียนวิชาใด ๆ หรือกระทำสิ่งใด ๆ ก็ตาม ผู้สอนต้องพยายามให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ สรุปได้ว่าการที่จะทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม และเกิดการเรียนรู้ได้จริง ๆ ทำได้โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ๆ หรือเข้าร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน โดยผู้สอนต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออก ไม่ใช่รับฟังอย่างเดียว พยายามส่งเสริมให้นักเรียนได้ตอบคำถาม อภิปรายถกเถียงและควรมีกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้สมอง พยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดไปทุกขณะในขณะที่ครูกำลังสอน และหัดตอบคำถามที่ต้องใช้เหตุผล หรือหัดแก้ปัญหาที่ผู้สอนหรือผู้เรียนคนอื่นตั้งขึ้นมา หรือหัดให้นักเรียนได้ลองสร้างคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่ครูสอนอยู่ก็ได้
4. ต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขตนเอง การให้ข้อมูลย้อนกลับ แก่ผู้เรียน จุดประสงค์ ก็เพื่อต้องการให้นักเรียนได้รู้ถึงผลการกระทำของตนเอง การวัดผลและประเมินผลไม่ว่าจะทำโดยวิธีใด ๆ ก็ตามเป็นการย้ำถึงความเข้าใจหรือการปฏิบัติงานของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนได้ทราบข้อบกพร่องของตนเองจะได้ทำการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และทันต่อเหตุการณ์ การเสริมแรง ก็เป็นสิ่งสำคัญ

ประการหนึ่ง ที่จะช่วยให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าในการเรียนของตนเองได้ เช่น การได้รับคำติชม การวิจารณ์จากผู้สอน ผู้เรียนจะเกิดความมั่นใจและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

5. ต้องให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำๆ หรือฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ ทฤษฎีการเรียนรู้แบ่งออกได้เป็น 2 ตระกูล คือ ตระกูลนักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม ซึ่งเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตระกูล S R และตระกูลนักจิต-วิทยาสนาม พวกตระกูลแรกหรือตระกูล S – R เห็นว่าการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนข้างจะถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ เป็นผลมาจากการปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรง ส่วนตระกูล Cognitive field theory เห็นว่า การเรียนรู้เป็นการพัฒนาการของความหยั่งรู้จากทฤษฎี S – R ถ้าผู้สอนได้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำ หรือฝึกหัดเกี่ยวกับสิ่งใด ๆ บ่อยๆ ครั้นก็จะทำให้เกิดผลดีกับผู้เรียน ในแง่ที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และมีความถูกต้องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และยิ่งถ้าได้รับการเสริมแรงจากผู้สอน หรือผู้ร่วมชั้นเรียนด้วยกันแล้วก็จะยิ่งทำให้เกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

3.4.2 หลักการออกแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ในการออกแบบการสอนใดๆ ก็ตาม ผู้ออกแบบทุกคนมีความต้องการในด้านประสิทธิภาพของการออกแบบ และการที่จะดูว่าการออกแบบใดๆ มีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างนั้น เราสามารถที่จะดูได้จากการให้รายละเอียดของสิ่งที่กำหนดขึ้นภายใต้การออกแบบนั้นๆ

หลักสำคัญในการออกแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการด้วยกันคือ

1. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
2. กำหนดการสอนแบบปฏิสัมพันธ์
3. ขั้นตอนการปฏิบัติดำเนินการ หรือกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสอน สรุปได้ว่าการสอนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับครูในยุคปฏิรูปการศึกษาซึ่งเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้ ผู้บอกความรู้ มาเป็นผู้ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดจนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ครูจึงต้องเป็นผู้เตรียมประสบการณ์ กิจกรรมสื่อและการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณภาพ คือ เก่ง ดี และมีความสุข มองกว้าง มองไกล ใฝ่รู้เชิดชูคุณธรรม

3.5 บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความสนใจใคร่รู้ใคร่เรียนให้แก่ผู้เรียน ชั้นเรียนที่มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกันย่อมเป็นแรงจูงใจภายนอกที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียน รักการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียน และช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติอันดีงามให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้การที่ห้องเรียนมีบรรยากาศที่แจ่มใส สะอาด สว่าง กว้างขวางพอเหมาะ มีโต๊ะเก้าอี้ที่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีมุมวิชาการส่งเสริมความรู้ มีการตกแต่งห้องให้สดใส ก็เป็นอีก

สิ่งหนึ่งที่ส่งผลทำให้ผู้เรียนพอใจมา โรงเรียนเข้าห้องเรียนและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนดังนั้น ผู้เป็นครูจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภทของบรรยากาศหลักการจัดบรรยากาศใน ชั้นเรียนและการจัดการเรียนรู้ อย่างมีความสุข เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

3.5.1 ความสำคัญของการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม

การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งประมวลได้ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น เช่น ห้องเรียนที่ไม่คับแคบจนเกินไป ทำให้นักเรียนเกิดความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรม
2. ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามและความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน เช่น ห้องเรียนที่สะอาดที่จัดโต๊ะเก้าอี้ไว้อย่างเป็นระเบียบที่มีความเอื้อเพื่อแผ่ต่อกัน นักเรียนจะซึมซับสิ่งเหล่านี้ไว้โดยไม่รู้ตัว
3. ช่วยสร้างเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่ผู้เรียน เช่น มีแสงสว่างเหมาะสม มีที่นั่งไม่ใกล้กระดานจนเกินไป มีขนาดโต๊ะเก้าอี้ที่เหมาะสมกับวัย รูปร่างของนักเรียน ฯลฯ
4. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างความสนใจในบทเรียนมากขึ้น เช่น การจัดมุมวิชาการต่าง ๆ การจัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของนักเรียน
5. ช่วยส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น การฝึกให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อการฝึกให้มีอัธยาศัยไมตรีในการอยู่ร่วมกัน ฯลฯ
6. ช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนและการมาโรงเรียน เพราะในชั้นเรียนมีครูที่เข้าใจนักเรียน ให้ความเมตตาเอื้ออารีต่อนักเรียน และนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมจะช่วยส่งเสริมและสร้างเสริมผู้เรียนในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคมได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสุข รักการเรียน และเป็นคนใฝ่เรียนใฝ่รู้

3.5.2 ประเภทของบรรยากาศสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศเรียนต้องมีลักษณะทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างความสนใจใฝ่รู้และศรัทธาต่อการเรียน นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม นักเรียนและระหว่างครูกับนักเรียนความรัก และศรัทธาที่ครูกับนักเรียนที่มีต่อการเรียนที่รื่นรมย์ปราศจากความกลัวและกังวล สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างบรรยากาศของการเรียนได้ดี ดังนั้นจึงสามารถแบ่งประเภทของบรรยากาศสิ่งแวดล้อมได้ 2 ประเภทคือ

1. การจัดบรรยากาศทางด้านกายภาพ

การจัดบรรยากาศทางด้านกายภาพเป็นการจัดวัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน รวมตลอดไปถึงสิ่งต่างๆ ที่เสริมความรู้ เช่น

ปายนิเทศ มุมวิชาการ ชั้นวางหนังสือ โต๊ะวางสื่อการสอน ฯลฯ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

2. การจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา

การจัดบรรยากาศทางจิตวิทยาหรือทางด้านจิตใจ จะช่วยสร้างความรู้สึกให้นักเรียนเกิดความสบายใจในการเรียน ปราศจากความกลัวและวิตกกังวล มีบรรยากาศของการสร้างสรรค์เร้าความสนใจ ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความสุข

ธเนศ ขำเกิด (2533 : 35 - 36) จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพได้แก่

สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่นบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

1. สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่างๆ ที่จะทำให้ นักเรียน ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา

2. สภาพแวดล้อมทางการบริหารการจัดการ ได้แก่ การดำเนินการใดๆ ภายในโรงเรียน ให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร ซึ่งสังเกตได้จากการดำเนินงานอย่างมีระบบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเองของบุคลากร

3.5.3 การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากเขาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นหรือส่งเสริมได้ เช่น

- บริเวณโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีสภาพธรรมชาติ มีสวนหย่อม หรือสวนคณิตศาสตร์ มีร่มไม้ มีต้นไม้ที่ทางโรงเรียนปลูก มีพื้นที่ที่จะให้นักเรียนปฏิบัติการ มีสวนธรรมชาติเพื่อขัดเกลาคิดใจนักเรียน ฯ

- ห้องเรียน ห้องเรียนที่จัดมุมประสบการณ์ไว้ครบทุกมุมประสบการณ์ โดยให้ นักเรียนเป็นผู้มี ส่วนร่วมในการปฏิบัติ จะทำให้บรรยากาศของห้องเรียนมีชีวิตชีวา นักเรียนจะรักและเกิดความอบอุ่นเมื่อได้มาเรียน ทำให้นักเรียนรู้อย่างมีความสุข

- การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนของนักเรียน เพราะในบางกลุ่มประสบการณ์จำเป็นต้องใช้วัสดุในการจัดทำ เช่น กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ฯลฯ หรือแม้แต่กลุ่มคณิตศาสตร์ ก็จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำสื่อให้แก่ผู้เรียนที่สามารถจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

- ครู ผู้บริหารโรงเรียน จำเป็นต้องมีความเข้าใจ และมีความรู้ในการเรียนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อจะได้ให้การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือการเรียน หรือการค้นคว้าหาความรู้ของนักเรียน

- แหล่งความรู้ เช่น ห้องสมุด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญมาก ในการที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หนังสือหรือแผนภูมิต่างๆ ที่นักเรียนอยากรู้ อยากเข้าใจ อยากปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เช่น นักเรียนอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องเงิน ถ้าที่โรงเรียนไม่มีหนังสือให้นักเรียนค้นคว้า ก็เป็นการลำบากที่นักเรียนจะรู้ได้
- สถานที่ตั้งของโรงเรียน ที่ตั้งของโรงเรียนไม่อยู่ใกล้แหล่งปฏิถูลต่างๆ ไม่มีกลิ่นรบกวน ไม่มีเสียงรบกวน ไม่มีฝุ่นรบกวน ไม่มีแมลงต่างๆ รบกวน หรือสิ่งอื่นใดที่จะทำให้เด็กนักเรียนไม่มีสมาธิหรือความสะดวกในการเรียน หรือในการปฏิบัติกิจกรรม
- ทรัพยากรที่สนับสนุนให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเรียนการสอน ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเพียงพอ เช่น บุคลากรที่จะให้ความรู้หรือจัดประสบการณ์ เงินที่จะซื้อหรือจัดทำ จัดสร้างสิ่งที่เรียน สถานที่ประกอบกิจกรรม ฯลฯ

3.5.4 บรรยากาศในการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

บรรยากาศในการเรียนการสอนศิลปะในที่นี้หมายถึงสภาพที่เอื้อต่อการเรียนศิลปะของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน การทำกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กสามารถจะได้ทั้งความรู้และความสุข เพลิดเพลินในการเรียนกลุ่มสาระศิลปะ เนื่องจากการเรียนกลุ่มสาระศิลปะสะท้อนทางด้านจิตใจด้วย มิใช่สักแต่เรียนให้ได้รับแต่ความรู้ ในขณะที่สภาพจิตใจของเด็กไม่ได้มีความสุขในการทำงานศิลปะเลย เมื่อครูมีการเตรียมการสอนที่พร้อมวางแผนการใช้วิธีสอนในแต่ละครั้ง ตลอดจนการจัดเตรียมประสบการณ์ให้กับเด็ก สิ่งที่คุณต้องตระหนักถึงก็คือการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน จะทำให้เกิดผลดีแก่การเรียนการสอนในการจัดบรรยากาศการเรียนนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ

3.5.4.1 สถานที่ ในที่นี้หมายถึงลักษณะทางกายภาพของห้องเรียน เพราะห้องเรียนเป็นสถานที่ที่มีนักเรียนต้องใช้เป็นส่วนมาก นอกเหนือจากการเรียนนอกสถานที่ การจัดห้องเรียนศิลปะจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะ สิ่งที่คุณต้องพิจารณาในการจัดห้องเรียนซึ่งต้องควรคำนึงถึง

1 ขนาดของห้องเรียนควรมีความพอเหมาะกับความหนาแน่นของนักเรียน เพราะการเรียนศิลปะในโรงเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมปฏิบัติการที่มีห้องเรียนขนาดที่ไม่พอเหมาะ จะทำให้ไม่สะดวกกับการจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้กับเด็กทุกคนอย่างเสมอกัน และขนาดของห้องเรียนก็ควรมีความเหมาะสมในการที่คุณจะสามารถดูแลปฏิบัติงานของนักเรียนทั้งชั้นได้

2. กรณีเป็นห้องปฏิบัติการ ควรมีการจัดสัดส่วนของชั้นที่ให้ใช้ประโยชน์สะดวกและสะอาดมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่ใช้ปฏิบัติการ อย่างล้างมือ บอร์ดติดผลงาน

3. การจัดห้องเรียนในรูปแบบการสอนที่ต่างกันก็สามารถสร้างบรรยากาศในการเรียนกลุ่มสาระศิลปะ นักเรียนจะไม่รู้สึกเบื่อ การจัดห้องเรียนศิลปะไม่จำเป็น

ว่าครูต้องจัดให้นักเรียนหันหน้าเข้าหากระดานดำทั้งชั้นเรียน ในบางครั้งครูอาจจัดโต๊ะเรียนเป็นกลุ่มๆ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานร่วมกันหรืออภิปรายร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย ถ้าเป็นการอภิปรายกลุ่มใหญ่หรือมีการสาธิตให้นักเรียนดูทั้งชั้นครูอาจใช้วิธีจัดโต๊ะเรียนเป็นรูปเกือกม้าหรือตัวยู (U) เด็กก็จะรู้สึกกระตือรือร้น ได้เปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน รู้สึกว่ากลุ่มสาระศิลปะไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อ

4. มุมสร้างความสนใจ ครูควรจัดแบ่งพื้นที่ไว้เพื่อการสนับสนุนบรรยากาศทางศิลปะ เช่น มุมแสดงผลงานของเด็ก ขวาคราวความเคลื่อนไหวทางศิลปะที่เด็กควรรู้ และมุมเหล่านี้หากนักเรียนจัดเวรกัน เป็นผู้ทำกิจกรรมนี้เอง ก็จะมีคุณค่าต่อการเรียนกลุ่มสาระศิลปะ

5. สภาพแวดล้อม เช่น แสงสว่างการถ่ายเทอากาศสภาพของห้องควรมีแสงเพียงพอต่อการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การจดคำบรรยายของครู การปฏิบัติการระบายสีออกแบบห้องที่มีแสงสว่างเพียงพอ จะทำให้เกิดผลดีในด้านการเห็น ครูควรหาทางแก้ไขหากพบว่าห้องไม่มีแสงสว่างมากพอ การถ่ายเทอากาศในห้องเรียน ต้องมีประตูหน้าต่างๆ ให้พอเหมาะกับขนาดของห้อง ให้ผู้เรียนไม่รู้สึกอึดอัด

3.5.4.2 วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนครุภัณฑ์ของทางราชการและสื่อที่เด็กจะต้องใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งครูควรพิจารณาดังนี้

1. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนอาจเป็นวัสดุสิ้นเปลือง เช่น กระดาษสี พู่กัน สีโปสเตอร์ ดินน้ำมัน ฯลฯ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่น มีด กรรไกร เครื่องมือปั้น ฯลฯ ห้องเรียนแต่ละห้อง ได้สะสมวัสดุอุปกรณ์ไว้ประจำห้อง การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ทำได้หลายวิธีเช่น โรงเรียนจัดซื้อโดยเงินบำรุง ประเภทหนึ่งหรือจัดหาเงินบริจาคช่วยเหลือจากบุคคลอื่น หรือโรงเรียนอาจเรียกเก็บเงินจากเด็ก แล้วเป็นผู้จัดหามาให้ นอกจากนี้วัสดุอุปกรณ์อื่นๆครูและนักเรียนอาจมีส่วนช่วยกันในการหามาสะสมไว้เป็นของส่วนกลาง เช่น วัสดุเหลือใช้ประเภทกล่องหรือภาชนะเช่น ขวด เศษกระดาษสีแกนกระดาษเพื่อเวลาปฏิบัติงานเพราะส่วนใหญ่แล้วการที่ครูสั่งให้นักเรียนนำของมา เช่น การทำศิลปะประดิษฐ์ จะพบว่าปัญหาจะเกิดขึ้นในห้องเรียนคือไม่มีวัสดุที่ครูสั่ง เด็กไม่สามารถหาอุปกรณ์ ฯลฯ ครูที่เตรียมพร้อมเสนอควรรหาอุปายที่จะให้เด็ก ในชั้นช่วยกันนำของมาสะสมไว้ตั้งแต่ต้นเทอมและครูเองก็ช่วยหามาสมทบด้วย การเรียนศิลปะในแต่ละครั้ง ก็จะไม่พบปัญหาเรื่องการขาดแคลนวัสดุหรืออาจจะพบน้อยมาก เพราะครูมีการวางแผน เตรียมตัวล่วงหน้าแล้ว

2. ครุภัณฑ์ต่าง ๆ กัน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ชั้น ตู้เก็บของ ควรให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เพราะเด็กในวัยที่ต่างกัน ขนาดของสรีระก็ต่างกัน ผู้เรียนจะต้องอยู่ในท่าที่เป็นปกติเคลื่อนไหวสะดวก โต๊ะ เก้าอี้ ที่เหมาะสมกับวัยของเด็กก็จะทำงานได้อย่างปกติสุข

3.5.4.3 ครูผู้สอนครูเป็นผู้ที่ต้องดำเนินการสอนโดยตรงเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับ

เด็ก

การจะทำให้เด็กรักศิลปะ ครูผู้สอนจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความมีสุนทรียะให้เกิดขึ้นในจิตใจเด็ก เกิดความสุขในการเรียน บรรยากาศที่ครูควรสร้างในห้องเรียนจึงควรเป็นการให้เด็กได้มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานศิลปะ วิธีการที่ครูควรพิจารณาในการสร้างบรรยากาศและทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ คือ

1. ควรให้เด็กได้มีเสรีภาพในการแสดงออก การมีเสรีภาพในที่นี้หมายถึงความคิดในการแสดงออก ที่ไร้ขอบเขตในการแสดงออก การถ่ายทอดทางศิลปะมิใช่เสรีภาพอันจะเป็นการรบกวนผู้อื่นในการปฏิบัติงาน การทำงานศิลปะของเด็กควรเป็นการแสดงด้วยความคิดของเด็กเอง ครูผู้สอนควรมีส่วนในการช่วยให้เด็กได้แสดงออก แต่มิใช่ชี้แนะให้เด็กทำงานแบบครู ให้เด็กกล้าคิดและตัดสินใจด้วยตนเองและครูไม่ควรใช้วิธีเผด็จการสั่งงานให้เด็กทำด้วยการกำหนดผลสำเร็จอย่างตายตัว

2. ครูควรพยายามดูแลการทำงานของเด็กอย่างใกล้ชิดสม่ำเสมอ ให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมในห้องเรียนไม่ควรให้ความสนใจกับเด็กที่เก่งเพียงกลุ่มเดียว ควรเหลียวแลกับเด็กที่อ่อน เช่นเดียวกันไม่ว่าเด็กจะเก่งหรืออ่อน ครูควรให้ความยุติธรรมใกล้ชิด เพื่อให้เด็กรู้สึกมีความเชื่อมั่นในตนเอง

3. ควรให้เด็กได้ภาคภูมิใจกับผลงานของตนเอง ให้เขาได้แก้ปัญหาในงานด้วยตนเอง ครูไม่ควรแก้ไขงานให้เด็ก แต่ครูควรชี้แนะด้วยประสบการณ์และการเห็นของครูที่มีมากกว่าเด็ก

4. ควรให้มีบรรยากาศระหว่างครูกับนักเรียนมีความเป็นกันเอง ทำตนเป็นที่พึ่งของเด็กได้ช่วยเหลือเมื่อเด็กมีปัญหา ให้กำลังใจเมื่อเด็กไม่ยอมทำงานศิลปะ

5. ครูควรเคารพต่อการทำงานและผลงานของเด็ก สร้างความภาคภูมิใจให้กับเด็ก ไม่มีทำที่หรือคำพูดที่ถือว่าเด็กทำงานใช้ไม่ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่าเด็กจะทำดี ไม่ดี อย่างไรครูก็ “ย่อ” อย่างเดียว ครูสามารถสะท้อนให้เด็กเห็นถึงความบกพร่องของตนเองในลักษณะของการติเพื่อก่อ มิใช่ติเพื่อทำลาย เช่นการช่วยกัน วิพากษ์วิจารณ์งานของเด็กในห้องและครูช่วยชี้ทางกว้างๆ ให้

6. ครูควรส่งเสริมให้เด็กสามารถทำในสิ่งที่ทำได้ตามความสามารถของตนเองไม่ใช่วิธีหัดใหม่ให้เด็กทำงานที่ยากเกินไป อย่างหวังผลกับผลงานที่เลอเลิศเกิด วุฒิภาวะของเด็กเพราะรังแต่จะสร้างความคับข้องใจให้กับเด็ก ถ้ายังไม่ถึงวัยที่เขาจะทำได้

7. ควรส่งเสริมให้เด็กเป็นคนกล้าแสดงออกทั้งการพูดและการกระทำ การที่เด็กกล้าแสดงออกความคิดเห็น จะทำให้ครูเข้าใจเด็กมากขึ้น ให้เขาเป็นผู้มีเหตุผลและความเชื่อมั่นไปพร้อมกัน

8. ควรนำผลงานของเด็กผลัดกันติดบอร์ด เพื่อความภาคภูมิใจในตัวเองที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ และได้รับการยอมรับ มิใช่เลือกเฉพาะเด็กเก่งในห้องที่เพียงไม่กี่คนเท่านั้น

9. กระบวนการเรียนการสอนของครูควรมีขั้นตอนที่เหมาะสมพยายามหาวิธีสอนที่สร้างความสนใจผู้เรียนบ้าง ครูไม่ควรใช้วิธีสอนอยู่วิธีเดียว ครูควรให้เด็กมีโอกาสดูไปศึกษานอกสถานที่บ้าง สถานที่ที่เด็กควร ไปศึกษาวิชาศิลปะเช่นพิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงผลงานศิลปะตามสถานที่ต่างๆ โบราณสถาน ฯลฯ

10. ระเบียบในห้องเรียน ครูควรมีการตกลงกับเด็กไว้ก่อนว่าเด็กสามารถมีเสรีภาพได้เพียงใด ระหว่างการปฏิบัติงานซึ่งครูเองก็ควรเข้าใจธรรมชาติของเด็กในการเรียนศิลปะว่าเป็นวิชาที่ผ่อนคลาย เด็กจะรู้สึกมีอิสระในอิริยาบถต่าง ๆ ซึ่งครูก็ไม่ควรตั้งกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดจนเด็กรู้สึกเกร็งไม่สนุกในการปฏิบัติงาน และครูไม่ควรปล่อยปะละเลยให้เด็กปฏิบัติงานกันอย่างสนุกสนานจนไร้ขอบเขตซึ่งจะเป็นการรบกวนความสงบสุขของห้องเรียนอื่น ครูจึงควรต้องตกลงกับเด็กไว้ก่อนล่วงหน้าว่าจะต้องปฏิบัติตนเช่นไร และจะมีมาตรการอย่างไรกับผู้ฝ่าฝืน ควรตกลงกับเด็กได้แสดงความคิดเห็นกันทั้งชั้นเรียน จะเป็นการทำให้ห้องเรียนมีบรรยากาศการเรียนที่ดีและมีวินัยในชั้นเรียนด้วย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่าบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษานับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดบรรยากาศทั้งด้านกายภาพและทางด้านจิตวิทยาเป็นการทำให้ ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข สร้างความอบอุ่นอันจะนำไปสู่การใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการเรียนรู้ เป็นคนดี มีสุขภาพจิตดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้ที่จะทำให้เกิด สิ่งเหล่านี้ก็คือครูนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วิเชียร เทียมเมือง (2520 : 116, 143) ได้ศึกษาปัญหาและความคิดเห็นของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในการทดลองใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่าครูยังขาดความรู้ ความถนัดในการสอนบางเนื้อหา โดยเฉพาะเนื้อหาศิลปะศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ ในเนื้อหาศิลปะศึกษานั้นแบ่งออกเป็น 29 แผน คิดเป็นร้อยละ 32.56 สาเหตุที่สอนไม่ครบเนื่องจาก

เวลาเรียนไม่พอ ครูขาดความชำนาญ ไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ได้ และเตรียมอุปกรณ์ไม่ทัน และบางเนื้อหาหายากเกินความสามารถของผู้เรียน และสอนไม่ทัน

วิลโลว์ โบว์เสวีวงศ์ (2522 : 104 -106) ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของทุกสังกัด ในเขตการศึกษา 6 พบว่า ครูส่วนมากมีปัญหาทางด้าน วิธีสอน เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจของขั้นตอนวิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อหลักสูตรใหม่ ครูที่มีประสบการณ์น้อยไม่สามารถจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับชั้นของผู้เรียนได้ขาดงบประมาณที่จะจัดหาอุปกรณ์การสอนให้ครูได้อย่างเพียงพอ นอกจากนั้นยังขาดแหล่งบริการสื่อการเรียนแก่ครู และครูขาดทักษะในการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

ในด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่าปัญหามากเนื่องจากโรงเรียนขาดแคลนวัสดุครุภัณฑ์ในการ จัดทำเครื่องมือวัดผล ครูไม่เข้าใจหลักและวิธีการวัดผลตามแนวของหลักสูตรใหม่ดีพอจึงไม่มั่นใจในการตัดสินใจให้ผู้เรียนผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ เพราะบางอย่างไม่สามารถเห็นได้ชัด

บุญยัง หมั่นดี (2523 : บทคัดย่อ) ศึกษาคุณลักษณะของครูผู้สอนศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ในจังหวัดสุรินทร์ โดยทำการศึกษาในด้านความรู้วิชาศิลปะ และวิชาชีพครู ผลการวิจัยว่าครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดสุรินทร์นั้น มีความรู้ด้านวิชาศิลปะอยู่ในเกณฑ์น้อยและปานกลาง ส่วนความรู้ความสามารถด้านการสอนอยู่ในเกณฑ์ปานกลางทุกข้อ

ดาร์รัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2524 : 15) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธ-ศักราช 2521 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษานั้น ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคาบเวลาเรียนที่กำหนดให้สั้นเพียงพอแล้ว กิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งสอดคล้องกับจุดหมายทั่วไปดีแล้ว แต่สื่อการเรียนครูไม่สามารถผลิตสื่อจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้ ซึ่งแสดงว่าสื่อการเรียนนั้นกำหนดมาได้เหมาะสมดีแล้ว แต่ครูไม่สามารถผลิตสื่อการเรียนเองได้ สมควรที่จะจัดอบรมเกี่ยวกับวิธีใช้และการผลิตสื่อการเรียนให้กับครูศิลปศึกษา

อำนาจ ช่างเรียน (2524 : 96) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร หลังจากการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่าผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีบุคลากรไม่เพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูศิลปะ พลานามัย นาฏศิลป์และเกษตรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวรรณ ศิลปรัตน์ (2524 : 140) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารการศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนขาดครูศิลปะ ข้าราชการที่มีความสามารถทางด้านนี้โดยตรง ดังนั้น การเรียนการสอนจึงประสบปัญหา

สมจิตร อุดม (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ซึ่งความคิดเห็นของผู้รับการนิเทศนั้นพบว่าสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและครูผู้สอน

กรมวิชาการ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการวิจัยสังเคราะห์กระบวนการหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 เพื่อประเมินหลักสูตร 3 องค์ประกอบ คือโครงสร้างหลักสูตรการใช้หลักสูตร และองค์ประกอบที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ในด้านโครงสร้างหลักสูตร บางส่วนยังไม่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ด้านการใช้หลักสูตร พบว่าผู้บริหารโรงเรียนยังไม่สามารถจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหาร หลักสูตรภายในโรงเรียนได้อย่างครบถ้วน รวมทั้งไม่สามารถจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียน การสอนได้อย่างครบถ้วนและเพียงพอ ครูยังเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนและเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ แต่ครูก็สามารถจัดและพัฒนาการเรียนการสอนได้เหมาะสมและเน้นให้ผู้เรียนรู้จักพัฒนาตนเองได้

ด้านองค์ประกอบที่สนับสนุนใช้หลักสูตร พบว่ามีการประเมินผลที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง แต่ครูยังใช้เทคนิควิธีการวัดผลไม่ตรงกับลักษณะจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนพบว่าหนังสือเรียนและแผนการสอนกลุ่มประสบการณ์ยังไม่มีคุณภาพด้านตัวครู พบว่าครูมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรและการเรียน การสอนตามหลักสูตร แต่ยังไม่สามารถทำกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้และจุดประสงค์ของหลักสูตร ในด้านการนิเทศพบว่า ผู้บริหารและผู้นิเทศมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารหลายระดับยังไม่เข้าใจวิธีสอนตามหลักสูตรใหม่ จึงของความสนใจที่จะสนับสนุนใช้หลักสูตรเท่าที่ควร ส่วนศึกษานิเทศก์มีการติดตามแต่ไม่สม่ำเสมอ เพราะศึกษานิเทศก์ มีจำนวนน้อย และมีงานอื่นอีกมาก การนิเทศขาดความรู้และทักษะในการนิเทศ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นนั้นยังมีน้อย ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาที่นำมาใช้ประกอบการวิจัยครั้งนี้ พอสรุปได้ดังนี้

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2532 : 54) ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของครูผู้สอนศิลปศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ต่อพฤติกรรมการสอนศิลปะตามหลักสูตรประถม ศึกษา พ.ศ.2521 ผลการวิจัย สรุปได้ว่าครูสอนศิลปศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการสอนศิลปศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แต่พฤติกรรมการสอนศิลปศึกษาของครูเหล่านี้มิได้มีลักษณะที่สัมพันธ์สอดคล้องกับทัศนคติดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่า ครูศิลปศึกษาที่มีวุฒิทางศิลปะหรือ

ศิลปศึกษากับครูที่ไม่มีวุฒิทางศิลปะหรือศิลปศึกษานั้นมีทัศนคติต่อพฤติกรรมการสอนในแต่ละด้านโดยรวมไม่แตกต่างกัน

สร้อยญา มณีศิริ (2534 : บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีจุดหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม การใช้หลักสูตรศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยศึกษาจากตัวแปร 4 ด้าน ได้แก่ด้านการบริหาร ด้านการนิเทศ ด้านการสอนและด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบความคิดเห็นด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ครูศิลปศึกษาที่ทำการสอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม จำนวน 180 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการใช้หลักสูตรศิลปศึกษาในด้านการบริหาร ด้านการสอน และด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการใช้หลักสูตรศิลปศึกษาในด้านการนิเทศอยู่ในระดับน้อย และจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนขนาดต่างกันพบว่าครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการใช้หลักสูตรในด้านการบริหาร ด้านการนิเทศ และด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกันส่วนในด้านการสอนนั้น พบว่าครูศิลปศึกษาในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการจัดการเรียนศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดลำดับขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูผู้สอนศิลปะในโรงเรียนสำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัด กรุงเทพมหานคร ช่วงชั้นที่ 2 จากโรงเรียนจำนวน 8 โรงเรียน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 27 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มประชากรที่เป็นครูผู้สอนศิลปะในช่วงชั้นที่ 2 สำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 27 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ มีจำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ด้านการบริหารการศึกษามีจำนวน 15 ข้อ ด้านการนิเทศ มีจำนวน 15 ข้อ ด้านการสอนมีจำนวน 15 ข้อ และด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมมีจำนวน 15 ข้อ รวมทั้งสิ้น 60 ข้อ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องทัศนคติและความคิดเห็น
หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีสร้างเครื่องมือจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นให้ครอบคลุมเนื้อหางานวิจัยในเรื่องกิจกรรมการใช้
หลักสูตรกลุ่มสาระทั้ง 4 ด้าน ดังนี้
 - 3.1 ด้านการบริหาร เป็นคำถามความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทและหน้าที่ของ
ผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
 - 3.2 ด้านการนิเทศ เป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการนิเทศการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
 - 3.3 ด้านการสอน เป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สอนในด้านความรู้ ความเข้าใจ
เกี่ยวกับการดำเนินการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 - 3.4 ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม เป็นคำถามความคิดเห็นในด้านที่เกี่ยวกับ
สภาพของอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บรรยากาศในการเรียนการสอน และความร่วมมือจาก
บุคลากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาระศิลปะ
4. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญสาขาภาษาไทย และศิลปศึกษา เพื่อตรวจสอบหา
ความเที่ยงตรง (Validity) โดยอาศัยดุลยพินิจจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และตรวจสอบโดยวิธี
หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับลักษณะ พฤติกรรม และคัดเลือกข้อ
คำถามที่มีค่าดัชนีมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จำนวน 60 ข้อมาใช้เป็นแบบสอบถาม
5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทำการทดลองใช้ (Try Out) กับครูกลุ่ม
สาระศิลปะที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์
แอลฟา (α - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .87 แสดงว่าแบบทดสอบทั้งฉบับมีความ
เชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือแล้วนั้นไป
เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยมีหนังสือแนะนำจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร และหนังสือ เพื่อขอความร่วมมือจากครูผู้สอนสาระการเรียนรู้ศิลปะของโรงเรียนใน
สำนักงานเขตบึงกุ่มกรุงเทพมหานคร ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 1 มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความถี่ และค่าร้อยละของข้อมูลสถานภาพแต่ละรายการ
2. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2 มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของข้อมูลในแต่ละข้อคำถามและในแต่ละด้านเพื่อนำเสนอเปรียบเทียบ

ระดับความคิดเห็น

- 5 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นมาก
- 3 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นน้อย
- 1 หมายถึง ผู้ตอบมีความคิดเห็นน้อยที่สุด

การแปลความหมาย

- 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด
 - 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย
 - 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง
 - 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก
 - 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
- (จิติกานต์ แก้ววิเศษ. 2547 : 21)

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (พวงรัตน์ ทวีรัตน์.2530 : 214)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะพฤติกรรม
$\sum R$	คือ	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแบบของครอนบัต (Cronbach) โดยวิธีหาค่าความสอดคล้องภายในแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2530 : 228)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	คือ	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	S_i^2	คือ	คะแนนความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	S_t^2	คือ	คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ
	n	คือ	จำนวนข้อ

3.3 หาค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	คือ	ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม
	$\sum X$	คือ	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	คือ	จำนวนข้อมูล

3.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม

$$S = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N - 1}}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	คือ	ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม
	X	คือ	คะแนนของแต่ละข้อมูล
	N	คือ	จำนวนข้อมูล
	$\sum$	คือ	ผลรวมของข้อมูล
	S	คือ	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ แทนความหมายดังต่อไปนี้

$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็น
S.D.	หมายถึง	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อตรวจสอบดูความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทุกฉบับแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 นำข้อมูลที่ได้รับมาแจกแจงความถี่แล้วคิดเป็นร้อยละและนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

ตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้รับมาหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำเสนอในรูปตารางและความเรียง โดยจำแนกดังนี้

1. ด้านการบริหาร
2. ด้านการนิเทศ
3. ด้านการสอน
4. ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตาราง 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความถี่และค่าร้อยละ	
	f	%
เพศชาย	17	62.96
เพศหญิง	10	37.04
รวม	27	100.00
อายุ		
ระหว่าง 21-30 ปี	3	11.11
ระหว่าง 31-40 ปี	12	44.44
ระหว่าง 41-50 ปี	10	37.04
มากกว่า 50 ปี	2	7.41
รวม	27	100.00
จบการศึกษา		
ระดับปริญญาตรี	24	88.89
ระดับปริญญาโท	3	11.11
รวม	27	100.00
สาขาวิชา		
ศิลปศึกษา.	10	37.04
ศิลปกรรม	5	18.52
ดนตรี	5	18.52
นาฏศิลป์	7	25.92
รวม	27	100.00

ตาราง 1 (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความถี่และร้อยละ	
	f	%
ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา		
ระหว่าง 1 – 5 ปี	3	11.11
ระหว่าง 6 – 10 ปี	10	37.04
ระหว่าง 11 – 15 ปี	10	37.04
ระหว่าง 16 – 20 ปี	2	7.41
ระหว่าง 21 – 25 ปี	2	7.41
รวม	27	100.00
ระดับชั้นที่มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 1	17	62.96
ประถมศึกษาปีที่ 2	11	40.74
ประถมศึกษาปีที่ 3	18	66.67
ประถมศึกษาปีที่ 4	16	59.26
ประถมศึกษาปีที่ 5	18	66.67
ประถมศึกษาปีที่ 6	17	51.85
ระดับชั้นที่สอนในปัจจุบัน		
ประถมศึกษาปีที่ 1	13	48.15
ประถมศึกษาปีที่ 2	12	44.44
ประถมศึกษาปีที่ 3	14	51.85
ประถมศึกษาปีที่ 4	16	59.26
ประถมศึกษาปีที่ 5	15	55.56
ประถมศึกษาปีที่ 6	14	51.85
ปัจจุบันทำหน้าที่สอนศิลปศึกษาเพียงอย่างเดียว		
ใช่	18	66.67
ไม่ใช่	9	33.33
รวม	27	100.00
ขนาดของโรงเรียนที่ท่านสอน		
ขนาดเล็ก	2	7.41
ขนาดกลาง	12	44.44
ขนาดใหญ่	13	48.15
รวม	27	100.00

จากตาราง 1 แสดงว่า สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 62.96 และเป็นเพศหญิง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 อายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 อายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 และในจำนวนนี้จำแนกเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 24 คน คิดเป็น ร้อยละ 88.89 จบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 3 คน คิดเป็น ร้อยละ 11.11 จำแนกตามสาขาวิชา สาขาเอกศิลปศึกษา จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 74.07 สาขา ศิลปกรรมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 และสาขาประถมศึกษา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 ตามลำดับ สำหรับด้านประสบการณ์ในการทำงาน ระหว่าง 1 – 5 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 ระหว่าง 6 -10 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 ระหว่าง 11 – 15 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 ระหว่าง 16 -20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 และระหว่าง 21 – 25 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 ตามลำดับ ระดับชั้นที่เคยสอน ผู้ตอบแบบสอบถามบางท่านเคยสอนมากกว่า 1 ระดับชั้น ซึ่งจำแนกได้ดังนี้ เคยสอนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 62.96 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 40.74 ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 59.26 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 51.85 ตามลำดับ ส่วนระดับชั้นที่สอนในปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามบางท่านปัจจุบันสอนมากกว่า 1 ระดับชั้น ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้ ปัจจุบันสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 48.15 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 51.85 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 59.26 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 51.85 ตามลำดับ และปัจจุบัน ในจำนวนนี้ครูสอนสาระศิลปะเพียงอย่างเดียว จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 สอนวิชาอื่นๆ ด้วย จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 สภาพการสอนของกลุ่มสาระศิลปะระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนสังกัดในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2548 นำเสนอในรูปตารางและความเรียง โดยจำแนกดังนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูกลุ่มสาระ
ศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านการบริหาร
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร (N = 27)

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีต่อวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	3.00	0.78	ปานกลาง
2. ผู้บริหารให้ขวัญและกำลังใจแก่ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในการปฏิบัติงาน	3.33	1.04	ปานกลาง
3. ท่านได้รับการบริการด้านเอกสารประกอบการเรียนการสอน สาระศิลปะ	1.96	0.85	น้อย
4. ผู้บริหารให้การช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมสาระศิลปะ	3.44	1.34	ปานกลาง
5. ท่านได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหาร	2.63	1.45	ปานกลาง
6. ท่านได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม สาระศิลปะ	3.89	1.15	มาก
7. ผู้บริหารให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาในการจัดการเรียนการ สอนสาระศิลปะ	1.96	1.02	น้อย
8. ผู้บริหารให้ความสำคัญแก่กลุ่มสาระศิลปะ	3.15	0.82	ปานกลาง
9. ท่านได้รับการบริการในด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อ	2.93	1.21	ปานกลาง
10. ผู้บริหารช่วยสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองเกี่ยวกับ วิชากลุ่มสาระศิลปะ	2.22	1.01	น้อย
11. ผู้บริหารดูแลติดตามผลในการเรียนการสอนกลุ่มสาระ ศิลปะ	2.89	1.15	ปานกลาง
12. ท่านได้รับความร่วมมือในการวางแผนการทำงาน	3.84	1.12	มาก
13. ผู้บริหารให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ศึกษา อบรมกับกลุ่ม สาระศิลปะ	3.52	0.94	มาก
14. ผู้บริหารควบคุม ดูแลให้การเรียนการสอนของท่าน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.63	1.21	มาก
15. ผู้บริหารติดตามผลการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระ ศิลปะ	3.96	0.85	มาก
รวม	3.07	0.99	ปานกลาง

จากตาราง 2 แสดงว่า ครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.99 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ครูผู้สอนศิลปะแสดงความคิดเห็นมากที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ ผู้บริหารติดตามผลการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระศิลปะ รองลงมาได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมสาระศิลปะ และ ครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะได้รับความร่วมมือในการวางแผนการทำงาน ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 , 3.89 และ 3.84 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.85 , 1.15 และ 1.12 ตามลำดับ โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ

ตาราง 3 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มสาระ
ศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านการนิเทศ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร (N = 27)

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ท่านได้รับคำแนะนำช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.67	1.04	มาก
2. ท่านได้รับคำแนะนำในด้านวิธีการวัดผลและประเมินผล	3.56	1.37	มาก
3. ท่านได้รับคำชี้แนะข้อบกพร่องเนื้อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอน	3.78	0.80	มาก
4. ท่านได้รับการแนะนำช่วยเหลือในการวางแผนการเรียนการสอน	2.81	1.24	ปานกลาง
5. ศึกษานิเทศได้แนะนำการใช้คู่มือและเอกสารประกอบหลักสูตร	2.44	1.05	น้อย
6. ศึกษานิเทศได้แนะนำในการสร้างเครื่องมือการวัดผลประเมินผล	2.26	0.90	น้อย
7. ศึกษานิเทศเอาใจใส่ต่อการทำงานของท่าน	2.81	0.92	ปานกลาง
8. ท่านได้รับคำแนะนำช่วยเหลือในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน	2.96	1.13	ปานกลาง
9. ศึกษานิเทศมีการติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนสม่ำเสมอ	3.07	0.78	ปานกลาง
10. ท่านได้รับการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานปรับปรุงการเรียนการสอน	3.37	1.04	ปานกลาง
11. ท่านได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคการสอนใหม่ๆ	2.44	1.25	น้อย
12. ท่านได้รับคำแนะนำช่วยเหลือในการผลิตสื่อวัสดุอุปกรณ์	2.63	1.42	ปานกลาง
13. ศึกษานิเทศรายงานผลการนิเทศให้ท่านทราบ	2.22	1.15	น้อย
14. ศึกษานิเทศติดตามปัญหาการเรียนการสอนของท่าน	2.48	1.28	น้อย
15. ศึกษานิเทศมีส่วนทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ	3.11	1.05	ปานกลาง
รวม	2.91	1.03	ปานกลาง

จากตาราง 3 แสดงว่า ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านนิเทศ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.03 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นมากที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ ครูผู้สอนสาระศิลปะได้รับคำชี้แนะข้อบกพร่องเนื้อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอน รองลงมาได้แก่ ครูผู้สอนสาระศิลปะได้รับคำแนะนำช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ ครูผู้สอนสาระศิลปะได้รับคำแนะนำในด้านวิธีการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 , 3.67 และ 3.56 และมีความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 , 1.04 และ 1.37 ตามลำดับ โดยครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ

ตาราง 4 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านการสอน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร (N = 27)

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ท่านมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มสาระศิลปะ	3.89	0.80	มาก
2. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการเขียนภาพระบายสี	4.56	0.51	มากที่สุด
3. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการปั้นแกะสลัก	4.41	0.57	มาก
4. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการพิมพ์	4.22	0.70	มาก
5. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับงานสาน ถัก ทอ	4.26	0.76	มาก
6. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสร้างสรรค์สิ่งวัสดุ	4.52	0.51	มากที่สุด
7. ท่านสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	4.41	0.64	มาก
8. ท่านสามารถสร้างความมั่นใจแก่นักเรียนในการแสดงออกในงานศิลปะของตนได้	4.59	0.50	มากที่สุด
9. ท่านสามารถสอนให้นักเรียนวิจารณ์งานของตนเองและเพื่อนได้	4.59	0.50	มากที่สุด
10. ท่านสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระศิลปะตามหลักสูตรได้ภายในเวลาที่กำหนด	4.07	0.92	มาก
11. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการสอนเรื่องการรู้คุณค่าทางศิลปะ	4.30	0.54	มาก
12. ท่านสามารถแนะนำให้นักเรียนรู้จักนำศิลปะไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น	4.56	0.58	มากที่สุด
13. ท่านสามารถให้นักเรียนอธิบายผลงานของตนเองได้	4.48	0.51	มาก
14. ท่านสามารถสร้างเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลทางศิลปะได้	4.70	0.47	มากที่สุด
15. ท่านสามารถให้นักเรียนรู้จักเก็บเครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่หลังจากปฏิบัติ กิจกรรม	4.93	0.27	มากที่สุด
รวม	4.43	0.52	มาก

จากตาราง 4 แสดงว่า ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นมากที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ ครูผู้สอนสาระศิลปะสามารถให้นักเรียนรู้จักเก็บเครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่หลังจากปฏิบัติกิจกรรม รองลงมาได้แก่ ครูผู้สอนสาระศิลปะสามารถสร้างเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลทางศิลปะได้ และ ครูผู้สอนสาระศิลปะสามารถสร้างความมั่นใจแก่นักเรียนในการแสดงออกในงานศิลปะของตนได้ กับ ครูผู้สอนสาระศิลปะสามารถสอนให้นักเรียนวิจารณ์งานของตนเองและเพื่อได้ เท่ากัน 2 ข้อตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.93 , 4.70 และ 4.59 เท่ากัน 2 ข้อ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27 , 0.47 และ 0.50 เท่ากัน 2 ข้อ ตามลำดับ โดยครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ข้อ

ตาราง 5 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่ม
 สาระศิลปะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
 เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร (N = 27)

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ	4.63	0.56	มากที่สุด
2. นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียนสาระศิลปะ	3.70	1.32	มาก
3. ห้องเรียนมีเนื้อที่ให้นักเรียนเคลื่อนไหวในการทำงานได้อย่าง คล่องแคล่ว	3.37	1.08	ปานกลาง
4. วัสดุอุปกรณ์สำหรับปฏิบัติงานศิลปะเพียงพอแก่ความ ต้องการ	3.22	0.85	ปานกลาง
5. อุปกรณ์ในห้องเรียนสามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวก	2.93	1.17	ปานกลาง
6. ความสัมพันธ์ของท่านและนักเรียนมีความเป็นกันเอง	4.37	0.63	มาก
7. นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน	4.19	0.79	มาก
8. ครูอื่นๆ ในโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอันดี	3.37	1.33	ปานกลาง
9. นักเรียนมีพฤติกรรมแสดงว่าพึงพอใจต่อผลงาน	3.67	1.00	มาก
10. บรรยากาศในการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ แสดงออกอย่างอิสระ	4.15	0.53	มาก
11. ผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นอันดีในการจัดกิจกรรม	3.59	0.80	มาก
12. บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นกันเองเรียนอย่างมีความสุข	3.89	0.75	มาก
13. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอยู่ในสภาพพร้อมใช้	3.63	0.79	มาก
14. มีบริเวณสำหรับติดตั้งแสดงผลงานของนักเรียนอย่าง พอเหมาะ	3.19	0.92	ปานกลาง
15. สื่อการเรียนเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมที่สอน	3.89	0.80	มาก
รวม	3.72	0.81	มาก

จากตาราง 5 แสดงว่า ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการสอนสาระศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.81 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ รongลงมา ได้แก่ ความสัมพันธ์ของครูผู้สอนสาระศิลปะกับนักเรียนมีความเป็นกันเอง และ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 , 4.37 และ 4.19 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 , 0.63 และ 0.79 ตามลำดับ โดยครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ

ตาราง 6 แสดงจำนวนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม ตามความคิดเห็นของ
ครูผู้สอนกลุ่มสาระศิลปะ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระศิลปะ ตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับ ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านการบริหาร	3.07	0.99	ปานกลาง
2. ด้านการนิเทศ	2.91	1.03	ปานกลาง
3. ด้านการสอน	4.43	0.52	มาก
4. ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม	3.72	0.81	มาก
รวม	3.53	0.69	มาก

จากตาราง 6 แสดงว่า ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอนสาระศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นมากที่สุด 3 ลำดับแรกได้แก่ ด้านการสอน รองลงมาได้แก่ ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหาร และด้านการนิเทศ ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 , 3.72 , 3.07 และ 2.91 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 , 0.81 , 0.99 และ 1.03 ตามลำดับ โดยครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสอนศิลปะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในด้านการบริหาร ด้านการนิเทศ ด้านการสอน และด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนสาระศิลปะ ระดับช่วง ชั้นที่ 2 โรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จาก 8 โรงเรียน จำนวน 27 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนสาระศิลปะ ระดับ ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน 27 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงเลือก (Purposive sample) จากจำนวนกลุ่มประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสอนสาระศิลปะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูสาระศิลปะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ถึงโรงเรียนในสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการใช้กลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ด้วยตนเองและเก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดด้วยตนเอง
3. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

วิธีจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องแล้วคิดเป็นร้อยละ จากนั้นนำมาแจกแจงตามลักษณะที่ต้องการศึกษา โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามลำดับขั้นดังนี้

1. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 มาแจกแจงความถี่และคิดเป็นร้อยละ นำมาเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง
2. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 มาหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำมาเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.96 มีอายุระหว่าง 31-40 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.44 และในจำนวนนี้ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.89 คน สาขาวิชาที่จบการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาศาสาเอกศิลปศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.04 สำหรับด้านประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ระหว่าง 6 -15 ปี มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 37.04 ระดับชั้นที่เคยสอนส่วนใหญ่เคยสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่1 มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 62.96 และในปัจจุบันส่วนใหญ่จะสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.26 และปัจจุบันในจำนวนนี้ครูส่วนใหญ่จะสอนวิชาสาระศิลปะเพียงอย่างเดียวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.67

ผลการวิจัย ความคิดเห็นของครูสอนสาระศิลปะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสำนักงาน เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร พบว่า

ด้านการบริหาร

ครูผู้สอนสาระศิลปะระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร แสดงความคิดเห็นด้านบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

3.07 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.99 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ ผู้บริหารติดตามผลการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระศิลปะ โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.85 สำหรับข้อที่แสดงความคิดเห็นน้อยที่สุดได้แก่ ครูผู้สอนได้รับเอกสารประกอบการเรียนการสอนสาระศิลปะ กับผู้บริหารให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะ โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยเท่ากับ 2 ข้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.85 กับ 1.02 ตามลำดับ

ด้านการนิเทศ

ครูผู้สอนสาระศิลปะระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร แสดงความคิดเห็นด้านนิเทศ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.03 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ ครูผู้สอนได้รับคำชี้แนะข้อบกพร่องเนื้อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอน โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 สำหรับข้อที่แสดงความคิดเห็นน้อยที่สุดได้แก่ ศึกษาวิเคราะห์รายงานผลการนิเทศให้ครูผู้สอนสาระศิลปะทราบ โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.15

ด้านการสอน

ครูผู้สอนสาระศิลปะระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร แสดงความคิดเห็นด้านการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ ครูผู้สอนสาระศิลปะสามารถให้นักเรียนรู้จักเก็บเครื่องมือเครื่องใช้และ สถานที่หลังจากปฏิบัติกิจกรรม โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.93 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27 สำหรับข้อที่แสดงความคิดเห็นน้อยที่สุดได้แก่ ครูผู้สอนมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มสาระศิลปะ โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80

ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

ครูผู้สอนสาระศิลปะระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร แสดงความคิดเห็น ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.81 เมื่อจำแนกตามรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 สำหรับข้อที่แสดงความคิดเห็น

คิดเห็นน้อยที่สุดได้แก่ อุปกรณ์ในห้องสามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวก โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.17

5. ครูผู้สอนสาระศิลปะระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร แสดงความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69 เมื่อจำแนกตามรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ ด้านการสอน โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 สำหรับด้านที่แสดงความคิดเห็นน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการนิเทศ โดยแสดงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.03

อภิปรายผล

ครูผู้สอนสาระศิลปะ เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระศิลปะให้กับนักเรียน โดยการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ใช้วิธีสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและจัดปัจจัยและสภาพการณ์ต่างๆ ภายในโรงเรียนให้เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การนำวิธีสอนสาระศิลปะที่เหมาะสมกับสภาพของสถานที่ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ทางศิลปศึกษาอย่างหลากหลาย และการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงเป็นปัจจัยสำคัญในการสอนสาระศิลปะทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเห็นคุณค่าในงานศิลปะ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีค่านิยมที่ดี และมีความคิดสร้างสรรค์ (กรมวิชาการ. 2545 : 4) ซึ่งคุณลักษณะและคุณภาพของผู้เรียนดังกล่าว จะบรรลุจุดมุ่งหมายได้ ต้องเกิดจากการร่วมมือร่วมใจของบุคลากรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการจัดการเรียนรู้สาระศิลปะในโรงเรียนทุกฝ่าย ที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระศิลปะเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูผู้สอนสาระศิลปะในการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะ ระดับช่วงชั้นที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ดังกล่าว ทำให้พบข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนด้านต่างๆ พอสังเขป ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการบริหาร

การบริหารเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะระดับช่วงชั้นที่ 2 ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 บรรลุตามจุดมุ่งหมายการศึกษาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารการจัดการเรียนรู้ทุกฝ่าย ซึ่ง สอดคล้องกับ วัชรวิทย์ บวรณสิงห์. (2542 : 18 : 28) ที่กล่าวว่า ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหาร

สถานศึกษาและผู้สอนในโรงเรียนระดับต่างๆ ประกอบด้วย ผู้บริหารศึกษา สถานศึกษา รองหัวหน้าสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอน ซึ่งต้องระดมความคิดความสามารถในการนำปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ ที่ได้รับจากชุมชน ผู้ปกครอง ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระศิลปะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาให้สำเร็จลุล่วง จากการดำเนินการที่ผ่านมาอาจสรุปได้ว่าการบริหารเพื่อการส่งเสริมการเรียนการสอนสาระศิลปะ ระดับช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ครูผู้สอนสาระศิลปะแสดงความคิดเห็นด้านการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อหน้าที่ในการกำกับติดตามดูแลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระศิลปะพอสมควร ซึ่งสอดคล้องแนวความคิดของ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 169) กล่าวว่า ในการจัดการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาก็ต้องปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของตนให้ครอบคลุม ซึ่งบทบาทด้านหนึ่งคือ ในฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษา และบทบาทเกี่ยวกับกรรมการสถานศึกษานั้นจะมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำกับดูแลติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของกลุ่มสาระต่างๆ ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระศิลปะนั้น การติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารที่มีต่อครู ผู้สอนสาระศิลปะถือเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครูอย่างยิ่ง เพราะในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนบางครั้งครูผู้สอนอาจเผชิญกับอุปสรรคหรือปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขด้วยตนเองเพียงลำพังได้ เช่น การขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารการสอน ความต้องการที่จะน่านักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เหล่านี้ ถ้าได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารที่มีอำนาจในการตัดสินใจได้โดยตรง จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้ครูผู้สอนสาระศิลปะเกิดแรงจูงใจในการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้นสมดังเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจถึงความต้องการการช่วยเหลือ หรือการได้รับสนับสนุนของครูผู้สอน เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างสมบูรณ์แบบ บางครั้งในบางเรื่อง เช่น การขาดแคลนเอกสารประกอบการสอน ความต้องการคำแนะนำในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถึงแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ถ้าผู้บริหารสนใจ ดูแลช่วยเหลือจะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูผู้ได้เป็นอย่างดี

ด้านการนิเทศ

การนิเทศเป็นกระบวนการจัดการบริหารการศึกษา เพื่อชี้แนะ หรือแนะนำ ในการให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียน

การสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2538 : 2) การนิเทศถือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะกระบวนการนิเทศที่จัดว่าเป็นศาสตร์เพราะกระบวนการนี้เป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริง ความรู้ และคุณค่าในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ส่วนที่เป็นศิลป์ก็เพราะต้องอาศัยเทคนิค วิธีและมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อประสานงาน การจูงใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษานบนพื้นฐานหลักการทางประชาธิปไตย การเคารพซึ่งกันและกัน การประชุมปรึกษาหารือ การให้ความร่วมมือและประสานงาน การร่วมมือแก้ปัญหา ในส่วนของการนิเทศที่เกี่ยวกับด้านการสอน มีหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการสอนว่า การนิเทศต้องเป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงาม มีความเป็นประชาธิปไตย เป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์ ต้องยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ เป็นการกระทำเพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจและเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยอาจจะใช้การนิเทศเป็นการประชาสัมพันธ์กับงานอื่นๆ ได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2543 : 2 – 4) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา มีความมุ่งหมายที่จะช่วยครูให้เป็นครูที่สอนดียิ่งขึ้น ช่วยเด็กได้เรียนดีขึ้นและปรับปรุงโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้นช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจต้องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหน้าที่ โดยเฉพาะของโรงเรียนที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษา ภารกิจของผู้นิเทศนอกจากจะเน้นในเรื่องเทคนิคและการสอน การคิดค้นวิธีสอนแล้วยังต้องมุ่งเสริมสร้างความเจริญเติบโตของนักเรียนทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย สังคม สุขทรียภาพ มโนภาพ และด้านสร้างสรรค์ ช่วยให้ครูได้เห็นและเข้าใจในความต้องการของเยาวชนและปัญหาต่างๆ ของเยาวชน และช่วยจัดสนองความต้องการของเยาวชนอย่างดีที่สุด จากความสำคัญของการนิเทศดังกล่าว โรงเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักและกำหนดแนวทางในการดำเนินการมาโดยตลอด แต่ในทางปฏิบัติ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ครูผู้สอนศิลปะส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นด้านนิเทศ โดยรวมของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง แต่ทั้งนี้เมื่อศึกษาลงลึกในรายละเอียดพบว่า ครูผู้สอนได้รับการนิเทศแนะนำข้อบกพร่องของเนื้อหาเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนในเขตบึงกุ่มให้ความสำคัญต่อการนิเทศเพื่อการพัฒนาปรับปรุงการสอนของครูผู้สอนสาระศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับ ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2543 : 2-4) ที่กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการศึกษาในปัจจุบัน เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความรู้ในสาขาต่างๆ เพิ่มขึ้นและเทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว บุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งการนิเทศการศึกษาก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การนิเทศที่ไม่ครอบคลุมและสนองตอบต่อความต้องการของครูผู้สอนโดยแท้จริงจะส่งผลต่อการพัฒนาของครูผู้สอนสาระศิลปะได้ ดังนั้นการให้ข้อมูลย้อนกลับหลังจากการที่ได้ปฏิบัติหน้าที่นิเทศของผู้นิเทศก์แล้ว จัดเป็นสิ่งที่ควรกระทำ

เพราะข้อมูลย้อนกลับนั้นมีเพียงแต่จะช่วยพัฒนาครูหากแต่จะช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้อีกด้วย

ด้านการสอน

การสอนเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ครูผู้สอนในแต่ละท่านจะต้องเป็นผู้ที่กำหนดแนวทาง วิธีการ และออกแบบการสอนอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งหวังให้การสอนของตนสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนใน ความรับผิดชอบของตนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งในการออกแบบการสอนที่ ควรศึกษาไว้เป็นแนวทาง ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533 : 81) ได้ให้แนวคิดถึงหลักการออกแบบการ สอนไว้ว่า ต้องเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียน สร้างความสนใจให้เกิดกับผู้เรียนด้วยการ ชี้นำ ให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้ง ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ปรับปรุงแก้ไขผลงานของตนเอง และต้องให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำๆ หรือฝึกฝนเพื่อให้เกิดความ ชำนาญการ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาใน ระดับประถมศึกษาเป็นอันมาก เพราะการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะให้กับเด็กนั้น ต้องการให้ นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดจินตนาการทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกฝนและการให้ โอกาสในการปรับปรุงผลงานนอกจากจะช่วยพัฒนาความสามารถให้กับนักเรียนได้แล้ว ยังช่วย สร้างความพึงพอใจในการได้รับโอกาสนั้นๆ อีกด้วย ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจ ส่งผลต่อความพึง พอใจและการยอมรับในผลงาน เป็นการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมได้ดีในอีกแง่มุมหนึ่ง ใน การศึกษาความเห็นของครูที่มีต่อการสอนพบว่า การปฏิบัติการสอนของครูสอนสาระศิลปะโดย รวมอยู่ในเกณฑ์ดี มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ดังจะเห็นได้จาก ครูผู้สอนสาระศิลปะได้ชี้แนะให้ นักเรียนรู้จักเก็บเครื่องมือ เครื่องใช้และสถานที่หลังจากปฏิบัติกิจกรรม อยู่เสมอและนักเรียนก็ ปฏิบัติตามเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการสอนข้างต้นในข้อที่กล่าวว่า ครูควรเป็นผู้ชี้แนะ ให้กับนักเรียนประพฤติและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้การสอนสาระศิลปะจะจำ เกิดผลดีมีคุณภาพได้ก็ขึ้นอยู่กับ ประสพการณ์ความรู้ของครูผู้สอนศิลปศึกษาเป็นสำคัญ ดังนั้นครูผู้สอนสาระศิลปะจึงต้อง แสวงหาความรู้ด้านศิลปะอยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาตนเองอันจะ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนตามมา

ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

ในการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะ ระดับช่วงชั้นที่ 2 ตามแนวทางหลักสูตร สถานศึกษา พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร สภาพ ของบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการที่จะเสริมสร้าง คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ทางด้านศิลปะให้เกิดกับเด็กระดับประถมศึกษาให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น ต้องมีการจัดการได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องต่อการพัฒนาผู้เรียน ธเนศ ขำเกิด. (2533 :

35-36) ได้แบ่งสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของโรงเรียนเพื่อให้เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียนออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ สภาพแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่างๆ และสภาพแวดล้อมทางการบริหารการจัดการ ได้แก่ การดำเนินการใดๆ ภายในโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรซึ่งสังเกตได้จากการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในส่วนของบรรยากาศในการเรียนการสอนสาระศิลปะนั้น ครูผู้สอนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดสภาพให้เอื้อต่อการเรียนศิลปะของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน การทำกิจกรรมต่างๆ เด็กสามารถได้รับความรู้และความสุข เพลิดเพลินในการเรียนศิลปะ ซึ่งกลุ่มการเรียนรู้ศิลปะจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับสภาพจิตใจของเด็กควบคู่ไปกับการเรียนรู้ลักษณะสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ศิลปะจึงควรประกอบไปด้วยสถานที่ที่เหมาะสมมีขนาดพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน มีการจัดสัดส่วนของห้องเรียนได้อย่างเหมาะสมทั้งมุมเพื่อการจัดบอร์ด การผลิตชิ้นงาน และอื่นๆ ควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบลักษณะของห้องเรียนตามเนื้อหาสาระที่จะสอนเพื่อกระตุ้นสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน หรือจัดมุมที่เร้าความสนใจเป็นพิเศษ และที่สำคัญควรคำนึงถึงความพอเหมาะของแสงสว่าง การถ่ายเทของอากาศ และอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกสถานที่ด้วยเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศจะเป็นการส่งเสริมแรง จูงใจได้อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมา การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมดังกล่าวดำเนินการต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรภายในโรงเรียนจากหลายๆ ฝ่ายทั้งด้านอาคาร สถานที่ และอื่นๆ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่ของครูผู้สอนโดยรวมเกี่ยวกับด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนศิลปะจึงอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความสะอาดของห้องเรียน ซึ่งอาจจะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนในการเกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่จะผลิตชิ้นงานศิลปะได้ นอกจากนี้การอำนวยความสะดวกในห้องเรียน ได้แก่ การจัดวางวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานศิลปะ ครูผู้สอนสาระศิลปะ ต้องคำนึงถึงความสะดวกที่นักเรียนจะสามารถหยิบฉวยนำมาใช้ได้โดยสะดวกรวดเร็วและสามารถนำเก็บเข้าที่เดิมอย่างมีระเบียบได้โดยง่าย ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี ให้กับนักเรียน ให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมดีงาม นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้ นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนศิลปะได้อย่างสนุกสนาน ดังนั้นถ้าสถานศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนสาระศิลปะให้ความสำคัญในการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนสาระศิลปะได้อย่างเหมาะสมแล้ว เชื่อว่าน่าจะสามารถส่งเสริมการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนสาระศิลปะของนักเรียนได้ในระดับหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้

1. ในการศึกษาวิจัยการสื่อสารศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ไม่ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลทางศิลปะศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดกิจกรรมการสื่อสารศิลปะ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในระดับช่วงชั้นอื่นๆ
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการวัดและการประเมินทางศิลปะศึกษาด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา เกียรติประวัติ. *วิธีการสอนทั่วไป*. (ม.ป.ป.). ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กรมวิชาการ. (2532). *รายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัยสังเคราะห์กระบวนการหลักสูตร*.
กรุงเทพฯ : กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ : องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จรรยารัตน์ ขวัญรัมย์. (2545). *ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
จำกัดการพิมพ์.
- ชาญชัย อาจิณสมจาร. (2525). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533). *เทคโนโลยีการสอน. การออกแบบและพัฒนา*. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- จิตติกันต์ แก้ววิเศษ. (2547). *ความคิดเห็นของผู้ควบคุมทีมและนักกีฬาต่อการจัดการแข่งขัน
รอบคัดเลือก กีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (พลศึกษา).*
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2524). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยของครู ชั้น ป.2 สังกัดองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดราชบุรี. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.(การประถมศึกษา).* กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ธเนศ ขำเกิด. (2533). *การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน. สารพัฒนา
หลักสูตร. 96.*
- นวลลออ ทินานนท์. (2542). *เอกสารประกอบการสอน ศล 211 หลักสูตรและการสอน
ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.*
- นิกร เพ็ญเวียง. (2537). *การใช้กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ตำบลริมปิง จังหวัดลำพูน.*
ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- บุญยัง หมั่นดี. (2532). *การศึกษาคุณลักษณะของครูศิลปศึกษา สังกัดสำนักงานการประถม
ศึกษา ในจังหวัดสุรินทร์. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.*

- ประเวศ วะสี. (2548). การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2538). การนิเทศการสอน. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ. พิมพ์ดี
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2530). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2543). การนิเทศการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ.
- มนั พิสุทธิ์รัตนานนท์. (2532). ทศนคติของครูศิลปศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาศึกษาในจังหวัดสงขลาต่อพฤติกรรมการสอนศิลปศึกษาตามหลักสูตรการประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). ทศนศิลป์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : บัค พอยท์.
- ยุค ศรีอารยะ. (2547). ผ่าทางตันปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2522). สถิติวิทยาทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- วัชร บูรณสิงห์. (2542). การบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิเชียร เทียมเมือง. (2520). ปัญหาและความคิดเห็นของครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในการทดลองใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับร่างครั้งที่ 1 ปี พ.ศ 2518). ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ทศนศิลป์. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพ (พว.).
- _____. (2548). ทศนศิลป์ศึกษา. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.
- วิวัฒน์ชัย อัดภากร. (2544). ผ่าแผนฯ สร้างบ้านไม่ตรงแบบ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- วิไล โบริ์เสริมวงศ์. (2522). ปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในเขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์. ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมจิตร อุดม. (2532). สภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด พัทลุง. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- สร้อยญา มณีศิริ. (2534). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการใช้หลักสูตรศิลปศึกษา พุทธศักราช 2521 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม*. ปรินญา นิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2526). *หลักการนิเทศการสอน*. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2547). *หลักการนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร
- สุคนธ์ ภริเวทย์. (2542). *การออกแบบการสอน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *สอนลูกให้คิดเป็น*. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี.
- หวน พันธุพันธ์. (2548). *การบริหารการศึกษานักบริหารมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ : พันธุพันธ์การพิมพ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้า.
- อินทิรา พรหมพันธุ์. (2548). *จากทฤษฎีสู่การสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Buston, W.H. and L. J. Bruckner. (1955). *Supervision : A Social Process*. 3rd.ed. New York : Appleton Century – Crofts.

ภาคผนวก

ภาคผนวก
ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าท่านมีความคิดเห็นต่อข้อความในแต่ละข้อมากน้อยระดับใดตามความรู้สึกที่แท้จริงของท่าน และใช้เครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

1 หมายถึง	มีความคิดเห็นต่อข้อความนั้นในระดับ น้อยที่สุด
2 หมายถึง	มีความคิดเห็นต่อข้อความนั้นในระดับ น้อย
3 หมายถึง	มีความคิดเห็นต่อข้อความนั้นในระดับ ปานกลาง
4 หมายถึง	มีความคิดเห็นต่อข้อความนั้นในระดับ มาก
5 หมายถึง	มีความคิดเห็นต่อข้อความนั้นในระดับ มากที่สุด

หมายเหตุ โปรดเข้าใจว่ากิจกรรมแต่ละด้านนั้น หมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระศิลปะ เท่านั้น
ตัวอย่าง

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
0). นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนสาระศิลปะ					
00). ท่านได้รับความเอาใจใส่จากผู้บริหาร					

คำอธิบาย จากตัวอย่างแสดงว่า

ในข้อ 0). ท่านมีความเห็นว่า นักเรียนที่ท่านสอนอยู่มีความกระตือรือร้นในการเรียนสาระศิลปะ ในระดับน้อยที่สุด

ในข้อ 00). ท่านมีความเห็นว่า ท่านได้รับความเอาใจใส่จากผู้บริหารโรงเรียนในระดับมาก

ตอนที่ 1

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ☐ และเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1.เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

2.อายุ

☐ 21-30 ปี ☐ 31-40 ปี ☐ 41-50 ปี ☐ มากกว่า 50 ปี

3.ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4.วุฒิการศึกษา/สาขาวิชา

☐ ศิลปศึกษา ☐ ศิลปกรรม ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5.ประสบการณ์การสอนศิลปะ

☐ น้อยกว่า 1 ปี ☐ 1-5 ปี ☐ 6-10 ปี ☐ 11-15 ปี
☐ 16-20 ปี ☐ 21-25 ปี ☐ 26-30 ปี ☐ มากกว่า30ปี

6.ระดับชั้นที่มีประสบการณ์การสอนศิลปะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ป.1 ☐ ป.2 ☐ ป.3 ☐ ป.4
☐ ป.5 ☐ ป.6 ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7.ระดับชั้นที่สอนในปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ป.1 ☐ ป.2 ☐ ป.3 ☐ ป.4
☐ ป.5 ☐ ป.6 ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

8.ปัจจุบันท่านทำหน้าที่สอนสาระศิลปะอย่างเดียวหรือไม่

☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่ (โปรดระบุวิชาอื่นๆ ที่สอนด้วย).....

9.ขนาดของโรงเรียนที่ท่านสอน

☐ ขนาดเล็ก ☐ ขนาดกลาง ☐ ขนาดใหญ่

ด้านการบริหาร

ลำดับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีต่อวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ					
2	ผู้บริหารให้ขวัญและกำลังใจแก่ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในการปฏิบัติงาน					
3	ท่านได้รับการบริการด้านเอกสารประกอบการเรียนการสอนสาระศิลปะ					
4	ผู้บริหารให้การช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมสาระศิลปะ					
5	ท่านได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหาร					
6	ท่านได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมสาระศิลปะ					
7	ผู้บริหารให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอนสาระศิลปะ					
8	ผู้บริหารให้ความสำคัญแก่กลุ่มสาระศิลปะ					
9	ท่านได้รับการบริการในด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อ					
10	ผู้บริหารช่วยสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองเกี่ยวกับวิชากลุ่มสาระศิลปะ					
11	ผู้บริหารดูแลติดตามผลในการเรียนการสอนกลุ่มสาระศิลปะ					
12	ท่านได้รับความร่วมมือในการวางแผนการทำงาน					
13	ผู้บริหารให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ศึกษา อบรมกับกลุ่มสาระศิลปะ					
14	ผู้บริหารควบคุม ดูแลให้การเรียนการสอนของท่านเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
15	ผู้บริหารติดตามผลการเรียนการสอนของครูกลุ่มสาระศิลปะ					

ด้านการสอน

ลำดับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มสาระศิลปะ					
2	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการเขียนภาพระบายสี					
3	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการปั้นแกะสลัก					
4	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการพิมพ์					
5	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับงานสาน ถัก ทอ					
6	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสร้างสรรค์เศษวัสดุ					
7	ท่านสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้					
8	ท่านสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่นักเรียนในการแสดงออกในงานศิลปะของตนเองได้					
9	ท่านสามารถสอนให้นักเรียนวิจารณ์งานของตนเองและเพื่อนได้					
10	ท่านสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระศิลปะตามหลักสูตรได้ภายในเวลาที่กำหนด					
11	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการสอนเรื่องการรู้คุณค่าทางศิลปะ					
12	ท่านสามารถแนะนำให้นักเรียนรู้จักนำศิลปะไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น					
13	ท่านสามารถให้นักเรียนอธิบายผลงานของตนเองได้					
14	ท่านสามารถสร้างเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลทางศิลปะได้					
15	ท่านสามารถให้นักเรียนรู้จักเก็บเครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่หลังจากปฏิบัติ กิจกรรม					

ด้านการนิเทศ

ลำดับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านได้รับคำแนะนำช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
2	ท่านได้รับคำแนะนำในด้านวิธีการวัดผลและประเมินผล					
3	ท่านได้รับคำชี้แนะข้อบกพร่องเนื้อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอน					
4	ท่านได้รับการแนะนำช่วยเหลือในด้านการวางแผนการเรียนการสอน					
5	ศึกษานิเทศได้แนะนำการใช้คู่มือและเอกสารประกอบหลักสูตร					
6	ศึกษานิเทศได้แนะนำในด้านการสร้างเครื่องมือการวัดผล ประเมินผล					
7	ศึกษานิเทศเอาใจใส่ต่อการทำงานของท่าน					
8	ท่านได้รับคำแนะนำช่วยเหลือในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน					
9	ศึกษานิเทศมีการติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนสม่ำเสมอ					
10	ท่านได้รับการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานปรับปรุงการเรียนการสอน					
11	ท่านได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคการสอนใหม่ๆ					
12	ท่านได้รับคำแนะนำช่วยเหลือในการผลิตสื่อวัสดุอุปกรณ์					
13	ศึกษานิเทศรายงานผลการนิเทศให้ท่านทราบ					
14	ศึกษานิเทศติดตามปัญหาการเรียนการสอนของท่าน					
15	ศึกษานิเทศมีส่วนทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ					

ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

ลำดับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ					
2	นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียนสาระศิลปะ					
3	ห้องเรียนมีเนื้อที่ให้นักเรียนเคลื่อนไหวในการทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว					
4	วัสดุอุปกรณ์สำหรับปฏิบัติงานศิลปะเพียงพอแก่ความต้องการ					
5	อุปกรณ์ในห้องเรียนสามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวก					
6	ความสัมพันธ์ของท่านและนักเรียนมีความเป็นกันเอง					
7	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน					
8	ครูอื่นๆ ในโรงเรียนให้ความร่วมมือเป็นอันดี					
9	นักเรียนมีพฤติกรรมแสดงว่าพึงพอใจต่อผลงาน					
10	บรรยากาศในการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ					
11	ผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นอันดีในการจัดกิจกรรม					
12	บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นกันเองเรียนอย่างมีความสุข					
13	วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอยู่ในสภาพพร้อมใช้					
14	มีบริเวณสำหรับติดตั้งแสดงผลงานของนักเรียนอย่างพอเหมาะ					
15	สื่อการเรียนเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมที่สอน					

ภาคผนวก ข.
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นางกัลยา พลธิราช
ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองกุ่ม
สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
2. นางสมณฑา อ่อนนุ่ม
ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนคลองกุ่ม
สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
3. นางสาววรรณิ์ โตสงวน
ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนคลองกุ่ม
สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
4. นางพรสวรรค์ ชาทีกำแหง
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะโรงเรียนคลองกุ่ม
สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
5. นายพันธ์ศักดิ์ หลีรัตนะ
อาจารย์ 3 ระดับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
โรงเรียนพิชัยพัฒนา สำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายยะซิด เกษตกาลาม
เกิดวันที่	21 เดือน มิถุนายน พุทธศักราช 2499
สถานที่เกิด	อำเภอ เมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 23 หมู่ 12 ตำบล คันทายาว อำเภอ คันทายาว จังหวัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10240 โทร.01-2742366 ,
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนคลองกุ่ม ถ.เสรีไทย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม จังหวัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10240
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2510	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดบ้านตาล อำเภอ เมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2516	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียน อำมาตย์พิทยานุสรณ์ อำเภอ เมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2519	ปวช. จากโรงเรียน ศิลปหัตถกรรม อำเภอ เมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2522	ปมศ. จากวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2530	ปริญญาตรี กศ.บ. (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2549	การศึกษามหาบัณฑิต (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร